

Ārlietu ministrija

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
SOCIĀLO ZINĀTŅU
FAKULTĀTE

Diasporas un migrācijas
pētījumu centrs

DIASPORAS ORGANIZĀCIJU KAPACITĀTES UN VAJADZĪBU PĒTĪJUMS

Pētījuma rezultāti

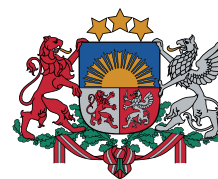
Baiba Bela, Inta Mieriņa

Rīga, 2023

Bela, Baiba, Mieriņa, Inta. *Diasporas organizāciju kapacitātes un vajadzību pētījums: pētījuma rezultāti*. Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Sociālo un politisko pētījumu institūta Diasporas un migrācijas pētījumu centrs. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2023. 80 lpp.

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
**SOCIĀLO ZINĀTŅU
FAKULTĀTE**
Diasporas un migrācijas
pētījumu centrs

Ārlietu ministrija

Pateicības

Pateicamies Latvijas Republikas Ārlietu ministrijas speciālo uzdevumu vēstniecei diasporas jautājumos Elitai Gavelei par atbalstu pētījuma gaitā.

Paldies Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes administrācijai par atbalstu pētījuma īstenošanā.

Pateicamies Ārlietu ministrijai un latviesi.com par informatīvo atbalstu.

Paldies visiem interviju un aptaujas dalībniekiem par atsaucību un pētījumam veltīto laiku!

Paldies interviju dalībniekiem Pēterim Blūnbergam, Raitam Eglītīm, Jānim Andersonam, Renātei Albrehtai, Skaidrītei Aguļēvičai, Mārītei Rumpei, Laumai Vlasovai, Justīnei Krēsliņai, Fricim Kristbergam, Ilzei Kuplēnai Evartei, Mārtiņam Andersonam, Lindai Zālītei un Marisai Gudrajai, kuri nesavtīgi veltīja savu laiku, palīdzot saprast diasporas centrālo organizāciju darbību un katrā pasaules reģionā esošo diasporas organizāciju darbībai raksturīgo.

Pateicamies asistentu komandai par lielo ieguldīto darbu – Aleksandram Aleksandrovam un Ansim Pētersonam par atbalstu aptaujas nodrošināšanā; Gintai Elksnei par nozīmīgo ieguldījumu, meklējot, apkopojot un uzrunājot dalībai aptaujā diasporas grupas sociālo tīklu portālā Facebook un veicot šo grupu profilu kontentanalīzi (sagatavojot 3.10. apakšnodaļu), kā arī palīdzot ar aptaujas atvērto jautājumu apkopošanu.

Literārais redaktors Oskars Lapsiņš

Maketētāja Ineta Priga

© Latvijas Universitāte, 2023

ISBN 978-9934-36-161-6 (PDF)
<https://doi.org/10.22364/dop.23>

SATURA RĀDĪTĀJS

Ievads	4
1. nodaļa. Diasporas organizāciju izpētes gaita	6
2. nodaļa. Par diasporas organizācijām veiktajiem pētījumiem	9
3. nodaļa. Diasporas organizāciju darbības ietvara un centrālo organizāciju raksturojums	12
3.1. Diasporas organizāciju nozīme un lielākie izaicinājumi 21. gadsimtā	12
3.2. Kopīgais un atšķirīgais diasporas centrālajās organizācijās	14
3.3. Dienvidamerikas un Karību jūras reģiona latviešu diasporas organizāciju darbības konteksts	15
3.4. Austrālijas un Jaunzēlandes latviešu diasporas organizāciju darbības konteksts	17
3.5. Amerikas Savienoto Valstu latviešu diasporas organizāciju darbības konteksts	20
3.6. Kanādas latviešu diasporas organizāciju darbības konteksts	23
3.7. Eiropas latviešu diasporas organizāciju darbības konteksts	25
3.8. Krievijas latviešu diasporas organizāciju darbības konteksts	28
3.9. Pasaules Brīvo latviešu apvienība	30
3.10. Virtuālās diasporas grupas <i>Facebook</i>	32
4. nodaļa. Diasporas organizāciju tipoloģija, to aktivitāšu un dalībnieku raksturojums	34
5. nodaļa. Organizāciju resursi un darbības kapacitāte	46
6. nodaļa. Diasporas organizāciju aktuālās vajadzības un nākotnes attīstības iespējas	65
Secinājumi un rekomendācijas	72
Diasporas organizāciju skaits, tipoloģija un to darbības raksturojums	72
Diasporas skolas un nometnes bērniem un jauniešiem	75
Informācijas apmaiņa un sabiedrības informēšana	75
Diasporas organizāciju resursi un vajadzības	76
Sadarbība ar Latviju un Latvijas vēstniecību vai pārstāvniecību mītnes zemē	79
Literatūras saraksts	80

Par diasporu šobrīd runājam kā par Latvijas piekto novadu, kas iedzīvotāju skaita ziņā atpaliek tikai no Rīgas un Pierīgas. Tomēr diasporu veido nevis atsevišķi emigranti, bet tieši kopēja darbošanās rada kopienu ārpus Latvijas. Latviskā identitāte un piederība, dzīvojot ārzemēs, nesaglabājas automātiski un nav pašsaprotams dotums. To uzturēt ir brīvprātīga izvēle, un tās uzturēšanā liela nozīme ir gan formālām organizācijām, gan neformālām domubiedru grupām. Mūsdienās arī darbojas arvien lielāks skaits virtuālo diasporas kopienu un grupu sociālo tīklu vietnēs, piemēram, *Facebook (Meta)*, *draugiem.lv* un *LinkedIn*. Tomēr šis saraksts ilgu laiku nav atjaunots, un precīzas informācijas par to, kur un kādas diasporas organizācijas šobrīd darbojas, kā tās tiek finansētas, cik tām ir biedru vai pastāvīgo dalībnieku u. tml., trūkst. Mēs maz zinām par šo organizāciju darbības spektru un mērogu, resursiem un vajadzībām, nepieciešamo atbalstu un gaidām attiecībā uz sadarbību ar Latvijas valsti, kā arī nākotnes redzējumu. Šobrīd diaspora ir tik daudzveidīga kā nekad agrāk – dažādas paaudzes, atšķirīgi izceļošanas iemesli, atšķirīga latviešu valodas prasme, daudzās mītnes zemēs latviešu dzīvesvietas un pulcēšanās vietas šķir lieli attālumi, pieaugoša dzīves dārdzība pasaulē ierobežo līdzekļus, ko var veltīt “latviešu lietām”. Kā diasporas organizācijas darbojas šajos apstākļos? Ar kādiem izaicinājumiem katrā pasaules reģionā un savās mītnes zemēs tās saskaras?

Detalizēta un aktuāla informācija par diasporas organizācijām būtu lietderīga, izstrādājot datus balstītu plānu darbam ar diasporu, pamatojot nepieciešamo līdzekļu apmēru, plānojot vizītes pie diasporas, pasākumus ar vēstniecību, Latvijas Investīciju un attīstības aģentūras, citu Latvijas valsts iestāžu vai pašvaldības pārstāvju līdzdalību, kā arī plānojot atbalsta pasākumus un grantu konkursus diasporai.

Lai apzinātu diasporas organizācijas un neformālās domubiedru grupas, gūtu dziļāku ieskatu to ikdienas darbībā un noskaidrotu,

kādi ir to resursi un vajadzības, ar kādām grūtībām tās saskaras, un izprastu, kādas ir to nākotnes iespējas, LU Diasporas un migrācijas pētījumu centrs veica apjomīgu pētījumu.

Pētījuma **mērķis** ir izpētīt diasporas organizāciju daudzveidību, tām pieejamos resursus, organizāciju kapacitāti un aktuālās vajadzības.

Pētījuma **uzdevumi** ir:

1. Izstrādāt **diasporas organizāciju tipoloģiju un veikt organizāciju kartēšanu**, lai izprastu, cik daudz un kāda veida organizācijas šobrīd pastāv (pēc darbības mērķa, funkcijām, mēroga, formalizācijas, teritoriālās izkliedes un pārvaldības struktūras), kā arī noskaidrot **organizāciju aktivitāšu un dalībnieku spektru** (kāds ir aktivitāšu formāts, biežums, apmeklējums, aktīvo dalībnieku un darbības mērķgrupas raksturojums).
2. Noskaidrot, kādi ir **diasporas organizāciju resursi** – kādi ir to rīcībā esošie cilvēkresursi, finanšu resursi (tostarp kā tiek finansēta organizācijas darbība), materiālie resursi, informācijas un zināšanu resursi.
3. Noskaidrot, kāda ir **diasporas organizāciju darbības kapacitāte** (darbības regularitāte, darbības mērogs, darbības plānošana, finansējuma piesaistes stratēģijas, jaunu dalībnieku piesaistes stratēģijas, sasniegtā auditorija, sadarbība ar citām iesaistītajām pusēm).
4. Izpētīt **diasporas organizāciju aktuālās vajadzības, nākotnes attīstības iespējas un potenciālu**.
5. Noskaidrot, kā **diasporas organizācijas vērtē līdzšinējo valsts atbalstu** – vai atbalsts tiek vērtēts kā nepieciešams, pieejams un pietiekams.

Pētījuma mērķa grupa ir diasporas organizācijas – formālās organizācijas (biedrības u. tml.), neformālās grupas (kritēriji – dalībnieku skaits virs 10 un aktivitāšu regularitāte vismaz divas reizes gadā), skolas. **Pētījuma dizains** ir secīgais izpētes jaukto pētījumu

metožu dizains, pētījuma metodoloģija sīkāk tiks izklāstīta tālāk ziņojumā.

Pētījuma ziņojumā vispirms aplūkota pētījuma gaita (1. nodaļa), pēc tam sniegts īss par diasporas organizācijām veikto pētījumu apskats (2. nodaļa). 3. nodaļā aplūkotas diasporas centrālās organizācijas, raksturojot dažādos pasaules reģionos pastāvošo organizāciju darbības specifiskās atšķirības. 4. nodaļā sniegta diasporas organizāciju

tipoloģija un raksturots to aktivitāšu un dalībnieku spektrs. 5. nodaļā aplūkoti organizāciju rīcībā esošie resursi un to darbības kapacitāte. 6. nodaļā analizētas diasporas organizāciju aktuālās vajadzības, nākotnes attīstības iespējas un potenciāls, kā arī organizāciju vērtējums par saņemto valsts atbalstu. Noslēgumā apkopotī secinājumi un uz pētījuma rezultātu pamata izstrādātās rekomendācijas.

Pētījuma dizains ir secīgais izpētes jaukto pētījumu metožu dizains.

Pētījums tika sākts ar **daļēji strukturētām intervijām** ar diasporas centrālo organizāciju vadītājiem, lai iegūtu informāciju, kas nepieciešama diasporas organizāciju darbības dziļākai izpratnei un aptaujas instrumentārija atbilstošākai un precīzākai izstrādei. Intervijas ar ALA, ELA, LNAK, LAAJ, DKLA tika veiktas septembra pirmajā pusē, izmantojot platformu *BigBlueButton*. Katra intervija tika ierakstīta, un pēc tam sagatavots teksts tuvs pārstāsts. Interviju garums ir 1,5–2 stundas. Interviju laikā radās dziļāka izpratne par katrā kontinentā darbojošos organizāciju un centrālo organizāciju būtiskajām atšķirībām to vēsturiskajā izveidē un attīstībā, mūsdienu situācijā un darbības specifiskā, ko lielā mērā ietekmē attālums no Latvijas, attālums starp latviešu centriem konkrētajā valstī vai kontinentā, latviešu skaits konkrētā valstī vai kontinentā, tostarp jaunās diasporas īpatsvars kopējā latviešu skaitā. Pēc intervijās iegūtās informācijas tika nolemts mainīt sākotnējo pieeju (raksturot visas organizācijas kopā, kā centrālo raksturojuma asi izvēloties to darbību, resursus un pārvaldību raksturojošos elementus) un pievērst atsevišķu uzmanību gan centrālo organizāciju būtiskajām atšķirībām, gan būtiskajām atšķirībām latviešu sabiedriskās dzīves organizācijā dažādos kontinentos.

Pētījuma sākuma posmā tika pieņemts lēmums veikt atsevišķu grupas interviju ar PBLA un to veikt paralēli kvantitatīvajai aptaujai, jo PBLA loma un funkcijas, kā arī attiecības ar diasporas organizācijām būtiski atšķiras no citām centrālajām organizācijām. Lai sagatavotos aptaujai, daļēji strukturētās intervijas ar citām centrālajām organizācijām sniedza bagātīgu un pietiekamu informāciju.

Turpinājumā tika veikta **diasporas organizāciju un neformālo grupu identifikācija** internetā un citos avotos atrodamās informācijas izpēte par diasporas organizācijām, kas notika septembra otrajā pusē paralēli aptaujas

instrumentārija izstrādei. Diasporas organizāciju un domubiedru grupu saraksts no sākotnējā ar 400 organizācijām tika paplašināts līdz **742 organizācijām un domubiedru grupām**. Papildus tika **identificētas arī 453 Latvijas diasporas grupas sociālo tīklu portālā Facebook**. Daļa no tām (apmēram 160) nepastāv tikai kā sociālo tīklu grupa, bet arī, piemēram, kā biedrības, amatiermākslas kolektīva vai domubiedru grupas profils. Tikai interneta vidē ir apmēram 260 Facebook grupu, pētījuma gaitā sarakstu papildinot līdz 343 grupām. Tika konstatēts, ka 53 grupas ir islaicīgi slēgtas vai neaktīvas.

Pēc priekšizpētes posma septembra otrajā pusē tika sākta aptaujas instrumentārija izstrāde, kas balstījās organizāciju socioloģijas atziņās, ka organizāciju tipoloģijas analizē jāņem vērā **organizāciju mērķi, funkcijas, regulējums** (formāla/neformāla), **telpiskā struktūra** (vai tās raksturo ģeogrāfisks tuvums/plašs ģeogrāfisks pārklājums vienā valstī/plašs ģeogrāfisks pārklājums vairākās valstīs/tikai tehnoloģiju mediētā), **pārvaldības struktūra** (ir/nav formāla vadības struktūra), **pieejamie resursi** (finanšu, cilvēkresursi, informācijas un zināšanu resursi, materiālie resursi – telpas, aprīkojums, transportlīdzekļi, tehnoloģijas, citi nepieciešamie materiālie resursi).

Diasporas organizāciju izpētē tika pievērsta uzmanība visām organizāciju sekmiņgai funkcionēšanai svarīgajām dimensijām – **kompleksitātei** (organizācijas lielums, lēmumu pieņemšana, dalībnieku funkciju specializācija, telpiskā izklīde), **formalizācijai** (ir vai nav formāli reģistrēta, cik formalizēts ir iekšējais darbības regulējums, lēmumu pieņemšanas procedūras u. tml.) un **centralizācijai** (vara ir centralizēta vai izklīdēta organizācijas hierarhijā). Tikai visas dimensijas kopā veido ilgtspējīgu, noturīgu un efektīvu organizācijas darbību.

Pētījumā organizāciju kapacitātes un darbības noturīguma analizē organizācijas sekmiņgai funkcionēšanai svarīgās dimensijas

tiek operacionalizētas konkrētos elementos, un kā intervijās, tā aptaujā tika pievērsta uzmanība **operacionālajiem elementiem** (piemēram, organizācijas mērķiem, darbības biežumam, regularitātei, sasniegtajai auditorijai), **finansēm** (piemēram, finansējuma avotu daudzveidība, finanšu pārraudzība un caurspīdīgums), **cilvēkresursiem** (piemēram, cik biedru ir kopumā, cik ir aktīvu biedru, cik cilvēku regulāri iesaistās organizācijas darbības nodrošināšanā), **pārvaldībai un liderībai** (piemēram, vai organizācijai ir formulēti mērķi, misija, vērtības; kā organizācijas tiek vadīta – ir/nav formalizēta vadības struktūra; vai organizācijai ir darbības stratēģija, resursu piesaistes stratēģija; kā darbība tiek plānota; vai darbības plānošanā tiek veikta vajadzību, piemēram, kopienas un biedru vajadzību, analīze).

Pēc aptaujas anketas saskaņošanas ar pētījuma pasūtītāju tika sākta diasporas organizāciju aptauja tiešsaistē, cenšoties aptvert maksimāli daudz gan formālo, gan neformālo organizāciju. Uzaicinājums piedalīties tika izsūtīts iepriekš identificētajām organizācijām un domubiedru grupām, informācija par pētījumu un aicinājums piedalīties aptaujā tika publicēts diasporas medijos (latviesi.com arī izsūtīja informāciju savā datubāzē esošajiem kontaktiem) un dažādās interneta vietnēs (LU DMPC mājaslapā, Ārlietu ministrijas, PBLA, ELA, ALA vietnēs u. c.) un sociālo tīklu medijos (*Facebook (Meta)*, *LinkedIn* grupās u. c.), tostarp dažādās diasporas latviešu grupās internetā. Pirms aptaujas sākšanas tika identificēti 973 adresāti, bet 63 e-pasta adreses izrādījās nederīgas, tādējādi uzaicinājums piedalīties aptaujā tika nosūtīts **910 organizāciju un grupu pārstāvjiem** (daudzām organizācijām bija norādīti vairāki e-pasti). Dalībai aptaujā tika uzrunātas **400 Facebook** grupas. Uzrunātās ir dažāda lieluma – gan ar astoņiem dalībniekiem (rokdarbi un grāmatmīļi), gan ar vairākiem tūkstošiem sekotāju (lielākās ap 36 000 un 27 000). No šīm grupām 91 bija ar fokusu uz Apvienoto Karalisti, 41 – uz ASV, 39 – uz Vāciju, 34 – uz Īriju, 18 – uz Norvēģiju, 13 – uz Austrāliju, 12 – uz Somiju un Zviedriju, 11 – uz Dāniju, 10 – uz Nīderlandi, 9 – uz Kanādu, 8 – uz Franciju, 7 – uz Itāliju un Luksemburgu, 6 – uz Šveici un Islandi, 5 – uz Austriju un Spāniju. Citās

valstīs identificēts mazāks skaits *Facebook* grupu. Daļa no *Facebook* grupām bija tādas, kuras pat grūti uzskatīt par “grupām”, drīzāk par platformu konkrētu jautājumu risināšanai Latvijas diasporai konkrētajā vietā (piemēram, pārvadājumi u. tml.). Atkarībā no grupas atvērtības pakāpes un piedāvātajām iespējām kontaktēties tika izmantotas šādas stratēģijas: grupu administratoriem sūtīta ziņa uz viņu personīgā profila *Messenger* vai sūtītas ziņas uz grupas *Messenger*, lūdzot aizpildīt anketu vai dalīties ar to grupas kopīgajā lapā. Kur bija iespējams (atvērta grupa), tika atstāts ziņojums grupas ziņu lentē. Ņemot vērā *Facebook* iestatījumus (iespēja nepamanīt ziņu, ko nosūta persona, kas nav reģistrēta draugu lokā), pastāv risks, ka šādi sūtītās ziņas netika apskatītas laikus vai netika ievērotas vispār. Vairākām grupām administratori bija atslēguši ziņu saņemšanas funkciju no neapstiprinātiem kontiem, tāpēc sazināties nebija iespējams. Tomēr pētījuma gaitā daļa grupu administratori vēlāk sazinājās ar pētniekiem un informēja, ka ziņu saņēmuši un aptaujas anketu aizpildījis. Papildus tika veikta *Facebook* grupu kontentanalīze, kas sniedz ieskatu diasporas neformālajā komunikācijā un virtuālajā dzīvē.

Aptauja norisinājās brīvpieejas vietnē *LimeSurvey* no **2023. gada 18. oktobra līdz 5. novembrim**. Anketas ievadā tika paskaidrots, ka pētniekus interesē visdažādākās apvienības, kurās satiklojušies un darbojas ārpus Latvijas dzīvojošie latvieši: diasporas interešu pārstāvniecības organizācijas, reliģiskās, jauniešu vai profesionāļu organizācijas, kultūras biedrības un centri, muzeji, nedēļas nogales skolas, nometnes, diasporas mediji, labdarības biedrības, brīvā laika/interesu grupas, diasporas latviešu kopas internetā un citas grupas un apvienības, arī tās, kas nav formāli reģistrētas, kā, piemēram, grāmatu lasītāju vai novusa spēlētāju klubiņi, vai tās, kas darbojas kādas lielākas organizācijas ietvaros. Aptaujā tika aicinātas piedalīties arī tās grupas, kuras pastāv tikai virtuāli, piemēram, sociālo mediju grupas, *WhatsApp* vai *Facebook*, ja grupā ir vismaz 10 dalībnieku un tā veic kādas aktivitātes vismaz divas reizes gadā. Piederība pie mērķa grupas, ņemot vērā formālas definīcijas

trūkumu, balstīta uz pašidentifikāciju (subjektīvo sevis uztveri) kā diasporas organizācijai vai grupai.

Aptaujā piedalījās **260 diasporas organizāciju un grupu pārstāvji**, 21 gadījumā no vienas organizācijas vai grupas anketu aizpildīja divi cilvēki, trijos gadījumos – pat trīs cilvēki, kopējam respondentu skaitam sasniedzot 287. Šajā gadījumā, lai aptauja sniegtu precīzu priekšstatu par situāciju dažādās organizācijās, no vienas organizācijas

sniegtajām atbildēm piemēroti statistiskie svāri (piemēram, ja anketu aizpildīja divi cilvēki, katram no tiem piemērots svārs 0,5).

Apkopojot informāciju un veicot datu apstrādi, tika strikti ievēroti sociologu profesionālās ētikas standarti (Starptautiskās sociologu asociācijas Ētikas vadlīnijas pieejamas: <https://www.isa-sociology.org/en/about-isa/code-of-ethics/>), kā arī Eiropas Savienības Vispārīgās datu aizsardzības regulas (GDPR) prasības.

2.

NODAĻA. PAR DIASPORAS ORGANIZĀCIJĀM VEIKTAJIEM PĒTĪJUMIEM

Neraugoties uz diasporas organizāciju nozīmi migrantu kopienu uzturēšanā, to izpēte ir ierobežota ne tikai Latvijā, bet arī starptautiski. Tālāk apkopotas galvenās atziņas no pētījumiem Latvijā un citur pasaulē, kurām ir vērts pievērst uzmanību arī šā pētījuma kontekstā.

Līdz šim Latvijā apjomīgākā diasporas organizāciju izpēte veikta 2019. gadā ar mērķi sniegt pamatotu informāciju un rekomendācijas ārpus Latvijas dzīvojošās Latvijas diasporas efektīvākai satiklošanai, padziļinātu uzmanību pievēršot faktoriem, kas veicinātu diasporas, sevišķi mazākumtautību, plašāku līdzdalību organizācijās; kas attur vai piesaista diasporas organizācijām jauniešus; kā veiksmīgāk satiklot dažādās diasporas aktīvistu grupas un diasporas organizācijas, un kas varētu veidoties kā mūsdienu Latvijas diasporas kultūras dzīves centri. Pētījuma fokuss ir pievērstis individuālajiem faktoriem dalībai organizācijās, vienlaikus labi iezīmējot organizāciju un interešu grupu darbības tendences:

“Papildus diasporas organizācijām ārvalstīs ir daudz citu grupu, apvienību un vienkārši aktīvu diasporas indivīdu ar radošām idejām, kas dažādos veidos iesaistās ar Latviju saistītās aktivitātēs. Kā piemērus dažādām diasporas pārstāvju grupām ārpus diasporas organizācijām var minēt UK’s Latvian Business Network, LinkedIn grupa Latvian Professionals in London un draugiem.lv grupa “Tavs business Norvēģijā”. Daļa šo grupu ir ciešā saziņā un strādā sazobē ar diasporas organizācijām, bet citas nereti pat nav informētas par diasporas organizācijām vai citām latviešu grupām savā apkaimē. Ideālā gadījumā pilsētā darbojas latviešu centrs vai latviešu biedrības nams, kur pulcējas diaspora, taču daudzviet – īpaši jaunajās Latvijas diasporas mītnes zemēs – šādu vietu, kas būtu kā diasporas kultūras dzīves centri, nav.” (Mieriņa & Jansone, 2019: 3)

Pētījumā izmantoti 2014. gada aptaujas dati, un tie parāda, ka 11% aptaujas dalībnieku ir kādas diasporas organizācijas biedri, 16% bērnu ir apmeklējuši vai apmeklē nedēļas nogales skolu, 8,6% piedalījušies vasaras nometnēs, 9% izvēlējušies kādu citu neformālu interešu grupu, kur pulcējas Latvijas izcelsmes cilvēki, mākslinieciskās pašdarbības grupā darbojas 4% latviešu. Faktiski visas no minētajām aktivitātēm prasa formalizētu organizāciju. Analīzē nav norādīts, cik ir tādu cilvēku, kuri piedalās vairākās aktivitātēs, taču ir norādīts, kāds īpatsvars diasporas nepiedalās nevienā kopienas aktivitātē – 64% latviešu, 74% krievu un 61% citu tautību Latvijas diasporas pārstāvju nav iesaistījušies nevienā diasporas organizācijā vai grupā. Varam pieņemt, ka tie, kas iesaistās kādās kopienas aktivitātēs, iesaistās vairākās paralēli (piemēram, ir kādā organizācijā, ved bērnus uz sestdienas skolu un piedalās amatiermākslas kolektīvā, kā arī lasa diasporas medijus un vismaz reizi gadā apmeklē kādu kopienas pasākumu). Šajā pētījumā tas raisa jautājumu cilvēkresursu aspektā par kopienas aktīvo darītāju darbu, ģimenes un kopienas dzīves līdzsvaru (sevišķi kopējo laika ieguldījumu kopienas dzīvē) un potenciālu izdegšanas risku.

2019. gadā veiktais pētījums padziļināti analizē 2014. gadā iegūtos datus un norāda uz būtiskām atšķirībām iesaistē kopienas dzīvē starp tā saukto veco un jauno diasporu. Gandrīz puse vecās diasporas ir iesaistījušies diasporas organizācijās (46% pretstatā 6% jaunajā diasporā), piedalījušies kādā diasporai domātā pasākumā (53% pretstatā 20% jaunajā diasporā), piedalās kādā interešu vai mākslinieciskās pašdarbības grupā – korī, deju kolektīvā u. c. (15% pretstatā 2% jaunajā diasporā), 22% piedalās citā latviešu apmeklētā neformālā interešu grupā (atsevišķi dati nav norādīti, bet, ja vidējais ir 9%, tad var secināt, ka jaunā diaspora arī vāji iesaistās citās neformālās kopienas aktivitātēs).

Pētījums rosina domāt, ka atšķirības dalībā organizācijās starp veco un jauno diasporu lielā mērā pārklājas ar atšķirībām diasporas organizāciju dalībnieku vecumstruktūrā. Latvijas diasporas organizāciju dalībnieku vecumstruktūra Eiropas valstīs ir samērā izlīdzināta, proporcionāli ir pārstāvētas visas paaudzes. Savukārt citās valstīs, piemēram, ASV, Kanādā, Austrālijā, Jaunzēlandē, NVS valstīs un Gruzijā, organizāciju dalībnieki pārsvarā ir vecākās paaudzes, kas signalizē par sevišķi augstu organizāciju noturības risku. Vienlaikus secināts, ka aktīvāka iesaiste organizācijās ir tiem, kuri nodzīvojuši ārpus Latvijas ilgāk nekā 10 gadus, to skaidrojot ar saišu vājināšanos ar Latviju un nostiprināšanos diasporā. Līdz ar to ir cerība, ka ilgāk dzīvojot ārvalstīs, jaunās diasporas līdzdalība diasporas kopienas dzīvē varētu pieaugt (arī ņemot vērā to, ka daļa asimilēsies un daļa varētu atgriezties Latvijā). Kopš 2014. gadā veiktās aptaujas ir pagājuši gandrīz 10 gadi, un šogad veiktajā pētījumā redzam, ka diasporas organizācijas ir joprojām aktīvas un sevišķi Eiropas organizācijās paaudžu nomaiņa ir notikusi veiksmīgi. Jaunā diaspora ir pietiekami aktīvi iesaistījusies organizāciju darbībā, lai tā turpinātos. Jāņem arī vērā, ka Eiropā ir lielākais nesen izbraukušo Latvijas iedzīvotāju īpatsvars.

Kaut arī pētījumā, balstoties diasporas aptaujas otrā viļņa datus, secināts, ka 2019. gadā diasporas organizāciju dalībnieku īpatsvars ir pieaudzis līdz 18% (Mieriņa & Jansone, 2019), šie dati būtu jāuzlūko piesardzīgi. Aptaujas otrajā vilnī piedalījās tie 2014. gada respondenti, kuri bija piekrituši dalībai tālākos pētījumos. Var pieņemt, ka šie respondenti izjuta ciešāku piederību pie Latvijas un diasporas, bija vairāk ieinteresēti "latviešu lietās", tāpēc ir arī aktīvāki dalībnieki diasporas organizācijās.

2019. gadā veiktais pētījums liecina, ka diasporas organizāciju un grupu aktivitāšu klāsts ir ļoti daudzveidīgs, bet sadarbība starp šīm organizācijām un grupām nav tik cieša, kā tā varētu būt, īpaši starp organizācijām ar atšķirīgu darbības profilu (Mieriņa & Jansone, 2019). Ceturtnā daļa (26%) ārvalstīs dzīvojošo Latvijas diasporas pārstāvju piedalās kādā diasporai domātā vēstkopā, blogā vai domubiedru grupā (piemēram,

"Latvieši Londonā" "draugiem.lv"; "Latvieši Īrijā" – "Ireland draugiem.lv" u. c.), turklāt šāda veida līdzdalībai ir tendence pieaugt. Tas norāda, ka mazāk formalizēta tiklošanās interneta vidē ir būtiska. Līdzīgs skaits (24%) pēdējā gada laikā ir piedalījušies kādā ārzemēs dzīvojošajiem latviešiem domātā pasākumā (piemēram, koncertā, sanāksmā). 22% savā pašreizējā mītnes zemē ir apmeklējuši publiskus Jāņu vai Latvijas Republikas proklamēšanas dienas pasākumus (turpat).

2023. gada pētījumam sevišķi noderīga ir 2019. gada pētījumā izveidotā diasporas grupu tipoloģija un padziļināto interviju rezultāti. Intervēti dažādu diasporas grupu (koru, nedēļas nogales skolu, tiešsaistes jeb *online* vēstkopu u. c.), tostarp diasporas centrālo organizāciju, pārstāvji, noskaidrojot viņu darbības praksi, informētību, sadarbību un vēlmi aktīvāk sadarboties ar citām diasporas grupām un organizācijām. Interviju dalībnieku skaits gan ir nepietiekams, lai izdarītu pārliecinošus secinājumus par organizāciju darbības problēmjautājumiem. Pētījumā labi iezīmēta diasporas grupu daudzveidība, to dalībnieku profils, taču organizāciju un grupu tipoloģijas izveide nebija pētījuma primārais mērķis, tā tika veidota respondentu rekrutācijas vajadzībām, lai aptvertu iespējami dažādu grupu tīklošanās un sadarbības pieredzi. Pētījumā organizāciju tipoloģija veidota pēc organizāciju darbības rakstura (kultūras, sporta, reliģiska, izglītības utt.), bet organizāciju izpētē organizāciju tipoloģijas veidošanā jāņem vērā arī to formalizācijas pakāpe un citi raksturlielumi. Tāpēc šajā pētījumā tā tiks pilnveidota, ņemot vērā diasporas organizāciju un grupu aptaujā iegūtos datus par organizāciju un grupu kompleksitāti, formalizāciju un darbības noturīguma operacionālo, finansiālo, cilvēkresursu un pārvaldības dimensijām.

Starptautiskajā zinātnes telpā diasporu organizācijām veltītu pētījumu ir pārsteidzoši maz, kaut arī migrantu veidotas organizācijas ir pastāvējušas gandrīz tikpat sen kā pati migrācija (Dijkzeul & Fauser, 2020). Pētījumam nozīmīga ir vienīgā grāmata, kas veltīta tieši diasporas organizācijām – "Diasporas organizācijas starptautiskajās attiecībās" (*Diaspora organizations in International Affairs*), kura aplūko diasporas organizāciju

lomu un ietekmi starptautiskajās attiecībās (Dijkzeul & Fauser, 2020). Šajā pētījumā tā mazāk izmantojama, jo pievēršas diasporas organizāciju lomai starptautiskajā sadarbībā un konfliktos, pārmaiņu un stabilitātes nodrošināšanā; organizāciju transnacionālajam raksturam, to autonomijai un ietekmei; organizāciju mainīgajai lomai attiecībās ar mītnes un izcelsmes valstīm; starptautisko organizāciju lomai miera uzturēšanā un konfliktu risināšanā (vai – tieši otrādi – to saasināšanā); ar reliģiju, migrāciju un integrāciju, attīstību un ekonomisko izaugsmi, humāno palīdzību un cilvēktiesībām saistītās diasporas organizāciju darbības jautājumiem. Grāmatas autoru pieeju raksturo fokuss uz konkrētu gadījumu analīzi, ilustrējot dažādus piemērus par diasporas organizāciju darbības daudzveidību un lomu dažādību starptautiskajās attiecībās un minētajās jomās. Šajā pētījumā būtiskas ir vairākas grāmatas autoru atziņas. Pirmkārt, neraugoties uz diasporas organizāciju skaita strauju kāpumu pēdējās trīs desmitgadēs un to pieaugošo redzamību un ietekmi globāli saikņotā pasaulē, diasporas organizācijām līdz šim pievērsts maz uzmanības gan migrācijas, gan organizāciju, gan starptautisko attiecību pētījumos. Otrkārt, autoru ieskatā globalizācija sekmē diasporas organizāciju pieaugošo redzamību un ietekmi. Tāpat to redzamību un ietekmi sekmē pieaugošā tendence valdībām iesaistīt pilsonisko sabiedrību un uzņēmējus lēmumu pieņemšanā (Dijkzeul & Fauser, 2020). Diasporas organizācijas līdz šim pētnieki uzlūkojuši kā tādas, kas dod migrantiem balsi un redzamību; kā pakalpojumu sniedzēju aizvietotājās situācijās, kad valdības, starptautiskās nevalstiskās organizācijas vai ANO darbojas neefektīvi, nav ieinteresētas, ir pārāk birokrātiskas – vai tām trūkst vietējo iedzīvotāju atbalsta; aplūko arī kā interešu lobija grupas, starptautiskās palīdzības sistēmas elementu vai sociālu kustību u. tml. (turpat). Tomēr reti pievērsta uzmanība diasporas organizācijām pašām par sevi, to pozīcijām attiecībā pret mītnes un izcelsmes valstīm

un citiem pilsoniskās sabiedrības aktoriem abās valstīs, to transnacionālajai darbībai un aktivismam, kas ir būtiski atšķirīgs no citu starptautisku organizāciju darbības rakstura. Autori izvirza trīs pazīmes, pēc kurām kādu organizāciju var definēt kā diasporas organizāciju: 1) organizācijas dibinātāji ir starptautiskie migranti vai viņu pēcteči; 2) organizācijas intereses skar ļoti plašus un dažādus jautājumus – no migrantu interesēm līdz politiskām grupām un lobijiem; 3) organizācijas dalībnieku kolektīvi izpaustā kopīgā identitāte (kas diasporas organizāciju atšķir no citām migrantu veidotām organizācijām). Autori norāda, ka diasporas organizācijas ir ļoti daudzveidīgas – no mazām neformālām grupām līdz formālām profesionālām nevalstiskajām organizācijām (Dijkzeul & Fauser, 2020). Autori pievēršas starptautisko attiecību, migrācijas studiju un organizāciju socioloģijas pieejām diasporas organizāciju izpētē, ierobežojumiem līdz šim veiktajos pētījumos un trūkstošajām zināšanām šajā jomā (piemēram, organizāciju robežu noturībai vai caurlaidīgumam; kas nosaka organizāciju darbības efektivitāti – atbildīgums attiecībā pret donoriem vai – tieši otrādi – neatkarība no donoriem; plaši pētītas vertikālās varas attiecības organizācijās – *top-down* vai *bottom-up*, bet netiek aplūkotas horizontālās varas attiecības u. c.). Par diasporas organizāciju nepietiekamu izpēti liecina arī nelielais skaits zinātnisko publikāciju augsta līmeņa žurnālos, kas indeksēti respektablajā *Web of Science* datubāzē. 2023. gada 23. augustā veiktā meklējumā ar atslēgas vārdiem *diaspora organization* un *diaspora organisation* kopā atrasti 54 raksti, no tiem kā šā pētījuma tēmai pēc satura atbilstīgi atlasīti tikai vienpadsmit. Piedāvātie raksti ietver tēmas par identitātes un kultūras tālāknodošanu, publisko diplomātiju un diasporas iesaisti izcelsmes valsts attīstībā, kā arī atsevišķu diasporas organizāciju gadījumu izpēti. Neviens no rakstiem nesniedz visaptverošu un daudzpusīgu kādas valsts vai etniskas grupas diasporas organizāciju analīzi.

3. NODAĻA. DIASPORAS ORGANIZĀCIJU DARBĪBAS IETVARA UN CENTRĀLO ORGANIZĀCIJU RAKSTUROJUMS

Diasporas organizāciju darbība mūsdienās ir cieši saistīta ar Latvijas diasporas kopējo raksturojumu konkrētā reģionā vai mītnes zemē – cik liela ir latviešu kopiena, kura viņa izceļotāji to pamatā veido, kā jaunā diaspora iekļaujas vecās diasporas struktūrās (ja tādas ir), un cik tā ir aktīva, vai kopiena ir kompakta vai izklidēta lielā teritorijā, kā vēsturiski ir veidojušās latviešu diasporas organizācijas konkrētajā pasaules valstī un reģionā. Piemēram, ASV joprojām darbojas dažas vēl veclatviešu 19. gadsimta beigās dibinātas organizācijas, kādas mazāk sastopamas Eiropā vai citās mītnes zemēs. Tā kā aptaujas dati sniedz apkopojošu ieskatu diasporas organizāciju darbībā, resursos un kapacitātē, ļoti būtiski ir ņemt vērā arī nozīmīgās reģionālās atšķirības, kas veido organizāciju darbības kontekstu, ko aptauja nevar parādīt.

Turklāt arī mūsdienās ļoti svarīga loma ir diasporas organizāciju sazarotajai, pārrobežu paškoordinēšanās struktūrai, kas veidojusies, aukstā kara laikā politiskajiem bēgļiem no Latvijas attīstot globālu pārrobežu sadarbību, lai koordinētu latviešu politisko darbību trimdā un pastiprinātu tās ietekmi

(PBLA, b. g.). Aptauja kā formalizēts mērījuma instruments nevar parādīt centrālo organizāciju darbības specifiku, kas ir būtiski atšķirīga no mazāku organizāciju darbības rakstura, tāpēc diasporas centrālajām organizācijām dziļāka uzmanība pētījumā jāpievērš atsevišķi. Tāpat arī intervijās ar centrālo organizāciju vadību tika pievērsta padziļināta uzmanība specifiskām īpatnībām, kas raksturīgas tieši konkrētā pasaules reģiona latviešu diasporas organizācijām un izaicinājumiem, ar ko tās saskaras.

Nodaļas sākumā tiks raksturots kopīgais centrālo organizāciju darbībā un diasporas organizāciju nozīmes raksturojums, kā to redz centrālo organizāciju vadītāji. Pēc tam tiks raksturotas būtiskās atšķirības Latvijas diasporā dažādos pasaules reģionos un to centrālo organizāciju darbībā, apkopojot būtiskākos izaicinājumus organizāciju darbībai, ņemot vērā tieši pasaules reģiona specifiku un organizāciju teritoriālo izkliedi, ko aptaujā bija grūti identificēt un arī atspoguļot analizē (daļēji tāpēc, ka no dažiem reģioniem, piemēram, no Dienvidamerikas un Krievijas, bija maz dalībnieku), bet ko labi parādīja intervijas.

3.1. DIASPORAS ORGANIZĀCIJU NOZĪME UN LIELĀKIE IZAICINĀJUMI 21. GADSIMTĀ

Lai kādu etnisku grupu ārpus savas izcelsmes zemes uzskatītu par diasporu, tai jāatbilst vairākām pazīmēm: 1) tā ir bijusi spiesta pamest izcelsmes zemi, bieži traumatisku iemeslu dēļ, bet arī darba, labāku iespēju vai koloniālu ambīciju dēļ; 2) kopīgas atmiņas vai mīti par izcelsmes zemi; 3) izcelsmes zemes idealizācija; 4) atgriešanās izcelsmes zemē vai ilgstošu saišu uzturēšana ar to; 5) noturīga etniskās grupas kopības izjūta ilgstošā laika periodā; 6) līdzatbildības sajūta un identifikācija ar savas etniskās grupas biedriem citās

valstīs; 7) sarežģītas attiecības ar uzņemošo sabiedrību; 8) radošas un bagātinošas dzīves iespējamība tolerantās uzņemošajās sabiedrībās (Cohen, 2008). Mūsdienās diasporas darbojas arī kā pārmaiņu un attīstības veicinātājas savās izcelsmes zemēs, kā arī arvien pieaug to loma starptautiskās politikas dienaskārtībā. Globālo diasporu pētnieks Robins Koens izmantojis Maksa Vēbera virves metaforu, norādot, ka katra diasporas pazīme ir kā virves šķiedra – jo vairāk šķiedru savijas, jo izturīgāka būs virve (turpat). Tomēr nekas

no tā nav īstenojams individuālistiskā, vienpatīgā dzīvē. Organizēta sabiedriskā dzīve ir tā, kas atsevišķus migrantus padara par diasporu, ļauj veidot kopīgas atmiņas par izcelsmes zemi, uzturēt daudzveidīgas saites ar to, kā arī uzturēt savu atšķirīgo identitāti un kopību ar tautiešiem savā mītnes zemē, citur pasaulē un dzimtajā zemē.

Lai noskaidrotu centrālo organizāciju vadītāju izpratni par organizāciju nozīmi diasporas pastāvēšanā, intervijas tika sāktas ar jautājumu par to, kā viņi redz diasporas organizāciju nozīmi un lomu mūsdienās. Atbildes liecina, ka diasporas centrālo organizāciju vadītāji lieliski izprot diasporas organizāciju nozīmi un dažādās funkcijas, kas precīzi atbilst R. Koena minētajām diasporas pazīmēm. Izņemot sarežģītas attiecības ar uzņemošās zemes sabiedrību, jo Latvijas emigranti lielākoties ir ļoti labi integrējušies savās mītnes zemēs. Latvijas diaspora arī neidealizē savu tēvzemi, bet skatās uz to reālistiski un pat kritiski (sevišķi dažas jaunās diasporas grupas pat ļoti kritiski, jo vilšanās valsts radītajās dzīves iespējās daudziem ir bijis noteicošs faktors emigrācijai) (Mieriņa, 2015). **Organizācijas palīdz sabiedrībai mērķtiecīgi pārstāvēt Latvijas intereses mītnes zemē un diasporas intereses Latvijā; uzturēt kopības sajūtu, piederību, identitāti, valodu un kultūru, nodot to nākamajām paaudzēm.** Šeit minami tikai daži spilgtākie diasporas organizāciju lomas mūsdienās raksturojumi: “Ja nav sanākšanas, nav ne valodas, ne kultūras, ne piederības sajūtas” (LAAJ); “Organizēta sabiedrība ir svarīgākais, kas ir. Caur organizētu sabiedrību var labāk pārstāvēt Latviju, var lielāku iespaidu atstāt mītnes zemes valstīs, iespējot politikas, piemēram. Tas ļauj arī latvietību saglabāt ārpus Latvijas, jo zem organizētās sabiedrības nāk arī skolas un kultūras biedrības” (PBLA); “Nodrošināt identitātes un piederības sajūtu arī nākamajām paaudzēm, nostiprināt sajūtu, ka viņi pieder Latvijai un Latvija pieder viņiem” (LNAK); “Organizācijas loma ir kontinuitāte. Tās struktūra palīdz arī to nodot kā mantojumu no paaudzes uz paaudzi” (ELA). **Organizācijām ir saliedējoša, apvienojoša un kopību uzturoša loma, ko raksturo noturība laikā. To daudzveidība sekmē arī radošas un**

bagātinošas pašrealizācijas iespējas mītnes zemēs.

Mūsdienās diasporas sabiedrība ir ļoti neviendabīga, un paaudžu nomaiņa, atšķirīgu iemeslu dēļ izceļojušu cilvēku un viņu pēcnācēju apvienošana rada jaunus izaicinājumus. Gandrīz katrā pasaules reģionā diasporu veido gan 19. un 20. gadsimta sākuma izceļotāju pēcnācēji, kuriem latviskā identitāte ir tikai viena no viņu dažādajām identitātēm, gan Otrā pasaules kara un padomju okupācijas radītie politiskie bēgļi, kuriem latviskā identitāte bija galvenā identitāte. Šobrīd sabiedrisko dzīvi virza jau nākamās paaudzes – viņu bērni un mazbērni, kuriem latviskā identitāte bieži ir tikai viena no viņu dažādajām identitātēm; gan mūsdienu emigranti, kuri izceļojuši pēc Latvijas neatkarības atgūšanas un kuru izceļošanas iemesli ir saistīti ar studijām, darbu, dzīvesstilu, ģimeni. Arī daudzus no viņiem saista tieši mītnes zemes lielpilsētu kosmopolitiskās un multikulturālās sabiedrības daudzveidība un iespēja pielaikt jaunas identitātes. **Latvijas diasporas sabiedrību raksturo visai atšķirīga latviskā identitātes un piederības izjūtu amplitūda – kopdarbībā organizācijās ir jāspēj rast vienojošo, vienlaikus respektējot arī katra unikālās atšķirības.**

Raksturojot diasporas organizāciju darbību mītnes zemēs, dažās intervijās tika norādīts, ka tās visiem sniedz iespēju būt aktīviem arī savas mītnes zemes sabiedrībā caur aktīvu darbu latviešu sabiedrībā. Tomēr organizāciju nozīme dažādām paaudzēm atšķiras. Trimdas vecākajai paaudzei tā ir iespēja uzturēt saites ar savas paaudzes tautiešiem, ar kuriem izjūt psiholoģisku vienotību. Viņiem visu dzīvi definēja piederība pie latviešiem – draugi, valoda, brīvā laika nodarbības bija saistītas ar latviešu sabiedrību. Trimdas vidējās un jaunās paaudzes cilvēkiem latvietība retāk definē visu dzīvi, bieži tai atvēlēta tikai kāda viena aktivitāte. Arī jaunajā diasporā bērni asimilējas strauji, sevišķi divkultūru ģimenēs. **Izaicinājums gandrīz visur ir valodas trūkums otrajai, trešajai un sevišķi nākamajām paaudzēm.** Kaut gan vēsturiski tieši latviešu pasākumi ļāva uzturēt latviešu valodu ārpus ģimenes loka, arvien biežāk arī latviešu diasporas pasākumos tiek lietota mītnes zemes

valoda – lai iekļautu latviski nerunājošos dzīvesbiedrus, kā arī latviski nerunājošās nākamās paaudzes. Daudziem tā ir grūta dilemma, tomēr šī izvēle ļauj paplašināt tradicionālo dalībnieku loku un uzturēt kopienu dzīvu un pietiekami daudzskaitlīgu. Sevišķi būtiski tas ir no Latvijas tālās diasporās, kur izbraucēju pēc Latvijas neatkarības atgūšanas ir maz. Agrāk latviešu sabiedrība bieži bija izslēdzoša pret tiem, kuri apprecējās ar cittautiešiem un kuru bērni nerunāja labā latviešu valodā. Tagad sabiedrība ir kļuvusi tolerantāka un iekļaujošāka, tomēr “maksa” ir augsta – latviešu valodas pakāpeniskas zaudēšanas atzīšana. Daudzviet sestdienas skolas kļūst par kultūras iepazīšanas spēļu grupām, daļa pasākumu notiek mītnes zemes valodā, pat neformālā draugu pasākumā var būt situācijas, kad latvieši pāries uz mītnes zemes valodu, pievienojoties kāda vietējam dzīvesbiedram.

Valodas jautājums pasaules reģionos ar mazākām vai tālākām latviešu kopienām aktualizē sajūtu par to, vai visi diasporas latvieši ir vienlīdz vērtīgi Latvijas sabiedrības un valsts acīs. Tiek norādīts, ka Diasporas likumā sniegtā diasporas definīcija ir ļoti iekļaujoša – Latvijas pilsoņi, latvieši un viņu ģimenes locekļi, latviešu pēcteči, iekļauti ir visi. Tāpēc arī no Diasporas likuma izrietošajām darbībām vajadzētu būt plašām un iekļaujošām. Edgars Rinkēvičs, vēl būdams ārlietu ministrs, teicis, ka **katrs latvietis ir vērtīgs.** Tāpēc vairākās intervijās tiek pausta doma, ka atbalsts organizācijām un domubiedru grupām nebūtu jāsniedz,

tikai skatoties uz to, cik daudz cilvēku tiks sasniegts. Varbūt tieši tur, kur palikuši vairs tikai daži, atbalsts ir vajadzīgs visvairāk. Pastāv sajūta par pirmās un otrās šķiras latviešiem, ko minēja vairāku organizāciju vadītāji. Pie pirmās šķiras latviešiem pieder tie, kuriem ir pilsonība un kuri teicami pārvalda latviešu valodu. Pārējie ir otrās šķiras, kaut arī viņi ir ierakstīti Diasporas likumā. Otrās, trešās un ceturtās paaudzes latviešu pēcteči bieži vairs nerunā latviski – vai viņu latviešu valodas prasme ir vāja. Daudziem ir svarīgi nepazaudēt latviešu pēctečus, kaut arī viņi nevar uzrakstīt projektu labā un pareizā latviešu valodā, kā arī rada dilemmu kopienas sarīkojumos – kurā valodā runāt – latviski vai mītnes zemes valodā, lai arī viņi tiktu iekļauti un varētu sekot notiekošajam. Aptaujas rezultāti par finansējuma piesaisti arī parāda, ka vislielāko atbalstu saņem Eiropas diasporas organizācijas, ko daļēji var izskaidrot ar to, ka Eiropas diaspora arī objektīvi ir lielākā un tai ir mazāk citu finansējuma avotu, tomēr daļēji to var skaidrot ar jaunās diasporas pārsvaru Eiropā, kam ir labākas “projektu valodas” prasmes. Tiek arī norādīts, ka visvairāk no atbalsta krit ārā pieaugušie bez latviešu valodas prasmes, kuri valodu tikai mācās. Tiek retoriski jautāts: “Vai arī viņi ir prioritāte – četrdesmitgadīgie bez latviešu valodas prasmes? Vajadzētu dot sajūtu, ka arī viņi Latvijai ir svarīgi.” **No Latvijas tiek sagaidīts, ka tā varētu dot to sajūtu, ka vieni nav labāki nekā citi, ka visi ir vienlīdz vērtīgi un piederīgi.**

3.2. KOPĪGAIS UN ATŠĶIRĪGAIS DIASPORAS CENTRĀLAJĀS ORGANIZĀCIJĀS

Pasaules Brīvo latviešu apvienība (PBLA) ir visas centrālās organizācijas apvienojoša jumta organizācija, kas dibināta 1955. gadā. PBLA sastāvā ietilpst Amerikas Latviešu apvienība (ALA), Eiropas latviešu apvienība (ELA), Latviešu Nacionālā apvienība Kanādā (LNAK), Latviešu apvienība Austrālijā un Jaunzēlandē (LAAJ), Dienvidamerikas un Karību latviešu apvienība (DKLA) un Krievijas Latviešu kongress (KLK), kura veidošanās konteksts ir cits un kas ir pievienojies PBLA jau pēc Latvijas neatkarības atgūšanas.

Visas centrālās organizācijas ir reģistrētas savās mītnes zemēs, dažām ir reģistrēta pārstāvniecība arī Latvijā, piemēram, PBLA un ELA, izņemot KLK, kas nav reģistrēts savā mītnes zemē, jo Krievijas autoritārās varas un mazākumtautību organizāciju (sevišķi to, kas saistītas ar valstīm, kuras tiek uzskatītas par Krievijai nedraudzīgām) stingrās uzraudzības dēļ citādi nebūtu iespējams nodrošināt sadarbību starp Krievijas latviešu organizācijām un PBLA, kā arī Latvijas valsts iestādēm.

Katrai diasporas centrālajai organizācijai ir mazliet atšķirīga vadības struktūra; atšķirīgi principi, kas ir tās biedri (tikai kolektīvi, tikai individuāli vai abi); dažādi darbības mērogi un kapacitāte; atšķirīgas izmantotie informācijas kanāli; būtiski atšķirīgi ir cilvēkresursi (ko nosaka organizācijas pārstāvētās latviešu diasporas skaitliskais un demogrāfiskais sastāvs) **un pieejamie finanšu resursi, to piesaistes veids; arī attālums no Latvijas un attālums starp to dalīborganizācijām rada nozīmīgi atšķirīgus priekšnosacījumus darbībai.** Atšķirības rada arī konkrēto mītnes zemju politiskais konteksts un mazākumtautību politika. Kopīgais ir tas, ka visām ir statūti, misija, kas pamatā ietver diasporas pārstāvību konkrētajā reģionā, latviešu valodas, kultūras un

identitātes uzturēšanu diasporā, Latvijas interešu pārstāvību mītnes zemēs un diasporas interešu pārstāvību Latvijā, kā arī diasporas informēšanu par aktualitātēm Latvijā. Vadītāji un valde visās centrālajās organizācijās darbojas bez atlīdzības. Tikai PBLA, ELA un ALA ir daži apmaksāti darbinieki, lai vadītu projektus un nodrošinātu praktisko darbību. Vadības līmenī nepieciešamība sabalansēt laiku starp darbu, ģimenes un brīvprātīgā darba pienākumiem diasporas organizācijās ir izaicinājums visiem. **Tāpat kopīgs izaicinājums ir saziņa ar Latvijas valsts iestādēm, kas darbojas darba laikā, kamēr diasporas aktivisti darbojas savā brīvajā laikā, turklāt – jo tālāk no Latvijas, jo nozīmīgāka ietekme uz sadarbību ir laika joslu radītajām atšķirībām.**

3.3. DIENVIDAMERIKAS UN KARĪBU JŪRAS REĢIONA LATVIEŠU DIASPORAS ORGANIZĀCIJU DARBĪBAS KONTEKSTS

Neraugoties uz to, ka Dienvidamerika un Karību jūras reģions ir milzīga teritorija ar ievērojamu iedzīvotāju skaitu, latviešu tur ir salīdzinoši maz. Mūsdienās aktīvas latviešu kopienas ar formālām organizācijām ir saglabājušās tikai Brazīlijā, kur ir arī lielākā latviešu diaspora Dienvidamerikā. Pirmie ieceļotāji no Latvijas Brazīlijā ieradās 19. gadsimta beigās, ap 2000 latviešu baptistu izceļoja 20. gadu pirmajā pusē, vēl ap 1000 latviešu ieradās pēc Otrā pasaules kara, paliekot galvenokārt Sanpaulu. 2020. gadā Brazīlijā bija 396 Latvijas valstspiederīgie, kopā ar Latvijas izcelsmes pēctečiem varētu būt ap 10 tūkstošiem (Hazans, 2020). Venecuēlā vēl nesen bija ļoti aktīva latviešu sabiedrība – 1985. gadā latviešu skaitīšanas akcijā konstatēja vairāk nekā 500 latviešu un viņu pēcteču (Gedulis, 2014). Kopš politiskās nestabilitātes valstī pēc Ugo Čavesa nākšanas pie varas 1998. gadā un sevišķi kopš 2019. gada vardarbīgajiem konfliktiem un faktiskas divvaldības (starp premjera Huana Gvaido atbalstītājiem un prezidenta Nikolasa Maduro atbalstītājiem, tostarp militāristiem) no valsts ir emigrējuši vairums latviešu (kopā apmēram ar sešiem miljoniem citu piespiedu migrantu). Vēl 2020. gada sākumā Venecuēlā bija 322 Latvijas pilsoņi. Pēc Viļa Vītola un citu aktivistu

pārceļšanās uz Latviju 90. gadu sākumā un Guntara Geduļa (1952–2019) aiziešanas mūžībā vairs nav neviena, kurš Venecuēlā vienotu latviešu kopienu. Pētījuma veikšanas laikā var teikt, ka kopienas dzīvi veido neformāla pašorganizēšanās baznīcas paspārnē, atzīmējot valsts svētkus. Arī Argentīnā vecākā paaudze ir aizgājusi mūžībā un iepriekš rosīgā sabiedriskā dzīve šobrīd ir apsīkusi. Pētījuma laikā arī to var raksturot kā domubiedru grupu neformālas tikšanās reizes, sanāksšanu kopā galvenokārt valsts svētkos 4. maijā un 18. novembrī. Brazīlijā un Argentīnā latviešu kopienas ir veidojušās jau 19. un 20. gadsimta mijā. Piemēram, Argentīnas latviešu darbība ir rūpīgi aprakstīta grāmatā “Latvieši Argentīnā, Čīlē un Urugvajā” (autori Ilgvars Ozols un Mirdza Restberga-Zalta, izdota apgādā “Imanta” Buenosairesā 2001. gadā). Ievērojams skaits latviešu ieradās Argentīnā jau pēc 1905. gada revolūcijas, 250 latviešiem dibinot vairāk nekā 15 000 hektāru lielu koloniju ar skolu un lasāmvāli (Gedulis, 2014). Mūsdienās Argentīnā ir 184 Latvijas pilsoņi. Čīlē un Meksikā Latvijas valstspiederīgo ir vēl mazāk (attiecīgi 69 un 80) (Hazans, 2000), tomēr, pēc Geduļa aplēsēm, Čīlē varētu būt ap 100 izceļotāju pēcteči (ceturtā paaudze) (Gedulis, 2014). Mūsdienās vairums ceturtās

un piektās paaudzes izceļotāju pēcteču nerunā latviski, tāpat arī Otrā pasaules kara radītās latviešu trimdas nākamajās paaudzēs latviešu valodas prasmes līmenis tiek raksturots lielākoties kā nepietiekams. Grūtības uzturēt pārrobežu kopienas sajūtu reģionā pastiprina valodu barjera, jo divas no trim DKLA dibinātājorganizācijām atrodas valstīs ar spāņu valodu (Argentīna un Venecuēla), viena – ar portugāļu (Brazīlija).

Nemot vērā salīdzinoši nelielo latviešu un viņu pēcteču skaitu Dienvidamerikā, nelielo mūsdienu izceļotāju skaitu (kas nozīmē, ka nenotiek kopienas atjaunošanās ar lielu skaitu jaunu iebraucēju, kam ir laba latviešu valoda) un kopienas lielo izkliedi (attālumi starp latviešu kopienām ir milzīgi kā Brazīlijā, tā citās Dienvidamerikas reģiona valstīs), šādai nelielai, novecojošai un ģeogrāfiski izkliedētai kopienai ir grūti uzturēt daudzveidīgas un regulāras latviskas aktivitātes, tostarp daudzveidīgas un darbīgas diasporas organizācijas. Vairākas formāli reģistrētas latviešu organizācijas joprojām ir tikai Brazīlijā, kur ir arī lielākais latviešu un viņu pēcteču skaits. Citviet Dienvidamerikā un Karību reģionā darbojas galvenokārt neformālas domubiedru grupas. Arī diasporas organizāciju aptaujā no šā reģiona ir salīdzinoši mazāk dalībnieku, mazāk nekā 2%.

Visus Dienvidamerikā izkliedētos latviešus un latviešu kopienas apvieno **Dienvīdamerikas un Karību latviešu apvienība (DKLA)**, līdz 2006. gadam – Dienvidamerikas Latviešu apvienība (DLA). Tā ir Venecuēlas, Argentīnas un Brazīlijas trimdas latviešu izveidota centrālā organizācija, kas dibināta 1977. gadā Sanpaulu, lai apvienotu latviešu organizācijas un domubiedru grupas Dienvidamerikas un Centrālamerikas valstīs. Arī mūsdienās tās centrs atrodas Brazīlijā, kaut DLA darbības laikā tas ilgstoši ir atradies Venecuēlā. Dienvidamerikas reģiona latviešu diasporas pastāvēšanas trauslumu un aktīvo darītāju ierobežoto skaitu raksturo fakts, ka DKLA priekšsēde nav mainījies kopš 2016. gada un arī iepriekšējā priekšsēde vadīja organizāciju ilgstoši, lai gan citās lielajās centrālajās organizācijās (izņemot Krievijas Latviešu kongresu) valde un priekšsēži tiek pārvēlēti ik pa diviem gadiem. Ilgstoša vadības uzņemšanās nozīmē lielu slodzi un

potenciāli augstu organizācijas vadītāja izdegšanas risku. Vadītāja maiņa ir sarežģīts process, jo centrālās organizācijas vadītājam ir jābūt ne tikai aktīvam un lieliskam komunikatoram, ar organizācijas attīstības vīziju un ļoti labu latviešu valodas prasmi, bet arī jāspēj piesaistīt cilvēkus un naudas līdzekļus, atbildīgi izturēties pret finansējuma izlietojuma uzskaiti, gada pārskatu sagatavošanu un iesniegšanu. Tā kā visu diasporas centrālo organizāciju valdes un priekšsēži darbojas tikai brīvprātīgi, tas nozīmē, ka cilvēkam, kurš uzņemas vadību, ir jābūt arī pietiekami daudz laika, ko veltīt organizācijas darbam.

Dienvidamerikas reģionam kopumā varētu būt raksturīga mazāka kopienas dzīves formalizācija, tomēr tāpat centrālajai organizācijai ir koordinējoša loma. Dienvidamerikas īpatnība ir arī tā, ka DKLA ir būtisks informācijas sniedzējs kopienai par visiem ar Latviju saistītajiem jautājumiem (kā pilsonība, piedalīšanās vēlēšanās, pases maiņa, remigrācija u. c.). Tā kā Dienvidamerikā nav Latvijas vēstniecības, daudzi ar saviem jautājumiem vēršas tieši pie DKLA. Arī tāpēc, ka to var darīt portugāļu valodā un mazāk formālā veidā, kā tas būtu, rakstot Ārlietu ministrijai vai Latvijas vēstniecībai ASV.

Vēl viena Latvijas diasporas Dienvidamerikā īpatnība ir tā, ka tā priekšroku dod mazāk formāliem komunikācijas kanāliem. DKLA nav savas mājaslapas, jo saziņa ar dalīborganizācijām un kopienu līderiem notiek *WhatsApp*. Mājaslapas izveide un uzturēšana būtu resursietilpīga, jo mājaslapai būtu jābūt vismaz trīs valodās – latviešu, portugāļu un spāņu. Patlaban tā tiek veidota. Galvenais komunikācijas kanāls ir Brazīlijā ļoti populārais *WhatsApp*. Vairākām diasporas domubiedru grupām tieši *WhatsApp*, nevis *Facebook*, ir galvenais saziņas kanāls. Piemēram, par Latvijas pilsonības iegūšanas jautājumiem *WhatsApp* ir pat divas grupas – vienā ir 150, otrā – 164 cilvēki. Grupās tiek ievietotas pamācības portugāļu valodā, kā kārtot dokumentus, cilvēki dalās ar pieredzi. Informācijas tulkošana un skaidrojumu sagatavošana ir liels brīvprātīgs darbs, taču ļoti nepieciešams, jo kopienas latviešu valodas prasme nav pietiekama, lai saprastu informāciju PMLP vai citās valsts iestāžu mājaslapās. Piemēram, ir sagatavota pamācība, kā no Latvijas Valsts

arhīva iegūt izziņu par savu Latvijas izcelsmes senci, soli pa solim paskaidrojot un ar ekrānuzņēmumiem ilustrējot procesu, kā atrast vajadzīgo informāciju un iesniegt pieprasījumu. Arhīva elektroniskā sistēma ir ļoti sarežģīta, arī mājaslapā ievietotā informācija ir sarežģītā latviešu valodā, tāpēc DKLA ir uzņēmusies skaidrojošo funkciju. Brazīlijā pilsonībai ir liela nozīme latviskās identitātes apzināšanās procesā, jo pilsonība tiek identificēta ar piederību. Jaunie pilsoņi arī ļoti apzinīgi izturas pret pienākumu piedalīties vēlēšanās, un DKLA gan skaidro, kā piedalīties vēlēšanās pa pastu (kas turklāt ikvienam balsotājam izmaksā 100 eiro jeb ceturto daļu no minimālās algas Brazīlijā), gan tulko partiju programmas, jo jauno pilsoņu latviešu valodas prasme nav pietiekama, bet viņi vēlas tās saprast un izdarīt informētu izvēli, par ko atdot savu balsi. Ļoti palīdzētu, ja diasporai svarīgā informācija Latvijas valsts iestāžu mājaslapās būtu pieejama ne tikai latviski (un angļiski), bet arī spāņu un portugāļu valodā, kas ir arī Eiropas Savienības oficiālās valodas.

Ļoti būtiska DKLA funkcija ir arī aktivizēt mazās kopienas, piesaistīt jaunus darītājus, motivēt cilvēkus aktīvāk iesaistīties, kā arī palīdzēt cilvēkiem rakstīt projektus. Piedaloties Latvijas konkursos, projektiem nepieciešamā formālā literārā, gramatiski pareizā latviešu valoda vairumam otrās, trešās un ceturtais paaudzes latviešu sagādā grūtības. Ļoti palīdzētu, ja būtu iespējams regulāri saņemt apkopotu jaunāko informāciju par dažādām projektu un sadarbības iespējām no Latvijas (vienu vai divas reizes gadā). Tā kā visa darbība notiek sabiedriskā kārtā un algotu darbinieku DKLA nav, informācijas meklēšana vien ir laikietilpīga, un daudzas labas sadarbības vai projektu iespējas

netiek izmantotas. Dienvidamerikā valdība un pašvaldības ļoti atbalsta kopienu aktivitātes, tāpēc telpu un dažkārt arī transporta izdevumus risina sadarbībā ar pašvaldībām (piemēram, lai viena kopiena nokļūtu uz Jāņu svinībām pie otras kopienas un varētu tos svinēt kopā, ir septiņu stundu brauciens). Arī policijas un medicīnas personāla klātbūtnei lielākos pasākumos nodrošina ar pašvaldības atbalstu, turpretī daudzās citās latviešu mītnes zemēs kopienas pasākumos drošības un medicīnas dienestu klātbūtnei, kas ir obligāta lielākos pasākumos, kopienas nodrošina par saviem līdzekļiem.

Nozīmīga un specifiska DKLA darba joma ir atbalsts latviešu valodas apguvē. Atšķirībā no Eiropas, Ziemeļamerikas un Austrālijas, kur latviešu valodu apgūst galvenokārt bērni un jaunieši, Brazīlijā vairums interesentu ir pieauguši cilvēki pēc 30 gadu vecuma, visbiežāk trešā un ceturtais izceļotāju paaudze, kuras latviski runājošie vecvecāki ir aizgājuši mūžībā, bet vecāki latviešu valodu nepārvalda. Tiesa, valodas apmācība pieaugušajiem ir aktuāls jautājums arī citās diasporas kopienās. Arī bērniem pastāvošās skoliņas tiek raksturotas kā drīzāk kultūras apguves grupas bērniem, kuriem latviešu valoda ir pirmā svešvaloda. Aktuālākā DKLA vajadzība ir latviešu valodas apguves materiāli pieaugušajiem.

Tuvākās nākotnes plāni DKLA vadītājiem ir saistīti ar mājaslapas "Lettonia Latina" izveidošanu, latviskās identitātes apziņas veicināšanu un jaunu dalībnieku piesaisti Dienvidamerikas latviešu sabiedrībai. Pašreizējie komunikācijas kanāli labi funkcionē esošo kopienu līderu un aktīvo darītāju saziņā, kā arī domubiedru saziņā, tomēr ir nepietiekami, lai aizsniegtu un iesaistītu jaunus dalībniekus.

3.4. AUSTRĀLIJAS UN JAUNZĒLANDES LATVIEŠU DIASPORAS ORGANIZĀCIJU DARBĪBAS KONTEKSTS

Kaut arī pirmie ieceļotāji no Latvijas Austrālijā ieradās jau 19. gadsimta beigās (1891. gadā par austrāliešiem sevi sauca 160 latvieši) un 20. gadsimta sākumā ierodas 1905. gada revolūcijas bēgļi, līdz 20. gadsimta otrajai pusei latviešu skaits Austrālijā ir niecīgs (LAAJ, b. g.). Nozīmīgākas latviešu kopienas

veidojas galvenokārt laikā pēc Otrā pasaules kara, kad Austrālijas valdība vēlas piesaistīt baltas ādas krāsas imigrantus, un Otrā pasaules kara pārvietotās personas, kuras nevēlas atgriezties padomju okupētajās teritorijās, ir tieši šādi vēlamie imigranti. Laikā no 1947. līdz 1952. gadam uz Austrāliju

izceļoja ap 19 700 latviešu bēgļu (LAAJ, b. g.). 1950. gadā Austrālijā bija ap 20 000 Latvijā dzimušu personu, taču 2000. gadā tādu bija vairs tikai 6461 un 2011. gadā – 4675, tajā pašā laikā vairāk nekā 20 000 uzskatīja sevi par latviešiem (LAAJ, b. g.). Austrālija atrodas tālu no Latvijas, tai ir salīdzinoši komplicētas imigrācijas prasības, tāpēc Austrālijā nav ļoti daudz jaunās diasporas pārstāvju (varētu būt daži simti), neraugoties uz to, ka salīdzinoši augstā labklājība to padara par relatīvi pievilcīgu galamērķi. 2020. gadā Latvijas diasporas apjoms Austrālijā varētu būt līdzīgs kā 2000. gadā – 16 000–20 000 cilvēku atkarībā no diasporas definīcijas (tikai Latvijas valstspiederīgie; Latvijā dzimuši cilvēki; arī ieskaitot Latvijas iedzīvotāju pēctečus, ģimenes locekļus) (Hazans, 2020). 2011. gadā Jaunzēlandē 210 cilvēkiem bija latviešu izcelsme, no viņiem viena trešā daļa bija iebraukuši pēdējos piecos gados (LAAJ, b. g.). Facebook grupā *Latvians in New Zealand*, kas izveidota apmēram pirms desmit gadiem, pētījuma veikšanas laikā ir 975 dalībnieki. Tas nenozīmē, ka visi grupas dalībnieki ir Jaunzēlandes latvieši, bet parāda domubiedru grupas plašumu, kā arī sasaucas ar LAAJ priekšsēdētājas intervijā minēto par pieaugošu aktīvu latviešu kopienu Jaunzēlandē, lielā mērā pateicoties jauno izbraucēju skaita pieaugumam. No visām organizācijām, kuras piedalījās aptaujā, 10% darbojas Austrālijā.

Latviešus un viņu veidotās organizācijas šajā pasaules reģionā vieno **Latviešu apvienība Austrālijā un Jaunzēlandē (LAAJ)**. 1951. gadā Melburnā tika nodibināta Latviešu apvienība Austrālijā (LAA), un tās pirmajā kopsanāsmē piedalījās 19 pārstāvji no 17 organizācijām. 1970. gadā organizācijai pievienojas arī Jaunzēlandes latvieši, un LAA tiek pārdēvēta par LAAJ. Pētījuma veikšanas laikā LAAJ veido astoņas apakšnodaļas atbilstoši Austrālijas administratīvajam iedalījumam pavalstīs un Jaunzēlande: Pērtas latviešu organizāciju apvienība (PLOA); Dienvidaustrālijas latviešu organizāciju apvienība (DLOA); Melburnas latviešu organizāciju apvienība (MLOA); Tasmānijas latviešu sabiedrība (TLS); Kanberas latviešu sabiedrība (KLS); Sidnejas latviešu organizāciju apvienība (SLOA); Brisbenas latviešu organizāciju apvienība (BLOA); Jaunzēlandes

latviešu sabiedrība (JZLS). LAAJ biedri ir gan dalīborganizācijas, gan individuāli biedri. LAAJ ir plaša un iekļaujoša vadības struktūra ar prezidiju 16 cilvēku sastāvā – prezidijs ar priekšsēdi, ko pārvēl ik pa diviem gadiem; priekšsēdes vietnieks, kasiere, sekretāre, izglītības vadītāja, kultūras vadītāja, lietvede un astoņi vicepriekšsēži (viens pārstāvis no katras LAAJ apakšnodaļas). Visi prezidija locekļi darbojas brīvprātīgi. LAAJ nav neviena algota darbinieka.

Intervijā ar LAAJ priekšsēdi Skaidrīti Aguļēviču tika noskaidrotas LAAJ un Austrālijas un Jaunzēlandes latviešu organizāciju aktualitātes. Tās ir paaudžu plaisa, kopienas motivēšana, latviešu valodas mācīšana sestdienas skolās, finansējuma noturība un pieaugošās izmaksas klātienē saskarsmei gan ar Latviju, gan Austrālijā. Paaudžu plaisu iezīmē atšķirīgās prasmes digitālo tehnoloģiju izmantošanā ikdienas komunikācijā un organizāciju darbības nodrošināšanā. Līdzīgi kā citās diasporas mītnēs zemēs, arī Austrālijā vecākā paaudze ir pieradusi pie laikrakstiem papīra formātā, organizāciju dokumentu aprites papīra formātā un jautājumu risināšanas klātienē sanāksmēs vai vismaz ar ilgu lēmumu pieņemšanu. Tikmēr jaunākas paaudzes saredz interneta tehnoloģiju priekšrocības (*ZOOM* sapulces, saziņa *WhatsApp*, elektroniska dokumentu aprīte, informācijas izplatīšana organizāciju mājaslapās un sociālo tīklu portālu profilos) un labprāt tās izmanto. Arī lēmumi mūsdienās jāpieņem ātri. Tāpat iezīmējas paaudžu konflikts, kad jaunākās paaudzes veido citādas attiecības ar uzkrāto mantojumu un tradīcijām un arī organizāciju darbībā vēlas nākt ar savām idejām un pieeju, nevis atkārtot iepriekšējo paaudžu iedibināto kārtību. Inta Gāle-Karpentere sarežģītās paaudžu attiecības aplūkoja savā doktora disertācijā par latviešu kopienām ASV jau pagājušā gadsimta astoņdesmitajos gados (Gale Carpenter, 1989). Paaudžu atšķirības vienmēr ir radījušas saspīlējumus, tomēr mūsdienās tās padziļina arī joprojām daudzviet jūtāmā plaisa starp veco un jauno diasporu – jaunā diaspora nepārzina vecās diasporas iedibinātās tradīcijas un lietu kārtību, jo ir uzaugusi citā kultūrsociālā telpā.

Sestdienas skolu darbības un latviešu valodas mācīšanas kvalitātes nodrošināšana

ir svarīgākā rūpju joma, jo – nav skolas, nav sabiedrības. Līdzīgi kā daudzās citās latviešu diasporas mītnes zemēs, ļoti grūti nodrošināt kontinuitāti un noturīgu kvalitāti skolotāju mainības dēļ. Skolotāju lomu uzņemas galvenokārt bērnu mammās, kuras pēc profesijas nav pedagoģes un šo lomu pilda lielākoties tik ilgi, kamēr pašu bērni skolu pabeidz. Mammām tā ir liela slodze – jāatrod līdzsvars starp ģimenes un darba pienākumiem un vēl laiks gatavoties stundām latviešu sestdienas skolā. Šis darbs ir brīvprātīgs, un labākajā gadījumā skolotājām tiek kompensēti ceļa izdevumi un izdevumi par nepieciešamajiem materiāliem. Vecāki piedalās ar līdzmaksājumu skolas darbības nodrošināšanā un sagaida profesionālu kvalitāti mācību darbā, ko amatieri pedagogi tomēr nevar nodrošināt. Kaut arī Latvijā tiek rīkotas mācības diasporas skolu skolotājām attālināti, laika joslu atšķirību dēļ mācības iekrīt nakts stundās – ir neiespējami naktī mācīties un pa dienu pilnvērtīgi strādāt. Līdzīga problēma ir arī ASV un Kanādā, kur izskanēja ierosinājums izveidot ierakstītu tālmācības kursu, kuru klausītāji varētu apgūt sev ērtā laikā un tempā. Arī Austrālijā rīkotās skolotāju apmācības ne sevišķi palīdz, jo tajās vislielākā uzmanība tiek veltīta nevis pedagoģijai, bet bērnu drošības jautājumiem. LAAJ kā risinājumu redz vismaz vienu skolotāju no Latvijas, kas varētu mācīt bērnus, tomēr visvairāk – apmācīt skolotājas. Austrālijas īpatnība skolas darbības nodrošināšanā arī ir tā, ka būtiskākās izmaksas skolām veido bērnu apdrošināšanas izdevumi, citādi skola nedrīkst strādāt. Tāpēc LAAJ izmaksu segšanai vēlas elastīgāku atbalstu no Latvijas, ņemot vērā būtiskās atšķirības skolu darbības nosacījumos dažādās mītnes zemēs. Vienmēr var dabūt naudu datoriem, krēsliem un materiāliem, arī atbalstu telpu īrei, tomēr Austrālijas gadījumā tieši apdrošināšanas izdevumi ir lielākais slogs kopienai skolas darbības nodrošināšanā. Arī Austrālijā materiāli un atbalsts pieaugušajiem latviešu valodas apguvējiem ļoti palīdzētu.

Nākamais aktuālais jautājums organizāciju darba nodrošinājumā ir ceļa izdevumi, ko veido gan ceļā patērētais laiks (strādājošiem tas nozīmē, ka to laiku viņi nevar veltīt darbam un naudas pelnīšanai), gan degviela.

Pat vienā Austrālijas pavalstī, lai nokļūtu uz skolu vai kopienas pasākumiem, ir jāpārvar lieli attālumi un ceļā jāpavada ilgs laiks. Lai satiktu diasporas kopienas citās pavalstīs, ceļā jāpavada vēl ilgāks laiks. Piemēram, no Sidnejas līdz Pērtai tiešais lidojums ilgst gandrīz piecas stundas un var izmaksāt 200–450 eiro atkarībā no kompānijas un lidojuma datumiem. Kaut arī mūsdienās valdes sēdes var noturēt ZOOM, centrālo organizāciju vadītājiem ir būtiski arī satikt savu apakšnodalu un dalīborganizāciju biedrus. Sevišķi liela nozīme personiskai komunikācijai ir tieši mazāk aktīvo iesaistīšanā un problēmsituāciju risināšanā (piemēram, latviešu nama apsaimniekošana mazaktīvā kopienā). Gan intervijā ar LAAJ un DKLA vadītājiem, gan ELA kopas pulces atvērtajā dienā veiktajā līdzdalības novērojumā izskanēja piemēri, kur tieši personiska komunikācija, iedrošināšana un motivēšana aktivizēja kādu kopienu, un ir nodibnāta organizācija, īstenots kāds projekts, noorganizēta skola, no pārdošanas izglābts latviešu nams vai vienkārši atdzīvīnāta kopienas sabiedriskā dzīve. Šai vienai klātienē apciemojuma reizei bija noturīgs efekts. Tomēr, lai tāds apciemojums varētu notikt, organizācijas vadītājam ir jāsedz ceļa izmaksas. Tas nav privāts ceļojums vai ekskursija uz paša izvēlētu galamērķi, un organizācijai ir jāspēj kompensēt ceļa izdevumus, kas bieži mērāmi vairākos simtos eiro. Lai centrālās organizācijas priekšsēdētāja vai kāds no prezidija nokļūtu no Austrālijas Latvijā vai lai atvestu kādu Latvijas mākslinieku uz Austrāliju, vidējie ceļa izdevumi ir 4000 eiro vienai personai. Ceļa izmaksas ir nozīmīgi lielākas nekā tās ir, piemēram, starp Latviju un ASV vai Kanādu, kur ir iespējams atrast lidojumus arī 1000 eiro robežās. Sarūkot ziedojumiem un testamentārajiem novēlējumiem, ceļa izdevumu segšana kļūst arvien grūtāk izpildāms uzdevums, un Latvijas atbalsts būtu ļoti nepieciešams.

Katrā pasaules reģionā centrālo organizāciju finansējuma avoti un uzkrājumi būtiski atšķiras. Austrālijā, līdzīgi kā ASV un Kanādā, līdz šim centrālo organizāciju rocību pamatā ir nodrošinājuši testamentārie novēlējumi. Biedra naudas maksājumiem (kas nav lieli – 20 dolāri gadā individuāliem biedriem un viens dolārs par biedru kolektīvajiem

biedriem) un ziedojumiem joprojām ir liela nozīme, tomēr tie nevar segt visas LAAJ vajadzības un uzturēt daudzveidīgo darbību izglītības un kultūras jomā, turklāt vajadzības ir arī dalīborganizācijām pašām (piemēram, latviešu nama telpu uzturēšana vai telpu īre pasākumiem, kora, deju kopas vai teātra mēģinājumiem, sestdienas skolas darbam, izmaksas tērpiem, dekorācijām, mācību materiāliem skolai u. c.). Vecākajai paaudzei aizejot mūžībā, testamentāro novēlējumu skaits sarūk, turklāt par tiem ir liela konkurence – cilvēki labprāt ziedo arī Vitolu fondam, Okupācijas muzejam un citiem Latvijā. Savukārt vidējā paaudze cīnās ar mājokļa

kredītu, bērnu uzturēšanu un latviskā dzīvesveida izmaksām. Visur pasaulē ekonomika piedzīvo krīzes un inflāciju, kas būtiski samazina strādājošo rocību arī labklājīgās zemēs. Brīvu līdzekļu, ko varētu atļauties ziedot, kļūst mazāk. Pētījumi rāda arī atšķirības ziedošanas un brīvprātīgā darba kultūrā starp veco un jauno diasporu – jaunā paaudze gan mazāk ziedo, gan mazāk iesaistās brīvprātīgajā darbā (Mieriņa, 2015; Mieriņa & Jansone, 2019). LAAJ lēš, ka pašreizējo sazaroto darbību izglītības un kultūras jomā varēs turpināt apmēram piecus gadus, pēc tam uzkrājumi izsīks, un, visticamāk, finansējumu nebūs iespējams nodrošināt līdzšinējā apmērā.

3.5. AMERIKAS SAVIENOTO VALSTU LATVIEŠU DIASPORAS ORGANIZĀCIJU DARBĪBAS KONTEKSTS

Amerikas Savienotās Valstis ir latviešu izceļošanas galamērķis kopš 19. gadsimta beigām. Jau 1889. gadā Bostonā dibināta pirmā latviešu organizācija. 1897. gadā ASV fiksēti apmēram 1000 latviešu. 1900. gadā ASV ir jau apmēram 4000 latviešu. Vēl vairāki tūkstoši latviešu ieceļoja ASV pēc 1905. gada, veidojot rosīgu sabiedrisko dzīvi. Pēc Pirmā pasaules kara un Latvijas valsts nodibināšanas daži no viņiem atgriezās Latvijā, bet lielākā daļa palika Amerikā. 1930. gadā ASV ir apmēram 38 000 latviešu, no tiem 20 673 dzimuši Latvijā. Ņemot vērā ASV asimilācijas politiku un sociālisma revolūcijas aktivistu politisko ievirzi, kas nebija etniski motivēta, var pieņemt, ka vairums ātri asimilējās. Latvisko identitāti un valodas prasmi saglabāja salīdzinoši nedaudzi tā sauktie veclatvieši. Lielākais latviešu ieceļotāju vilnis ASV ieradās pēc Otrā pasaules kara, kad pēc vairākiem bēgļu nometnēs Vācijā pavadītiem gadiem radās iespēja izceļot uz citām zemēm. Apmēram 40 000 latviešu bēgļu ieradās ASV 50. gadu sākumā. Tajā laikā tā ir lielākā latviešu diaspora, ar ļoti rosīgu sabiedrisko dzīvi, ko motivē misijas apziņa saglabāt latviešu valodu, kultūru un ideju par neatkarīgu valsti. 1960. gadā latviešu diasporā ASV ir 50 681 Latvijā dzimusi persona, bet diaspora plašā nozīmē ietver 86 413 latviešus un viņu pēcnācējus. Tika dibinātas organizācijas vietējā, nacionālā un starptautiskā

līmenī. Tika izdoti laikraksti, grāmatas, organizētas sestdienas skolas, dibinātas latviešu draudzes, kori, teātri, bija pat universitātes līmeņa programma, kurā varēja apgūt latviešu valodu. Tika rīkotas dažādas politiskā protesta akcijas, lai ASV valdībai un pasaulei atgādinātu par Latvijas okupāciju. Tiek lēsts, ka 20. gadsimta otrajā pusē ASV ir darbojušās ap 500 latviešu organizāciju, turklāt dažas no tām ir veclatviešu dibinātas organizācijas, kuru darbu turpināja trimdas latvieši.

Arī pētījuma veikšanas laikā latviešu diaspora ASV ir viena no lielākajām pasaulē (plašajā diasporas nozīmē) vai otra lielākā pasaulē pēc Lielbritānijas (šaurākā nozīmē, ietverot tikai Latvijas valstspiederīgos un Latvijā dzimušos un neaplūkojot Eiropu kā vienu veselumu). Pēc Latvijas neatkarības atgūšanas ir gan notikusi atgriešanās migrācija uz Latviju, gan sekojusi jauna migrācija no Latvijas uz ASV. 2000. gadā ASV bija 27 907 Latvijā dzimuši latvieši, ap 87 000 sevi identificēja kā latviešus vai latviešu pēcnācējus. Starp viņiem aptuveni 10 000 bija Latvijas pilsoņi. 2006. gadā jau ap 94 340 sevi identificēja kā latviešus vai latviešu pēcnācējus. 2019. gadā ASV bija ap 20 000 Latvijā dzimušu vecākās paaudzes latviešu un ap 5600 jaunās diasporas latviešu – tātad Latvijā dzimušu personu skaits ir nozīmīgi mazāks salīdzinājumā ar 20. gadsimta vidu (Hazans, 2020). Plašā diaspora tomēr saglabājas liela, tuvu pie

100 tūkstošiem. Tas veido labu pamatu rosīgai un daudzveidīgai kopienas sabiedriskajai dzīvei. Ņemot vērā, ka diasporas organizācijās iesaistās tikai ap 11% diasporas, tie, kuriem latvietība ir nozīmīga pašidentitātes šķautne vai dzīvesveids, ir dalībnieki vairākās organizācijās. Tas savukārt nozīmē, ka par viena cilvēka ierobežotiem laika un finanšu resursiem ir liela konkurence. To labi ilustrē neformālā sarakstē pētījuma veikšanas laikā ilustrētā personiskā pieredze:

“Man pašai ir bijusi iespēja ilggadīgi sadarboties ar un darboties kādās droši vien 20–30 latviešu organizācijās Ziemeļamerikā, gan rīkojot pasākumus, gan formālāk, kad vadīju ALA Kultūras nozari un ALA Kultūras fondu. Pēdējos gados mani visvairāk pievelk un interesē darboties hibridās, mazākās [grupās], kurās ar prieku darbojas ļaudis no Latvijas kopā ar vecajiem “trimdniekiem” – bet galīgi bez atšķirības, kā vien tas, ka nākam no citas dzīves pieredzes un mēs patīkam viens otram, un galvenais, ka novērtējam viens otra spējas, ko katrs pieņes, bez liekas hierarhijas vai formalitātes. Kādreiz tā ir sanākšana kopā, lai veiktu kādu uzdevumu – piemēram, [sarīkotu] koncertu Ukrainas atbalstam vai ar draugiem rīkotu galīgi alternatīvas mākslas un kultūras dienas Rietumteksasas mazajā [...] pilsētā, vai lai pārrunātu latviešu literatūru, neformāli sanākot kāda cita lasītāja mājās. Oficiāli pašreiz vēl darbojos biedru ievēlētās vai ieceltās valdēs ALTS (Amerikas Latviešu tautiskā savienībā – Bostonā vairāk nekā 100 gadu veca organizācija), ALMA (Amerikas latviešu mākslinieku apvienība) un LDMF (Latvian Diaspora Museum Fund). No tām ALTS un LDMF ir ASV atzītas bezpeļņas organizācijas, ALMA darbojas ar saviem statūtiem jau 40 gadus, bet nav ar ASV bezpeļņas organizācijas statusu. Biedru naudu ik gadu arī maksāju Filadelfijas Brīvo Latvijai Biedrībai (visvecākā latviešu organizācija ASV), jo man patīk viss, ko viņi veic ar ļoti ierobežotiem līdzekļiem kā viena no atlikušām latviešu biedrībām, kam ir SAVS pilnīgi neatkarīgais uzturamais nams, nekad nav bijis saistīts ar kādu draudzi. Piederu arī kā maksājošs draudzes loceklis Bostonas Latviešu Trimdas draudzei, esmu biedrs kultūras organizācijā TILTS, tūkstošnieks Latviešu fondā un ALA mūža biedrs.”

Pētījumā ASV kā savu darbības vietu min 20% organizāciju, kuras piedalījās aptaujā.

ASV latviešu diasporu apvienošā organizācija ir **Amerikas latviešu apvienība (ALA)**, kas dibināta 1951. gadā. ALA ir bezpeļņas labdarības organizācija, kurā var iestāties kā individuālie, tā kolektīvie biedri, līdzīgi kā LAJ. Pētījuma veikšanas laikā ALA ir gandrīz 4000 individuālo biedru no visām pavalstīm, kā arī vairāk nekā 100 kolektīvo biedru, kas ir dažādas latviešu organizācijas. ALA mājaslapā norādīts, ka ASV šobrīd pastāv apmēram 140 organizācijas, par kurām pamata informācija (vismaz nosaukums un adrese) ir apkopota atbilstoši organizāciju kategorijām (biedrības un latviešu centri, draudzes, skolas, politiskas organizācijas un sadarbības partneri). ALA finanses veido pamatā testamentārie novēlējumi, daļu no ienākumiem veido arī ziedojumi un biedra nauda. Pastāv ļoti dažādas biedra naudas kategorijas, sākot ar gada biedra (30 USD individuālajiem biedriem, 20 USD senioriem un 50 USD organizācijām) un mūža biedra (300 USD individuālajiem biedriem un 1000 USD organizācijām), līdz pat 5000 USD kā augstākajai biedra naudas kategorijai kā individuālajiem biedriem, tā organizācijām. ALA darbība ir plaša un sazarota. Tā ietver daudzveidīgas pilsoniskās iniciatīvas; izglītības nozares darbu (atbalsta ASV latviešu skolu darbu, sadarbojas ar Latvijas valdības iestādēm un ar latviskās izglītības darbiniekiem visā pasaulē, veido mācību programmas, apzina un izplata mācību materiālus, rīko konferences, seminārus un kursus skolotājiem, atbalsta Amerikas latviešu skolu pārziņu darbu, izplatot informāciju, koordinējot valodas līmeņu pārbaudījumus un rīkojot konkursus un konferences, tāpat piedāvā noderīgus resursus bērniem, jauniešiem un pieaugušajiem, kuri vēlas mācīties latviešu valodu); kultūras nozares darbu (vāc ziedojumus kultūras projektiem, atbalsta kultūras projektus un kultūras sarīkojumus, katru gadu piešķir Atzinības rakstus organizācijām un atsevišķiem indivīdiem par izciliem sasniegumiem sabiedriskā un latviešiem nozīmīgā kultūras darbā). ALA koordinē diasporas sporta dzīvi, vēstures saglabāšanas darbu un atbalsta Latviešu muzeju Rokvilē, iesaistās dažādos labdarības projektos Latvijā (sevišķi atbalstot bērnus un

jauniešus no maznodrošinātām un daudz-
bērnu ģimenēm, bez vecāku gādības pali-
kušus bērnus un ģimenes krīzes situācijās),
rīko izglītojošus ceļojumus uz Latviju, īsteno
prakses programmas Latvijā un ASV. ALA
pārstāv ASV latviešu diasporas intereses Lat-
vijā, informē diasporu par aktualitātēm Lat-
vijā (par pilsonības iegūšanu, iespēju piedalī-
ties vēlēšanās, remigrāciju u. c.). Ļoti būtisks
ALA mērķis ir latviešu tautas pastāvēšana un
plaukšana Latvijā, tāpēc atbalsts Latvijai ir
daudzveidīgs, tostarp Latvijas ekonomiskās
attīstības sekmēšana. ALA sevi noteikti redz
kā devējus Latvijai, tomēr arī Latvijas atbalsts
diasporai kļūst arvien nozīmīgāks.

ALA vadībā ir valde 11 locekļu sastāvā.
Kā tas ir raksturīgs diasporas organizācijām,
valdes darbs ir brīvprātīgs. Valdi veido val-
des priekšsēdis, viņa vietnieks, kasiere, sek-
retāre un nozaru vadītāji – Kultūras nozares
vadītāja, Izglītības nozares vadītāja, Infor-
mācijas nozares vadītāja, Sabiedrisko attiecī-
bību vadītājs, Biedru un Līdzekļu vākšanas
nozares vadītāja, “Labdarība Latvijā” noza-
res vadītāja un Sporta nozares vadītājs. Val-
des sēdes notiek četras reizes gadā, turklāt
trīs no tām ir klātienē. Divas valdes sēdes
notiek dažādās ASV vietās, lai izrādītu atbal-
stu visām dalīborganizācijām, pēdējā valdes
sēde decembrī ir Vašingtonā. Viena sēde gadā
parasti ir tiešsaistē. Neformālākas sarunas
notiek biežāk, atkarībā no vajadzības. Atse-
višķi no valdes darbojas ALA Kultūras fonds
un Revīzijas komisija, arī ALA Birojs Vašin-
gtonā. Ikdienas aktualitātes risina dažādas
darba grupas un komisijas (piemēram, Darbi-
nieku komisija, Statūtu komisija, Finanšu un
investīciju komisija, Ekonomikas darba grupa,
Projektu vērtēšanas komisija), kuras veido
pamatā valdes locekļi un aktīvisti konkrētajā
jomā. ALA darbību nodrošina Pārvaldes dar-
binieces – ģenerālsekretāre, kontroliere un
Izglītojošo programmu vadītāja. ALA daudz-
veidīgo un plašo darbu koordinē divi pilna
laika un viens daļēja laika darbinieki.

Arī ALA kļūst arvien grūtāk atrast aktī-
vos darītājus: “Ir sajūta, ka modernā dzīve ir
ātrāka, blīvāka, sarežģītāka un cilvēkiem ir
mazāk brīvā laika, nekā bija agrāk. Notiek
arī paaudžu maiņa.” Amerikas latviešu dia-
sporas dzīvē ienāk arī atbraucēji no Latvijas,
un līdzīgi kā citās vietās iezīmējas domāšanas

atšķirības starp veco un jauno diasporu, kas
bieži pārklājas arī ar paaudžu atšķirībām.

Tiek atzīts, ka drīz būs jāmaina arī
līdzekļu piesaistes stratēģijas. Līdzīgi kā Aus-
trālijā un Kanādā, arī ALA darbības daudz-
veidību nodrošina pamatā ar testamentāra-
jiem novēlējumiem, tomēr tie ar katru gadu
samazinās. Kā jau minēts, ziedojumi un
biedra naudas nevar finansēt ALA sazaroto
darbību, tāpēc arvien lielāku nozīmi iegūst
iespēja piedalīties projektu konkursos Latvijā,
sevišķi būtisks ir atbalsts skolām un nomet-
nēm. Paaudžu nomaīņa jūtama arī attiecībā
uz vecās diasporas trešās un ceturtās paaud-
zes valodas prasmi. Pat aktīvajiem darītā-
jiem literārā latviešu valoda ne vienmēr ir
tik laba, lai sagatavotu projekta pieteikumu
konkursam Latvijā. Grūtības sākas jau ar lat-
viešu valodas saprašanu projektu konkursu
dokumentācijā un veidlapās, kas šķiet sarež-
ģītas. Būtiskas grūtības saistībā ar ALA vai
tās dalīborganizāciju dalību Latvijas konkur-
sos sagādā arī tas, ka ne dalīborganizācijām,
ne ALA nav bankas konta Latvijā, arī tas, ka
dalīborganizācijām bieži trūkst formālu doku-
mentu, kas apliecinātu organizācijas dibināša-
nas gadu. Tā skolas bieži ir citu organizāciju
apakšstruktūras, piemēram, dibinātas pagā-
jušā gadsimta piecdesmitajos gados pie drau-
dzēm, bet to apliecināto dokumentu trūkst.
Iespējams, arī ALA ir jādomā par ārvalstu
sabiedriskas organizācijas pārstāvniecības
reģistrēšanu Latvijā, kas ļautu atvērt bankas
kontu un atvieglotu finansējuma saņemšanu,
lai izvairītos no situācijām, kad naudu pie-
šķir, bet to tā arī nesaņem, jo naudas pār-
skaitījuma izmaksas ir augstas un birokrātija
ir sarežģīta (ja summa ir relatīvi maza, tad
izmaksas pret ieguvumu ir nesamērīgas).

Izdevumu segšanas grūtības un pieau-
goša dzīves dārdzība iezīmējas arī vēl kādā
citā veidā. Pieaugot mājokļu izmaksām pil-
sētu centros, arī latvieši pārceļas arvien tālāk
no centra. Tas savukārt palielina izkliedi,
un pat vienā pilsētā mītošas kopienas cilvē-
kiem nākas arvien vairāk laika pavadīt trans-
portā, lai nokļūtu uz latviešu pasākumiem,
amatiermākslas kolektīvu mēģinājumiem,
aizvestu bērnus uz sestdienas skolu u. tml.
Līdzīgi kā Austrālijā, arī ASV cilvēki rēķina,
ka tajā laikā, ko pavada transportā, nevar
pelnīt naudu. Vienlaikus garāks ceļš nozīmē

arī lielākus ceļa izdevumus. Pieaugot izdevumiem, ko ikdienā prasa latvietības uzturēšana, samazinās brīvie līdzekļi, ko cilvēki varētu ziedot organizāciju darbības nodrošināšanai.

Ģeogrāfiskais attālums ir svarīgs vēl vismaz divos aspektos – kā attālums starp latviešu organizācijām dažādos štatos un attālums līdz Latvijai. ASV ir trešā lielākā valsts pasaulē pēc platības (9,83 miljoni kvadrātkilometru), laika joslu atšķirības starp Austrumu un Rietumu krastu ir lielākas nekā starp Rīgu un Lisabonu. ASV veido 50 pavalstis un viens federālais apgabals, kas nozīmē, ka latviešu kopienas ir izkliedētas dažādās administratīvās teritorijās un starp tām ir lieli attālumi, kas būtiski apgrūtina piedalīšanos attālāku kopienu klātienes pasākumos, ņemot vērā laika patēriņu un dārgos ceļa izdevumus. Pat vienas pavalsts robežās latviešu pasākuma apmeklēšana var nozīmēt vairākas stundas garu braucienu katrā virzienā. Bet, piemēram, lai nokļūtu no Ņujorkas Sietlā, ar automašīnu jābrauc 42 stundas vai ar lidmašīnu jālido sešas stundas.

Amerikas latviešu diaspora arī ir viena no “tālajām diasporām” (šāds apzīmējums parādījās vairākās intervijās). Attiecībā ar Latviju tas nozīmē gan laika joslu atšķirības saziņā, gan augstas ceļa izmaksas un lielu laika patēriņu Latvijas apmeklējumam. Pārstāvot ASV latviešu diasporu saziņā ar Latvijas valsts iestādēm, laika joslu atšķirības un pilna laika nodarbinātība pamatdarbā ALA valdei un nozaru aktivistiem bieži rada lielas grūtības, lai piedalītos dažādās sanāksmēs vai darba grupās Latvijā arī attālinātā formātā.

Pieaugošā dzīves dārdzība un paaudžu maiņa atstāj vēl kādu ietekmi – arī ASV sāk trūkt skolotāju latviešu sestdienas skolās. To ir sekmējusi gan mūsdienu dzīves intensitāte un dzimumu vienlīdzība, kas ietver vīriešu

un sieviešu vienlīdzīgu iesaisti darba tirgū un iespēju veidot karjeru, gan pieaugošā dzīves dārdzība, kas pieprasa abu ģimenes pelnītāju iesaisti darba tirgū. Tiek norādīts, ka pagājušajā gadsimtā ASV vidusšķiras sievietes tradicionāli mājās audzināja bērnus un naudu ģimenes uzturēšanai pelnīja vīrieši, tāpēc sievietes varēja veltīt laiku un darbu, sestdienās strādājot par skolotājām latviešu skolās. Šobrīd ģimenes modelis ir mainījies, strādā abi vecāki, bet skolotājas pienākumu uzņemšanās prasa ieguldīt daudz laika, gatavojoties stundām. Šāda laika sievietēm nav, tas jāatrauj ģimenei vai darbam. Droši vien skolotāja darba feminizācijai arī ir sava loma. Tomēr neatkarīgi no dzimuma skolotāja darbs prasa laiku gatavoties stundām un vienu brīvdienu veltīt citu bērnu izglītošanai. Noteikti sava loma ir arī tam, ka pirmajai trimdas paaudzei latviskais dzīvesveids definēja visu dzīvi, taču nākamajām paaudzēm būt par latvieti ir tikai daļa no dažādajām identitātēm un lomām. Cilvēki vairs nav gatavi latvietībai pakārtot citus pienākumus un intereses.

Kā vēl vienu mūsdienu izaicinājumu ALA vadītāji minēja grūtības sasniegt savu auditoriju un piesaistīt jaunus dalībniekus. Par cilvēku uzmanību konkurē ļoti dažādi mediji, turklāt pastāv būtiskas paaudžu atšķirības informācijas ieguvē. Arī ASV, līdzīgi kā Austrālijā un Kanādā, vecākā paaudze joprojām priekšroku dod drukātiem informācijas kanāliem, turpretī jaunākā paaudze patērē visdažādāko digitālo saturu, un vairs nav tāda viena kanāla, kā to informēt un uzrunāt. Informācija ir jādublē, turklāt pasniedzot mazliet atšķirīgā veidā un formātā drukātā veidā, organizāciju mājaslapās, organizāciju *Facebook* un *Instagram* kontos, kas prasa laiku un darbu, un to kļūst arvien grūtāk paveikt, organizācijai pastāvot uz brīvprātīgā darba pamata.

3.6. KANĀDAS LATVIEŠU DIASPORAS ORGANIZĀCIJU DARBĪBAS KONTEKSTS

Kanādā, līdzīgi kā ASV, pirmie latvieši ieradās jau 19. gadsimta beigās. Iespējams, ka līdz Otrajam pasaules karam Kanādā dzīvoja tikai 1000 latviešu, toties viņi spēja organizēt rosīgu kopienas dzīvi. Pirmā latviešu luterāņu draudze dibināta Albertas provincē

1897. gadā. Pēc 1905. gada revolūcijas ieraušies latvieši nodibināja vairākus latviešu komunistu un arī sociāldemokrātu pulciņus, kas piederēja pie Kanādas Sociālistu partijas un Amerikas Latviešu strādnieku koporganizācijas. Lielākās latviešu kolonijas bija

Manitobā un Vinipegā, kur notika koru un orķestru koncerti, teātra izrādes, priekšlasījumi, tika izdots laikraksts un iekārtotas bibliotēkas. 1912. gadā tika nodibināta Vinipegas Latviešu sadraudzības biedrība (LNAK, b. g.).

1950. gadā Kanādā dzīvoja ap 20 000 latviešu, kuri dzimuši Latvijā. Vairums bija nesen ieradušies no bēgļu nometnēm Vācijā. 1947. gadā Edmontonā tiek nodibināta latviešu biedrība "Imanta". 1947. un 1948. gadā bija nodibinātas Latviešu biedrības Toronto, Monreālā, Londonā, Hamiltonā, Vinipegā. Jau 1948. gadā, sanākot 12 organizācijām, tika nodibināta Kanādas Latviešu Nacionālā apvienība. 1950. gadā vienojās nodibināt kopīgu latviešu centrālo organizāciju – Latviešu Nacionālo apvienību Kanādā (LNAK). Tolaik apvienības statūti noteica, ka tās biedri ir visi Kanādā dzīvojošie latvieši (LNAK, b. g.).

2000. gadā Kanādā bija tikai 7505 latvieši, kuri dzimuši Latvijā. Tiek lēsts, ka pēc Latvijas neatkarības atgūšanas Kanādā ir apmēram 6200 vecās diasporas un ap 1200 jaunās diasporas latviešu, kas dzimuši Latvijā. Apmēram 22 600 sevi identificēja kā latviešus vai latviešu pēctečus (Hazans, 2020). Ņemot vērā visai sarežģītos iecelšanas nosacījumus, uz Kanādu dodas lielākoties labi izglītoti speciālisti profesionālas izaugsmes meklējumos. Kaut arī latviešu identitātes un piederības uzturēšana nav bijusi viņu prioritāte, ierodoties Kanādā, daudzi pievienojas latviešu sabiedrībai bērnu dēļ – lai bērniem uzturētu latviešu valodu un piederības sajūtu latviešu kopienai. Tādā veidā Monreālā un Otavā ir atjaunota latviešu sestdienas skolu darbība. Jaunā diaspora dažkārt veidojas vietās, kur vecās diasporas nebija vai arī tā bija gandrīz izmirusi. Tur, kur vēl ir vecās diasporas organizācijas, jaunā diaspora pievienojas vecajai kopienai un tās organizācijām, kopienas dzīve notiek vecās diasporas telpās vai struktūrā. Kalgari, Jaunskotijas un Edmontonas sabiedrības ir īpaši interesantas, jo tur kopienas dzīves pamatstruktūras izveidoja tie, kuri Kanādā ieradās jau pirms Otrā pasaules kara. Kopienas dzīvē pārmantojamība un noturība laikā ir būtiski faktori.

Latviešu Nacionālā apvienība Kanādā arī mūsdienās ir latviešus Kanādā apvienojoša centrālā organizācija. Tai ir ļoti komplicēta vadības struktūra, ko veido valde 10 cilvēku

sastāvā un padome (apmēram 30 cilvēki, kas daļēji pārklājas ar valdi) ar prezidiju. Vadības struktūrā ietilpst arī LNAK nozaru vadītāji un lokālie pārstāvji (no Edmontonas, Gvelfas, Halifaksas, Hamiltonas, Kvebekas, Manitobas, Okanaganas, Otavas). Vēl darbojas revīzijas komisija un mandātu komisija. Gan valdei, gan padomei ir priekšsēdis un priekšsēža vietnieks. No malas grūti saprotama, šī sazartā vadības struktūra liecina par tradīciju ievērošanu un sabiedriskās dzīves intensitāti, pat aktīvu darītāju skaitam sarūkot. Līdzās kultūras, izglītības un sabiedrisko attiecību nozarēm, kas ir līdzīgas kā citām centrālajām organizācijām, LNAK darbojas arī aprūpes jomā. LNAK paspārnē atrodas Kristus Dārzs "Latviešu Māja", kas ir "bezpeļņas labdarības ilgtermiņa aprūpes māja ar 100 vietām Vudbridžā (*Woodbridge*) Ontario provincē" (LNAK, b. g.). Kā atsevišķa darbības aktivitāte izdalīta Dziesmu svētku biedrības padome, ko veido kopienas līderi un divi LNAK pārstāvji un kuru uzdevums ir reizi piecos gados izraudzīt datumu, vietu un rīkotājus nākamajiem Kanādas dziesmu svētkiem. Atbilstoši Kanādas likumdošanai LNAK ir bezpeļņas, bet ne labdarības organizācija, tāpēc līdzekļu piesaistei 1982. gadā Ontario ir izveidots Izglītības un kultūras fonds (IKF), kas ir bezpeļņas labdarības organizācija. Ziedojumi šai organizācijai nodrošina nodokļu atmaksas iespējas, un IKF atbalsta LNAK sazaroto darbību. Līdzīgi kā ALA, LAAJ, arī LNAK līdz šim līdzekļu piesaistē un darbības nodrošināšanā liela nozīme ir bijusi testamentārajiem novēlējumiem. LNAK ir tikai individuālie biedri, un biedra naudas maksa gadā ir tikai 20 dolāri.

Līdzīgi kā ASV, Austrālijā un Dienvidamerikā lielie attālumi starp dažādām latviešu kopienām ir izaicinājums. Tiesšaites platformas palīdz, tomēr joprojām cilvēkiem ir ļoti svarīgi reizēm satikties klātienē. Piemēram, no Toronto līdz Halifaksai ir trīs stundu, no Toronto līdz Britu Kolumbijai – 5,5 stundu lidojums. Sevišķi būtiskas klātienē satikšanās ir mazākām kopienām, kuras ir jāiedrošina un jāmotivē. Uz attālākajām kopienām brauciens turp un atpakaļ var prasīt vairākas dienas. Tā kā viss organizācijas darbs notiek uz brīvprātības pamatiem, tas ir ļoti liels laika patēriņš, arī lidojumu izmaksas nav lētas (piemēram, no Toronto līdz

Britu Kolumbijai viena biļete maksā vidēji 200–400 Kanādas dolāru atkarībā no kompānijas un lidojuma datuma). Tāpēc ir sevišķi būtiski, lai organizācija spētu segt ceļa izdevumus. Šis nav brīvdienu atpūtas brauciens uz paša izvēlētu galamērķi, bet intensīvs darbs kopienas labā. Samazinoties ziedojumiem un testamentārajiem novēlējumiem, samazinās arī organizācijas rocība, un Latvijas finansējums kopienu darba atbalstīšanai būtu ļoti svarīgs.

Līdzīgi kā citām tālajām diasporām, arī lielais attālums un laika joslu atšķirība no Latvijas ir apgrūtinoši sadarbībā ar Latvijas valsts iestādēm, kā arī diasporas skolotāju apmācībā. Kad Latvijā ir rosīga darba diena, Kanādā ir nakts. Vēl grūtības rada īsie konkursu pieteikumu sagatavošanas termiņi. Latviešu lietām veltot brīvo laiku, tas ir rūpīgi jāplāno. Ja projekta sagatavošanas termiņš sakrīt ar intensīvāku periodu darba dzīvē, kvalitatīvu pieteikumu sagatavot nav iespējams. Tāpat kā citiem, problēmas sagādā arī formalizētā literārā latviešu valoda, kādā ir jāraksta pieteikumi. Īsie pieteikšanās termiņi vai pēdējā brīdī izplatīta informācija

ir novērota arī citās jomās – piemēram, stipendijām jauniešiem Latvijas apmeklēšanai. Tālo diasporu jauniešiem šāds ceļojums būtu jāplāno vismaz pusgadu uz priekšu, sevišķi tāpēc, ka vasaras periodā visas aviokompānijas vēlas nopelnīt un lidojumu cenas ir ļoti augstas. Iegādājoties aviobiļeti laikus, var nozīmīgi samazināt ceļa izdevumus. Valodas jautājums parādās arī saistībā ar latviešu sestdienas skolām. Iezīmējas atšķirības starp tām skolām, ko veido pamatā jaunās diasporas bērni, kuriem ģimenē dominē latviešu valoda, un tām, kuras apmeklē trešās un ceturtās paaudzes bērni, kuriem latviešu valoda jā mācās kā svešvaloda.

Grūtības sagādā arī jaunu biedru un aktīvo darītāju piesaiste. Neraugoties uz salīdzinoši lielu latviešu diasporu Kanādā, cilvēkus sasniegt un iesaistīt kopienas organizāciju darbā ir liels izaicinājums. Aktuāls ir pēctecības jautājums, kā padarīt organizācijas darbību saistošu, interesantu, nozīmīgu. Līdzīgi kā citur, sporta spēles un latviešu kulinārijas meistarklases ir formāts, kas veiksmīgi piesaista interesentus, tostarp simpātiju diasporu.

3.7. EIROPAS LATVIEŠU DIASPORAS ORGANIZĀCIJU DARBĪBAS KONTEKSTS

Latvijas iedzīvotāju izceļošanas vēsture uz Eiropu ir būtiski atšķirīga nekā uz citiem pasaules reģioniem. Eiropa bija izglītības iegūšanas galamērķis, zināšanu papildināšanas galamērķis, politiskā patvēruma vieta jau 19. gadsimtā. Sevišķi intensīva migrācija bija cariskās Krievijas pārvaldītajās teritorijās (atceramies kaut vai latviešu studentus Tērbatā). 20. gadsimta vidū daudzas Eiropas valstis kļuva arī par patvēruma vietu Otrā pasaules kara politiskajiem bēgļiem, kuri dažādu iemeslu dēļ nevarēja vai nevēlējās doties uz Jauno pasauli vai Austrāliju. 20. gadsimta beigās Eiropas valstis dzīvoja apmēram 15 530 Latvijā dzimušu personu, kas piederēja pie vecās diasporas, apmēram 12 000 Latvijā dzimušu personu bija Igaunijā, Lietuvā un Polijā, kā arī apmēram 9800 Latvijā dzimušu latviešu, kas izbraukuši pēc Latvijas neatkarības atgūšanas (kopā apmēram 37 330) (Hazans, 2020). Pēc Latvijas

pievienošanās Eiropas Savienībai (ES) un sevišķi ekonomiskās krīzes laikā Latvijas emigrantu skaits nozīmīgi pieauga. Pēc profesora Mihaila Hazana aplēsēm, 2019. gadā etnisko latviešu un viņu pēcnācēju skaits ES 28 valstīs varētu būt vairāk nekā 226 000 – tāpat Eiropas valstīs visās kopā ir lielākā latviešu diaspora ārpus Latvijas (Hazans, 2020). “Lielākās Latvijas diasporas Rietumu pasaulē ir atrodamas Lielbritānijā (104 000), ASV (69 000 līdz 100 000, atkarībā no definīcijas), Vācijā (pāri 40 000), Īrijā (vismaz 23 000), Kanādā (7 000 līdz 30 000, atkarībā no definīcijas), Austrālijā (16 000 līdz 20 000), Norvēģijā (ap 13 000), Zviedrijā (ap 9 000), Igaunijā, Dānijā, Nīderlandē un Spānijā (ap 6 000 katrā), Lietuvā (pāri 5 400) un Izraēlā (gandrīz 5 000 pēc nepilniem datiem)” (Hazans, 2020: 17, 18). Ņemot vērā, ka vairākās Eiropas valstīs ir ļoti liels skaits latviešu un daļa valstu izmēra ziņā ir līdzīgas vai pat

mazākas nekā Latvija (piemēram, Nīderlande, Dānija, Igaunija), Eiropas diasporu var raksturot kā relatīvi blīvu vai mazāk izkļiedētu, neraugoties uz nozīmīgām latviešu skaita atšķirībām dažādās valstīs. Ņemot vērā ļoti augsto jaunās diasporas īpatsvaru un to, ka aizbraucēji lielākoties ir gados jauni cilvēki, Eiropas diaspora ir jaunākā latviešu diaspora pasaulē vecuma struktūras ziņā.

Eiropas latviešu diaspora arī tiek raksturota kā tuvā diaspora, un šķiet, ka tādās diasporas skatījumā Eiropas latviešiem ir vairāk priekšrocību – ģeogrāfisks tuvums Latvijai atvieglo Latvijas apmeklēšanu (“iekāp mašīnā un aizbrauc”), Eiropas diasporas var ērti piedalīties arī Latvijā tiešsaistē rīkotos pasākumos laika joslu tuvuma dēļ, jaunās diasporas lielā skaita dēļ tai ir arī labāka latviešu valodas prasme un pieredze ar moderno birokrātisko latviešu valodu, kas sniedz priekšrocības projektu konkursos. Eiropas diaspora arī aktīvi seko līdzi notikumiem Latvijā. Ne tikai ģeogrāfiskā tuvuma dēļ, bet arī lielā Latvijas pilsoņu skaita dēļ pirms Saeimas vēlēšanām samērā daudz politiķu dodas pie diasporas.

Eiropas diasporai tomēr ir arī pašai savi izaicinājumi. Eiropu veido ļoti dažādu valstu saime, turklāt ne visas ir Eiropas Savienībā. Pēc Latvijas neatkarības atgūšanas tieši Latvijas ģeogrāfiskā tuvuma dēļ diasporas sabiedriskā dzīve pieredzēja krīzi, jo zuda trimdas misija – cīnīties par Latvijas valstiskumu un kultūras saglabāšanu. Valstiskums bija atgūts, un latviešu kultūru varēja ērti doties baudīt uz Latviju. Pētījuma veikšanas laikā šķiet, ka arī Eiropas latviešu diaspora šo krīzi ir pārdzīvojusi, ir atrasti jauni orientieri rosīgai sabiedrības dzīvei un kopīgai darbībai gan Latvijas interešu aizstāvībā mītnes zemē, gan diasporā, gan latviešu kultūras un izglītības darbam, gan diasporas interešu pārstāvībai Latvijā. Tomēr arī šobrīd tiek minēts, ka Eiropā nav baiļu sajūtas zaudēt latviskumu – divas trīs stundas ceļā, un esi Rīgā. Bailes var būt pamudinošs faktors iesaistīties amatiermākslas kolektīvā vai kādā citā organizācijā vai vest bērnu uz latviešu sestdienas skolu.

Eiropas latviešu apvienība (ELA) ir latviešu diasporu Eiropā apvienojoša organizācija. ELA biedri var būt tikai organizācijas. Pētījuma veikšanas laikā ELA darbojas 19 biedrorganizācijas un 11 asociētas

organizācijas. ELA biedrorganizāciju paspārnē pašlaik darbojas 68 latviešu sestdienas skolas, kuras apmeklē 1900 bērnu, turklāt skolās strādā 300 skolotāji un viņu palīgi, no kuriem 150 ir ieguvuši pedagoģisko izglītību. Nekur citur pasaulē latviešu sestdienas skolās nav šādas situācijas – puse pedagogu ir profesionāļi. Tāpat ļoti rosīga ir kultūras dzīve – 32 kori, 33 tautas deju kopas, 10 folkloras kopas un muzikantu ansambļi, 24 bērnu kopas (gan dejojāji, gan kori) un folkloras kopas, 14 amatierteātri, sešas lietišķās mākslas/amatnieku u. tml. interešu kopas. ELA vadības struktūru veido prezidijs ar priekšsēdētāju, vietnieci un četriem prezidija locekļiem. Katrs no viņiem pārstāv latviešu apvienību kādā Eiropas valstī. Ir revīzijas komisija trīs cilvēku sastāvā un pieci nozaru vadītāji (Izglītība; Kultūra; Jauniešu sadarbība; Resursu ilgtspēja un finanšu piesaiste; Sports un aktīvs dzīvesveids). Vēl ELA mājaslapā ir izdalīta pārstāvniecība starptautiskajās organizācijās – PBLA un *Europeans Throughout the World*, kā arī pārstāvniecība Latvijas konsultatīvajās padomēs, kurās ELA ir ievēlēta uz noteiktu laiku (Diasporas konsultatīvā padome; NEPLP Sabiedriski konsultatīvā padome; Rīgas pilsētas Konsultatīvā padome sabiedrības integrācijas jautājumos). ELA darbību nodrošina četri algoti darbinieki – projektu vadītāja, kas pārrauga projektus un palīdz ar Sabiedrības integrācijas fonda projektiem; biroja vadītāja; sabiedrisko attiecību speciāliste un ELA pārstāve Latvijā. Vēl ir atsevišķi uz projektu laiku algoti darbinieki, piemēram, izglītības projektā. Lai pieņemtu lēmumus, prezidijs attālināti tiekas reizi mēnesī vai reizi sešās nedēļās. Izaicinājums ir attālināta darba efektivitāte – kā veiksmīgi nodot un saņemt informāciju tikai *ZOOM* sanāksmēs, e-pastos vai *WhatsApp*. Informācija var pazust informācijas gūzmā, ja kāda informācijas daļa netiek nosūtīta pareizajam adresātam. Nav iespējas neformāli izrunāt lietas, jo attālinātā formātā sēdes un komunikācija notiek strukturēti, samērā formalizētā veidā.

Kultūratšķirības starp dalīborganizācijām (jo tās nāk no dažādām Eiropas valstīm) ir viens no izaicinājumiem, kas mazāk skar citas centrālās organizācijas, kuras darbojas nosacīti viendabīgākā kultūrvidē (kā ALA, LAAJ vai LNAK – pat ja valstis ir lielas,

tomēr paradumi, priekšstati un sociālās normas atšķiras mazāk nekā Eiropā, kur valstis ir mazas, bet ar ļoti dažādiem paradumiem, tradīcijām, sociālajām normām). Kultūras atšķirības ietekmē arī ELA prezidija un biedru organizāciju komunikāciju. Kaut arī atšķirības starp jaunās diasporas un vecās trimdas latviešiem vairs nejūt, iesakņotība vietējā mītnes zemes kultūrā ir svarīga. Piemēram, ELA prezidijā ir bijusi diskusija, par kādiem jautājumiem būtu jābalso vai cik detalizētam jābūt protokolam (Zviedrijā protokols ir īss lēmumu protokols, kas ietver svarīgākos pārrunātos punktus un lēmumu. Latvijā protokolā jābūt sarunu sīkākajām detaļām, tādējādi protokoli ir ļoti gari). Ja visi aug vai dzīvo vienā kultūras vidē, tad tie jautājumi ir skaidrāki, un nav jātērē laiks, lai par tiem vienotos.

ELA tāpat kā ALA, LNAK vai LAAJ biedra nauda nav pietiekama, lai nodrošinātu izvērstu darbību, bet atšķirībā no ALA, LNAK vai LAAJ testamentārie novēlējumi neveido ELA pamata finanšu nodrošinājumu. Testamentārie novēlējumi arī Eiropā agrāk veidoja nozīmīgu finansējuma daļu, tomēr jau daudzus gadus to nav vispār. Biedra nauda nodrošina tikai ELA pamatfunkcijas, izglītības un kultūras nozaru darbība pamatā tiek nodrošināta ar Latvijas projektu konkursos iegūto finansējumu. Daudzām ELA dalīborganizācijām un citām diasporas organizācijām Eiropā būtisks ir mītnes zemes atbalsts darbības nodrošināšanā, tomēr ir būtiskas atšķirības atbalsta sniegšanā dažādu Eiropas valstu nacionālajā likumdošanā (kas var pretendēt uz atbalstu, kāds atbalsts ir pieejams – telpas, finansējums, cits). Saņemot nozīmīgu Latvijas finansējumu, ELA ir līdzīgā situācijā kā citas nevalstiskās organizācijas Latvijā, kurām projektu finansējums ir galvenais darbības nodrošinājuma avots. Galvenais šā finansējuma trūkums ir tas, ka to piešķir uz 10 mēnešiem, tāpēc darbinieki tiek pieņemti uz 10 mēnešiem, un divus mēnešus darbu nav iespējams apmaksāt. Turklāt nav garantijas, ka projektu iegūs arī nākamajā gadā. ELA papildus grūtības vēl rada tas, ka projekti jāīsteno ārpus Latvijas, kur dzīves dārdzība ir būtiski augstāka, kamēr darba samaksa ir atbilstoša Latvijas likmēm. Ir ļoti grūti ar šādiem noteikumiem atrast darbiniekus un kvalificētus speciālistus konkrētās jomās, piemēram, Vācijā vai

Norvēģijā. ELA kopsapulces atvērtajā daļā diskusijās par finansējuma noturību parādījās tēma par saimniecisko darbību, kas sabiedriskā labuma organizācijām nav atļauta. Kapienu līderi to uzlūkoja par nepamatotu ierobežojumu, jo organizācijai būtu iespējas dažādot līdzekļu iegūvi, lai nodrošinātu darbību. Iespējams, te varētu mācīties no nevalstiskā un privātā sektora un organizācijām ASV, Kanādā un Austrālijā, kur līdzās bezpeļņas organizācijai tiek dibināts arī uzņēmums, kas veic saimniecisko darbību (piemēram, apsaimnieko lauku īpašumu, latviešu namu, sniedz finanšu pakalpojumus u. tml.). Vai – tieši otrādi – paši veic saimniecisko darbību un līdzās nodibina sabiedriskā labuma organizāciju, lai varētu piesaistīt ziedojumus un ziedotāji iegūtu nodokļu atlaides.

Situācija, ka ELA biedri var būt tikai Eiropas valstu centrālās organizācijas, rada tādus izaicinājumus ELA darbībai un diasporas pārstāvības mandātam, kādu nav ALA, LAAJ vai LNAK, kuriem ir gan individuālie, gan kolektīvie biedri no visas valsts. ELA ir aktuāls jautājums, ko tā pārstāv – visu Eiropas diasporu vai tomēr tās biedrus. Biedru skaits dod organizācijai leģitimitāti, tāpēc tas ir būtisks jautājums. Vecās diasporas organizatoriskajā struktūrā visas kādā valstī esošās latviešu organizācijas apvienojās vienā nacionāla līmeņa organizācijā (piemēram, Latviešu apvienība Zviedrijā vai Latviešu apvienība Vācijā), kuras savukārt apvienojās ELA. Izņēmums tradicionāli bija “Daugavas Vanagi”, kas veidoja savas pārnacionālas struktūras visās Latvijas diasporas mītnes zemēs. Mūsdienās jaunā diaspora veido jaunas organizācijas, kuru nav nevienā vecās diasporas struktūrā. Piemēram, Norvēģijā darbojas apmēram 25 diasporas organizācijas, bet trūkst vienas, kas spētu tās visas apvienot. Gan jaunās organizācijas, gan individuāli aktīvi latvieši labprāt tiešā veidā iesaistītos ELA darbībā, tomēr spēkā esošie statūti to neatbalsta. Daļējs risinājums ir asociētās organizācijas statusa izveide – tām nav jāmaksā biedra nauda, tās nav balsstiesīgas, tomēr ir informācijas aprīte un iegūst dziļāku priekšstatu par ELA darbību.

Iepriekš veiktie pētījumi ir parādījuši, ka jaunā diaspora, sevišķi jaunieši, nezina diasporas vēsturi un nav informēti par kādām centrālām organizācijām nacionālā vai

pārnacionālā līmenī (piemēram, par ELA vai PBLA) (Mieriņa & Jansone, 2019). Arī šajā pētījumā novērojumā ELA kopsapulcē atklājās, ka Latvijas Dānijas biedrība jau bija liela un aktīva organizācija, kad uzzināja, ka pastāv ELA un ar ko tā nodarbojas, bet pēc tam vēl divus gadus domāja, vai tajā iestāties. Neformālās sarunās arī parādījās intensīvas sabiedriskās dzīves blakusparādības, ko var raksturot ar “Prāta vētras” dziesmas vārdiem “katrs zin, kā labāk vaig”, domstarpības būtiskos diasporas dzīves organizēšanas jautājumos vai raksturu atšķirības, kas dažkārt liedz sadarboties vai apvienoties. ELA kopsapulcē izskan pat frāze: “Kad ir apnicis strīdēties ar latviešiem biedrībā, ir ļoti jauki pastāstīt vāciešiem kaut ko skaistu par Latviju.” Sākas pieredzes apmaiņa, ko darīt ar biedrību opozīciju, jo atšķirīgi domājoši vai sarežģīti biedri ir visiem. Iedarbīgs esot lūgums: “Labi, tad nāc un izdari. Pēc nedēļas piezvanīšu un apjautāšos, kā veicas.” Parasti neviens no kritizētājiem nav gatavs nākt un darīt, tāpēc tiek palūgts cienīt to brīvprātīgo darbu, kas tiek veikts.

Organizāciju iekšējam darbam ir labas iestrādes vecajās organizācijās, ir laba pēctecība – Eiropas organizācijas jau ir pārdzīvojušas paaudžu nomaiņu un vērtē to kā sekmīgu. Ir arī daudz jaunu organizāciju, kurām pēctecība un sevišķi vadības tālāka nodošana vēl jāapgūst un ir jāatrod veids, lai organizācijas darbība turpinātos, nomainoties aktīvajam kodolam. Runājot par grūtībām gan apvienot, gan nošķirt personisko un sabiedrisko, intervijā ar ELA vadību parādījās tēma, kas noteikti ir aktuāla arī citām organizācijām – organizāciju darba dokumentācija un dokumentu arhivēšana. Daudzām organizācijām to arhīvi atrodas pie privātpersonām bēniņos. Arī muzejs un pētniecības centrs “Latvieši pasaulē” zina situācijas, kad unikālas vēsturiskas liecības ir gājušas bojā, jo nākamās paaudzes izmet ārā iepriekšējo paaudžu

sakrāto bez pienācīgas šķirošanas. Tāpēc būtu jārod veids, kā organizāciju dokumenti varētu tikt arhivēti sistemātiskā veidā.

Sadarbība ar Latvijas valsti un valsts iestādēm tika raksturota kā laba. Svarīgs domstarpību avots ir būtiskās atšķirības darbības jaudā starp valsts iestādi un nevalstisku organizāciju, kas darbojas uz brīvprātības pamatiem. Šķiet, ka valsts iestādes reizēm sagaida, ka diasporas organizācijas spēs turēt līdzīgu darba apjoma un tempa ziņā. Tomēr diasporas darbs notiek brīvprātīgi vakaros, nedēļas nogalēs, pusdienu pauzēs. Tas ne vienmēr ir savienojams ar pamatdarbu.

Organizāciju dažādība ir svarīga, lai pievērstos tām vajadzībām, kas konkrētā valstī diasporai ir. Neraugoties uz to, ka Eiropas valstīs ir lielākā diaspora ārpus Latvijas, arī ELA un tās dalīborganizācijām lielākais izaicinājums ir cilvēkresursi, lai šo daudzveidīgo darbošanos varētu turpināt. Viss darbs diasporā ir brīvprātīgs, un vadīt organizāciju ir liels darbs. Gan novērojumā ELA kopsapulces atvērtajā dienā, gan neformālās sarunās tika minēts, ka daudzi labprāt apmeklē pasākumus, bet, tiklīdz ir kaut kas jāizdara vai jāorganizē, tā paliek daži aktīvie darītāji, kuri iesaistās visur un dara visu nepieciešamo, bet ar laiku sāk nogurt, 6–8 gadu laikā izdeg un atiet nost no sabiedriskās darbošanās. Tāpēc ELA kopsapulces atvērtajā dienā daudz tika diskutēts par jaunu darītāju piesaisti. Daloties pieredzē, liela nozīme izrādījās personīgai uzrunai, uzaicinājumam piedalīties – vairāki pašreizējie kopienu līderi tieši šādā veidā tikuši iesaistīti latviešu organizācijās. Un pamazām iesaistījušies arvien vairāk un vairāk. Tāpat ievilkoša ir kopīga darbošanās – koris, dejošana. Saistībā ar komunikāciju un jaunu biedru uzrunāšanu tika minēts, ka būtu noderīgi, ja Latvijas vēstniecībās cilvēki varētu atrast informāciju par konkrētajā valstī esošajām latviešu organizācijām.

3.8. KRIEVIJAS LATVIEŠU DIASPORAS ORGANIZĀCIJU DARBĪBAS KONTEKSTS

Krievija ir viens no nozīmīgākajiem latviešu izceļošanas galamērķiem 19. gadsimtā. Darba migrāciju uz Krieviju var aplūkot sasaistē ar obligātajiem dienestiem – civilo, militāro,

tostarp rekrūšu sistēmu (19. gadsimta 40. gados katru gadu tiek rekrutēti militārajā dienestā apmēram 2500 zemnieku, piemēram, Lomžas provincē Polijā 1897. gadā militārajā

dienestā bija reģistrēti 2475 latvieši). Krievijā plaši pielietoja arī pārvietošanu kā soda formu, kurā var izšķirt – trimda (nometinājums), katorga, administratīvais izsūtījums, cietokšņu darbi, soda rotas (19. gadsimta 40. gados no Latvijas tika izsūtīti 100–200 cilvēki gadā, t. sk. sodīto ģimenes locekļi). Piemēram, pirmā latviešu apmetne dokumentēta jau 1802. gadā Rižkovkā Toboļskā, uz kuru zemnieki un viņu ģimenes tika deportētas no Vidzemes pēc Kauguru nemieriem (Ķikuts, 2015). Pirmā plašākā zemnieku emigrācija uz Krieviju sākās pēc dzimtbūšanas atcelšanas 40. gados, lai iegādātos zemi un dibinātu zemnieku saimniecības (migrācija notika uz Novgorodu, Pleskavu, Smoļenskas rajonu, Ufu (Baškīriju), Orenburgu, Simbirsku, Novosibirsku, Tomsku, Krasnojarsku, Kemerovu, Omskas rajoniem Sibīrijā). 1850. gadā Krievijā bija tikai piecas latviešu kolonijas, taču jau 1897. gadā Krievijā dzīvoja aptuveni 112,3 tūkstoši latviešu, kuri izveidoja ap 200 apdzīvotu vietu (Ķikuts, 2015).

20. gadsimta 20. un 30. gados no Latvijas uz Padomju Krieviju pārcēlās vai tika izraidīti no Latvijas par iesaistīšanos “pretvalstiskā darbībā” vairāk nekā 10 000 cilvēku (Hazans, 2020). Tajā pašā laikā Padomju Krievijā latvieši ir viena no tām etniskajām grupām, pret kuru Staļina režīms vērsās īpaši nežēlīgi, kas arī izskaidro latviešu valodas un identitātes mazināšanos vai zaudēšanu šajā diasporā. Vēlāk Krievijā nokļūst 1941. un 1949. gadā izsūtītie, kā arī visā padomju režīma pastāvēšanas laikā politiski ieslodzītie. Pēc atbrīvošanas ne visiem ir tiesības atgriezties Latvijā, kā arī ne visi atgriežas citu iemeslu dēļ (piemēram, izveidota ģimene). Padomju laikā daudzi dodas uz Tālajiem Austrumiem arī labāk apmaksāta darba un ātrākas pensionēšanās iespēju dēļ. 2018.–2020. gadā Krievijā atradās 5531 Latvijas valstspiederīgais (bet tas neko nepasaka par viņu etnisko identitāti), taču aplēses par plašo diasporu (Latvijas valstspiederīgie, bijušie valstspiederīgie, latvieši un viņu pēcteči) norāda uz apmēram 94 000 cilvēku (Hazans, 2020). Krievijas organizācijas veido 2% no visiem aptaujas dalībniekiem šajā pētījumā.

Krievijā dzīvojošo latviešu diasporu apvieno **Krievijas Latviešu kongress (KLK)** kuru ir nodibinājušas 20. gadsimta 90. gadu

sākumā izveidojušās 11 organizācijas, kuras arī šobrīd turpina savu darbību. Ņemot vērā, ka Krievijā kopš Putina nākšanas pie varas 1999. gadā ir nostiprinājies autoritārs režīms un Latvijai okupācijas vēstures dēļ ir saspīlētas attiecības ar Krieviju, Krievijas latviešu diasporas situācija vienmēr bijusi īpaši sarežģīta. Tā uzskatāmi demonstrē diasporas novietotību mītnes un izcelsmes valsts starptautisko attiecību kontekstā. Šajā gadījumā saspīlējums starpvalstu attiecībās tieši ietekmē arī diasporu – tautas pārrobežu vienotību nozīmīgi un negatīvi ietekmē starpvalstu attiecību saspīlējums. Krievijas autoritārā režīma un īpašās mazākumtautību uzraudzības dēļ KLK ir vienīgā diasporas centrālā organizācija, kas nav juridiski reģistrēta mītnes zemē. Nav arī pamata juridiski reģistrēt Krievijas organizāciju veidotu apvienību Latvijā. Tāpēc KLK demonstrē visai unikālu situāciju, kad kādas valsts diasporas centrālā organizācija pastāv uz sabiedriskas vienošanās pamata un tās lomu, statusu un funkcijas atzīst gan to veidojošās diasporas organizācijas Krievijā, gan citas latviešu diasporas organizācijas pasaulē un Latvijā.

Kā intervijā skaidro Lauma Vlasova, KLK priekšsēdētāja, latviešu diasporas biedrības sāka veidoties 90. gadu sākumā. Kāds interneta avots 2007. gadā uzskaita apmēram 40 organizatoriskas struktūras Krievijā (organizācijas, sestdienas skolas, draudzes, amatiermākslas kolektīvus), ietverot gan reģistrētas organizācijas un to apakšstruktūras, gan neregistrētas organizācijas (<http://lpra.vip.lv/BULANA/LB/bbas.html>). Šobrīd nav iespējams pārliecināties par reālo situāciju. Intervijā tiek minēts, ka latviešu ciematos, kuri veidojušies 19. gadsimtā, piemēram, Augšbebri vai Lejasbulāna, formālu organizāciju nav bijis, latviskums pastāvējis kā dzīvesveids, latviešu valoda saglabājusies vēl ar 19. gadsimtam raksturīgiem vārdiem, savukārt kultūra savijusies ar vietējo. Vairums latviešu apdzīvoto vietu tomēr ir izzudušas, un to iemītnieki asimilējušies. Aktīvas biedrības ir bijušas Pēterburgā un Maskavā, kuru dalībnieki ir pārsvarā pirmās paaudzes izceļotāji, kas dzimuši un auguši Latvijā. Pārmanojamības no latviešu organizācijām 20. gadsimta pirmajā pusē faktiski nav. Vairāk nekā 10 gadus uz Krieviju ir devušies latviešu

valodas skolotāji, tomēr ar Krievijas iebrukumu Ukrainā tas vairs nenotiek, arī iespējas pārrobežu kontaktiem ar Latviju šobrīd ir ļoti ierobežotas. Bērniem lielu motivāciju mācīties latviešu valodu uzturēja iespēja nokļūt 3x3 nometnēs Latvijā, kas arī ir pārtrūcis. Latviešu valodas aģentūra pauž, ka šobrīd darbību turpina Maskavas latviešu skola, kas darbojas vēstniecības paspārnē, un ar skolotājiem joprojām tiek uzturēts kontakts (Globālais latvietis 21. gadsimtā, 17.10.2023.). KLK priekšsēdētāja ir pesimistiskāka attiecībā uz organizāciju (tostarp skolu) darbības turpināšanos kara radītā pārrāvuma dēļ. Aktīvie darītāji ir galvenokārt vecākās paaudzes cilvēki, un pēc dažiem gadiem viņu vairs nebūs. Daudzi arī atgriezušies Latvijā. Jau nāko paaudzi motivēja iespēja nokļūt Latvijā, arī skolotāji no Latvijas vairs nevar ierasties

Krievijā. Iekšpolitiskā situācija patlaban ir ļoti nelabvēlīga latviešu kultūras un identitātes uzturēšanai, jo kontakti ar Latviju ir ļoti ierobežoti; Latvija ir pasludināta par Krievijai nedraudzīgu valsti, kādēļ latviešu organizāciju darbs tiek pastiprināti uzraudzīts. Pašreizējais politiskais saspīlējums starp valstīm faktiski draud atšķelt Krievijas latviešus no latviešu tautas un rosina uzdot jautājumu, vai mēs uzskatām Krievijas latviešus par latviešu tautas daļu, vai spējam nošķirt savu attieksmi pret Krieviju no attieksmes pret latviešiem Krievijā. Ņemot vērā sarežģīto latviešu diasporas Krievijā vēsturi un tikpat komplicēto tagadni, viņiem šobrīd nepieciešams īpašs atbalsts vai vismaz simbolisks atgādinājums, ka arī viņi ir latviešu tautas daļa, lai nepārtrūktu jau tā traušlā piederības apziņa un latviskā identitāte.

3.9. PASAULES BRĪVO LATVIEŠU APVIENĪBA

Pasaules Brīvo latviešu apvienība (PBLA) apvieno visas centrālās organizācijas un koordinē to darbu. Tā ir dibināta 1955. gadā, apvienojoties trim trimdas organizācijām – Latvijas atbrīvošanas komitejas Eiropas centram (LAK-EC), ALA un Latviešu apvienībai Austrālijā (LAA). Gadu vēlāk tai pievienojas arī LNAK un Latviešu apvienība Brazīlijā. Tobrīd PBLA misija bija “sekmēt latviešu tautas atbrīvošanu un Latvijas valsts un neatkarības atjaunošanu, kultūras saglabāšanu un jaunradi, palīdzību visā pasaulē izkaisītiem latviešiem, kā arī nodrošināt latviešu centrālo apvienību sadarbību” (PBLA, b. g.). Pēc PSRS sabrukuma un Latvijas neatkarības atgūšanas izveidojas un pievienojas PBLA arī Krievijas Latviešu kongress. PBLA misija šobrīd “ir vienot latviešus pasaulē, lai kopējā darbā sargātu Latvijas brīvību un valsts neatkarību, stiprinātu demokrātiskos procesus un valsts drošību, palīdzētu Latvijas tautsaimniecības un tautas labklājības uzplaukumam, kā arī gādātu par latviskās izglītības struktūras un kultūras aktivitāšu uzturēšanu pasaulē” (PBLA, b. g.). Tās dalīborganizācijas ir visas iepriekš aplūkotās organizācijas – ALA, ELA, LNAK, LAAJ, DKLA un KLK. PBLA nav individuālu biedru, tā arī neuzņem atsevišķas organizācijas, kaut arī palaiķam šādus lūgumus

saņem. PBLA ir reģistrēta ASV. Latvijā reģistrēta tās pārstāvniecība, kas darbojas kopš 1991. gada un ir galvenais starpnieks starp Latvijas valsts institūcijām un diasporas organizācijām.

PBLA valdi veido 16 locekļi – priekšsēdis, vicepriekšsēdis un dalīborganizāciju pārstāvji. Mājaslapā pie valdes minēts arī kasieris. Valde tiekas reizi gadā trīs dienu kopsapulcē (vienlaikus tā ir arī biedru sapulce, kā tas minēts biedrības darbības noteikumos). Starplaikos valde pieņem lēmumus, satiekoties ZOOM vai e-pasta sarakstē. Valdes darbs ir tikai brīvprātīgs. Ikdienā tas var radīt grūtības, jo visi valdes locekļi ir arī centrālo organizāciju vadītāji (izņemot PBLA priekšsēdi), līdz ar to viņiem ir dubulta sabiedriskā darba slodze. Kaut arī ir bijušas diskusijas, ka PBLA darbs varētu būt efektīvāks, ja centrālās organizācijas deleģētu kādu valdes locekli, kuram darbs PBLA ir galvenā atbildība, līdz šim tas nav noticis. Iespējams, to var skaidrot ar to pašu iemeslu, kādēļ cilvēki uzņemas šādu dubultu slodzi, vadot centrālo organizāciju un vienlaikus esot PBLA valdē – būt PBLA valdē ir prestiži. PBLA valdē ir tikai pieredzējušākie diasporas organizāciju aktīvistī. Ņemot vērā PBLA nozīmīgo ieguldījumu Latvijas ceļā uz neatkarību, atjaunotās valsts

starptautiskās atzišanas sekmēšanā un jauncelsmē, kā arī diasporas nozīmi mūsdienās, PBLA ir nozīmīgs sarunu partneris ar Latvijas valsts valdību un lēmumu pieņēmējiem arī tagad.

PBLA ir divi algoti pilna laika darbinieki un viens pusslodzes darbinieks, kuri koordinē PBLA darbību no pārstāvniecības Rīgā, kā arī atbild par projektu administratīvo pusi. Iepriekš ir bijis vēl viens pilna laika darbinieks, un šobrīd tiek izvērtēts, vai trešais darbinieks būtu nepieciešams. Agrāk PBLA bija arī viens pilna laika darbinieks Vašingtonā, bet pirms vairākiem gadiem tika pieņemts stratēģisks lēmums, ka visa pilna laika darbība PBLA notiks Latvijā. Lielā mērā to noteica arī tas, ka pilna laika atalgojums Amerikā ir ļoti nozīmīgi augstāks nekā Latvijā. PBLA darbojas Izglītības padome, Kultūras fonds un tā padome, kā arī dažādas darba grupas – arhīva, finanšu, drošības, tautsaimniecības. Tajās līdzās valdes pārstāvjiem ir arī atbilstošo jomu eksperti un profesionāļi. PBLA arī palīdz ar projektu administrēšanu. PBLA mājaslapā var atrast informāciju par Sabiedrības integrācijas fonda, Ārlietu ministrijas, Kultūras ministrijas un Izglītības un zinātnes ministrijas finansiālo atbalstu un projektu konkursiem diasporai.

PBLA mājaslapā ir arī ļoti plašs saraksts ar sadarbības partneriem, tās ir gan Latvijas ministrijas un valsts iestādes, gan nevalstiskas organizācijas kā Latvijā, tā ārpus tās. Tās sagrupētas atbilstoši darba virzieniem – valsts drošības stiprināšana un patriotisma audzināšana, demokrātijas un tiesiskuma veicināšana, tautsaimniecības attīstība, kultūra un izglītība. Pēdējo divu gadu laikā ar katru ir notikusi kāda sadarbība. Piemēram, kopā ar “Daugavas Vanagiem” tika nodibināta piemiņas vieta latviešu karavīriem Lestenē, lai pie Lestenes baznīcas izveidotu muzeju. Daudzveidīgā sadarbība tiek minēta kā PBLA stiprā puse.

Finansiālajā ziņā PBLA ir labi nodrošināta organizācija, kas ļoti atbildīgi izvērtē finanšu izlietojumu. Par PBLA finansēm rūpējas Latvijas Brīvības fonds, kura uzdevums ir finansējuma piesaiste, uzturēšana un ieguldīšana. Līdz šim arī PBLA galvenais finansējuma avots bija testamentārie novēlējumi. Kaut

arī dalīborganizācijas maksā biedra naudu, tomēr tā nesedz visas izmaksas. Iespējams, ka nākotnē arī PBLA būs jāriko apjomīgas ziedojumu piesaistes kampaņas, lai nodrošinātu plašu un daudzveidīgu darbību.

PBLA darba virzienu nosaka PBLA misija, un tas gadiem notiek četrās plašās jomās. Izglītības un kultūras jomās darbs pamatā ir vērsts uz diasporu, Latvijas drošības un tautsaimniecības jautājumos – uz Latviju. Tāpēc stratēģiska ilgtermiņa plānošana ir mazāk aktuāla. Darbs lielā mērā balstās iestrādēs, jāreaģē arī uz jauniem izaicinājumiem, aktuāliem jautājumiem (piemēram, kā tas bija attiecībā uz valsts aizsardzības dienestu). PBLA priekšsēdis ir izvirzījis darbības prioritātes katram gadam. Nākamajā gadā tādas varētu būt demogrāfija un remigrācija, ņemot vērā rekordzemo dzimstību šajā gadā.

Katras organizācijas nozīmīga darba joma ir komunikācija ar savām dalīborganizācijām un arī ar sabiedrību. Par to rūpējas pārstāvniecība Latvijā, tomēr atsevišķa cilvēka, kurš strādātu tikai ar komunikācijas jautājumiem, nav. PBLA vadība cer mainīt uzskatu, ka organizācija tiek uzlūkota kā tāda, kas vairāk pārstāv latviešus ASV un Kanādā. Svarīgi ir nostiprināt arī PBLA pazīstamību Eiropā, kur dzīvo ļoti liela diasporas daļa. Nozīmīga šajā ziņā bija PBLA priekšsēža vizīte pagājušajā gadā Oslo, Londonā, Birmingemā, Dublinā un citur, pateicoties Ārlietu ministrijas speciālo uzdevumu vēstnieces diasporas jautājumos Elitas Gaveles atbalstam. Kā to pētījumā redzējām vairākkārt, personīgai saskarsmei ir pilnīgi cits spēks nekā virtuālai pieejamībai PBLA mājaslapā vai sociālo tīklu portālā *Facebook*. Tāpat PBLA vienlīdz pārstāv arī LAAJ, DKLA un KLK.

Arī PBLA ikdienas komunikācijā pieredz grūtības uzrunāt plašāku sabiedrību diasporā un Latvijā. Šo funkciju pilda jaunumu sadaļa PBLA mājaslapā, kura tiek regulāri atjaunota. Cilvēkresursu trūkums liedz regulāri atjaunot informāciju visās mājaslapas sadaļās, to var darīt projektu ietvaros, un drīz mājaslapa tiks pilnībā atjaunota. Svarīgākā informācija tiek publicēta arī latviesi.com, tiek sagatavota informācija diasporas preseī, uzturēta atpazīstamība sociālo tīklu portālos. PBLA informē gan par savu, gan savu dalīborganizāciju darbību (piemēram, par DKLA, kuras

redzamība ir mazāka). Tomēr PBLA nevajadzētu dublēt ne latviesi.com, ne dalīborganizāciju pašu komunikāciju ar saviem biedriem un sabiedrību. Citreiz šķiet, ka PBLA varbūt vajadzētu veidot komunikāciju caur savām dalīborganizācijām.

PBLA kā visus apvienojoša organizācija arī labi redz latviešu diasporas kultūrdažādību,

jo, ilgstoši dzīvojot savās mītnes zemēs, latvieši ir pārņēmuši arī to vērtības, attieksmes, pieeju un uzvedību. Tāpat kā pastāv atšķirības starp jauno un veco diasporu, pastāv arī atšķirības starp Latvijas diasporu dažādās valstīs. Vienot šo dažādību kopējā darbā un sekmēt piederības izjūtu latviešiem pasaulē ir nozīmīgs PBLA uzdevums.

3.10. VIRTUĀLĀS DIASPORAS GRUPAS FACEBOOK

Diasporas latviešu izveidotās sociālo tīklu platformas pārstāv dažādas interešu grupas, mērķus, valstis un aptverto sekotāju skaitu. Visplašāk tiek izmantota platforma *Facebook* (identificētas apmēram 453 grupas, tomēr 53 no tām ir īslaicīgi slēgtas vai šobrīd neaktīvas), kas arī tika iekļauta izpētē, lai aptvertu pēc iespējas plašāku diasporas latviešu neformālo grupu loku. Diasporas grupas darbojas arī platformā draugiem.lv, apvieno profesionāļus *LinkedIn*, informācijas nodošanai reizēm tiek izmantoti arī *Instagram* piedāvātās vizuālās iespējas.

Grupas pēc reģiona. Izmantojot jau esošo Diasporas pētījumu centra apkopoto informāciju, kā arī veicot meklēšanu pēc atslēgas vārdiem, pēc saistītajām organizācijām, kā arī datus salīdzinot ar Latvijas Ārlietu ministrijas, latviesiem.com, ALA un ELA mājaslapās pieejamo informāciju, tika fiksētas apmēram 450 unikālas *Facebook* grupas, pētījuma gaitā sarakstu papildinot līdz 560 grupām. Visvairāk bija no Apvienotās Karalistes (ap 100), ASV un Vācijas (no katras ap 40), Īrijā tika identificētas 35, Norvēģijā – 25 *Facebook* grupas. Lielāks skaits (10–15) grupu saistītas arī ar Austrāliju, Dāniju, Somiju un Zviedriju. *Facebook* grupas savu mērķu sasniegšanai izmanto latvieši arī Austrijā, Beļģijā, Čehijā, Nīderlandē, Francijā, Spānijā, Igaunijā, Lietuvā u. c. Pēc informācijas meklējumiem var secināt, ka šo platformu mazāk izmanto ārpus Eiropas, ASV un Austrālijas, tomēr grupas darbojas arī Japānā, Ķīnā, Korejā, Turcijā, Ukrainā, Gruzijā, Indijā, Taizemē, Meksikā, Brazīlijā un Venecuēlā. Vairākas grupas aptver divas un vairāk (parasti) kaimiņvalstis. Nevienai konkrētai valstij nebija piesaistītas 25 grupas, tās darbību formulēja ārpus vienas valsts robežām (piemēram, “Latviešiem

ārzemēs”, “Pasaules latvieši”, “Latviešu studenti pasaulē” vai “Iepazīšanās grupa tautiešiem svešumā”). Dažas diasporas latviešu *Facebook* grupas darbojas, par pamatu izmantojot ne vien mītnes zemes vai konkrētā interešu objekta, bet arī Latvijas reģionālo piesaisti (“Latgalieši Īrijā/Latgališi Īrejā” vai “Bilston Novuss Club Čangaļi”).

Organizāciju veidotas *Facebook* grupas. Ir apmēram 160 kādas konkrētas organizācijas *Facebook* profili informācijas izplatīšanai – diasporas skolu (ap 50), koru, deju kolektīvu, folkloras kopas un teātra grupas (ap 50), draudžu (ap 10) grupas, kā arī citu lielāku diasporas organizāciju grupas. Identificētas 10 diasporas mediju lapas *Facebook*.

Ir 15 hobiju un interešu grupas, parasti slēgtas, pastāv galvenokārt tikai virtuālajā vidē (grāmatu klubi, rokdarbi, filmas, kulinārija, brīvā laika pavadīšana svaigā gaisā). Atsevišķi var izdalīt **deviņas** sportam veltītas grupas (novuss, hokejs, volejbols, zolīte).

Ir apmēram **250 virtuālas komunikācijas grupas**, kas radītas informācijas apmaiņai tiešsaistē un apvieno sekotājus pēc valstīm, valstu grupām vai pilsētām un reģiona (piemēram, “Latvieši Somijā”, “Latvieši Turcijā”, “Latvieši Oslo” u. tml.); kā arī vieno cilvēkus pēc nodarbošanās vai citām interesēm (piemēram, uzņēmēji, amatnieki, studentu grupas, iepazīšanās tautiešiem, dažādi sludinājumi, meiteņu klubiņš). Daudzas t. s. neformālās grupas pievēršas praktisku jautājumu risināšanai – darba meklēšana un atrašana, kravu un cilvēku pārvadājumi (uz un no Latvijas), Latvijā ražotas pārtikas tirgošana u. tml. Vienlaikus daudzas grupas cenšas izplatīt ar Latviju saistīto informāciju, kas skar arī diasporas dzīvi – informācija par vēlēšanām, par mobilajām pasu stacijām.

Lielā daļā diasporas grupu (spriežot pēc publiski pieejamās informācijas) tika plaši popularizētas un apspriestas ziņas par Dziesmu un deju svētkiem, kā arī Latvijas hokeja un basketbola izlašu sasniegumi.

Dažādas neformālās grupas *Facebook* ir ļoti populāras Apvienotajā Karalistē, Īrijā un Norvēģijā dzīvojošajiem latviešiem. Bieži tās nodrošina dažādu praktisku jautājumu risināšanu, palīdz darba meklējumos, palīdz atrast kādu konkrētu speciālistu (frizieris/latviski runājošs frizieris, ārsts, kosmetologs); cilvēkiem, kuri vēl atrodas Latvijā, bet plāno emigrēt, dod praktiskus ieteikumus, kā rīkoties jaunajā mītnes zemē. Šīs grupas dalībnieki daudz izmanto arī savu pakalpojumu un preču tirgošanai (tostarp no Latvijas – medus, žāvējumi, maize, kartupeļi u. tml.). Ar tūrismu saistītās valstīs (piemēram, Maļorkas grupā) paralēli praktisku jautājumu risināšanai grupā pievēršas arī tūrismam un ceļojumiem.

Grupas pēc lieluma. Vienā no lielākajām grupām (“Latvieši UK”) reģistrēti vairāk nekā 36 000 sekotāji. Cita grupa ar tādu pašu nosaukumu aptver 10 000 sekotāju, trešajai “Latvieši UK” grupai seko gandrīz 4000 dalībnieku. Grupai “Latvieši Anglijā UK” seko 13 000, grupai “Latvieši Anglijā” – 12 000 dalībnieku utt. Trīs dažādām grupām ar nosaukumu “Latvieši Vācijā” ir 23 000, 8000 un 7000 sekotāju, “Latviešu centram Bērzaine” – 10 000 sekotāju. Liela grupa ir arī “Latvieši Spānijā” (5000), divām dažādām grupām “Latvieši Šveicē” katrai seko ap 2000 dalībnieku. Sekotāju skaits simtos biežāk ir grupām, kas aptver kādu noteiktu, šaurāku interesentu loku – draudžu, koru, mazāku apvienību grupas. Vismazākās parasti ir slēgtas grupas, kas apvieno cilvēkus ar speciālām interesēm un hobijiem (piemēram, rokdarbu kopa Minsterē ar astoņiem dalībniekiem vai Latviešu Centra Minsterē līnijdeju grupa “Balzams” ar 50 dalībniekiem).

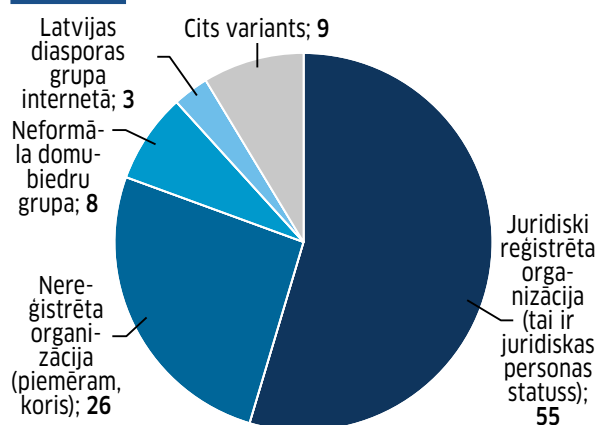
4. NODAĻA. DIASPORAS ORGANIZĀCIJU TIPOLOĢIJA, TO AKTIVITĀŠU UN DALĪBNIEKU RAKSTUROJUMS

No visām aptaujātajām organizācijām un grupām nedaudz vairāk nekā puse (55%) ir juridiski reģistrētas organizācijas, 26% ir neregistrētas organizācijas (piemēram, kori, deju kopas u. tml.), 8% neuzskata sevi par organizāciju, bet gan neformālu domubiedru grupu, 3% ir Latvijas diasporas grupas internetā. 9% nav varējuši pieskaitīt sevi ne pie vienas piedāvātās kategorijas (skat. 1. attēlu). Lai gan aptaujāto diasporas grupu internetā skaits ir neliels (tikai astoņas), pirms pētījuma veiktajā izpētē tika identificētas aptuveni 400 šādu grupu, kas liecina, ka to faktiskā daļa ir lielāka, nekā atklāj aptauja. Tas ietekmē viņu iespējas pieteikties un pretendēt uz dažādu finansiālo atbalstu.

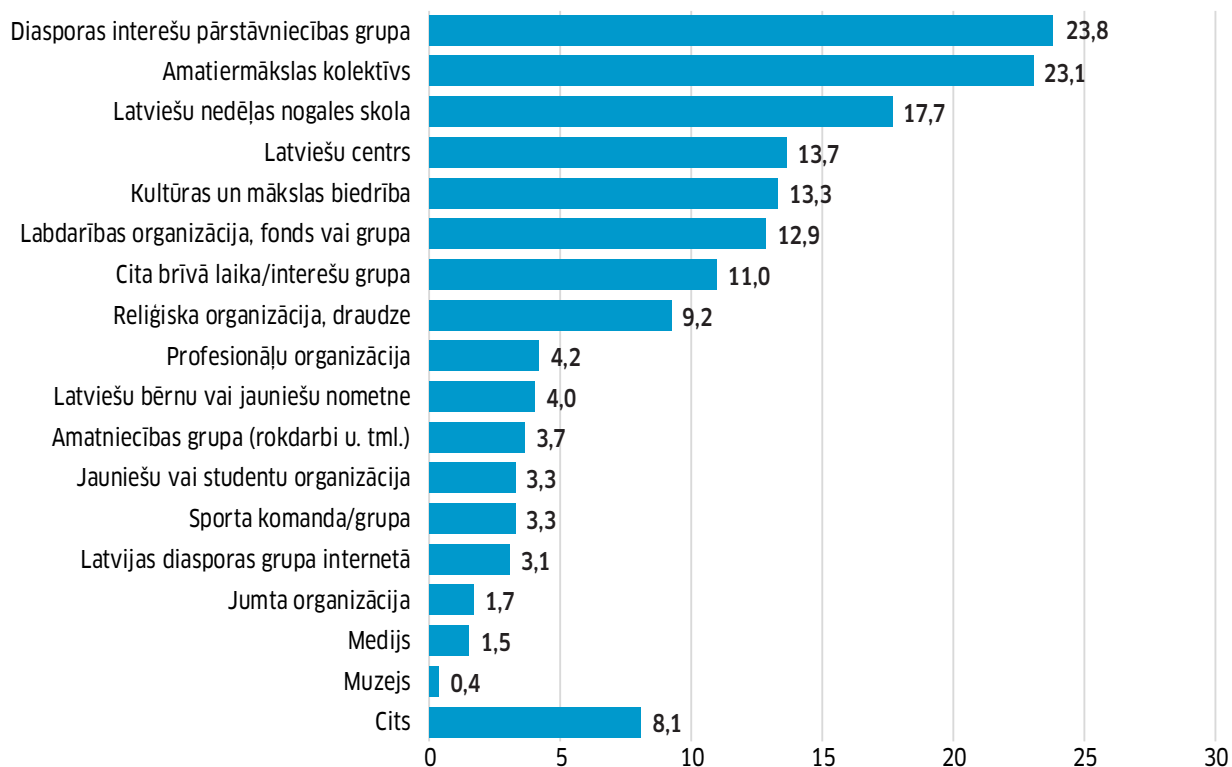
2. attēls sniedz priekšstatu par diasporas organizāciju un grupu daudzveidību. Visvairāk ir diasporas interešu pārstāvniecības grupu (24%), amatiermākslas kolektīvu (kori,

deju kopas u. tml.; 23%) un latviešu nedēļas nogales skolu (18%). 56% diasporas organizāciju vai grupu pieder pie vienas vai vairākām galvenajām kategorijām.

1. attēls. Diasporas organizāciju tips (%)

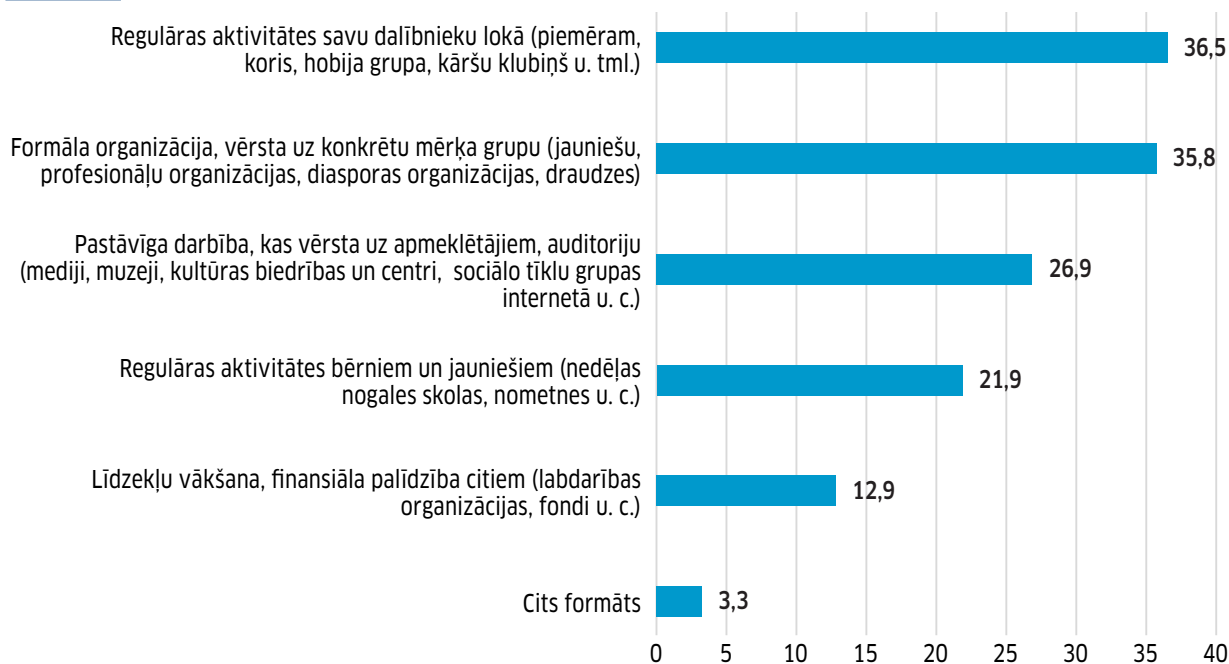

2. attēls. Pie kuras kategorijas var pieskaitīt organizāciju vai grupu (%)

Piezīme: bija iespējams sniegt vairākas atbildes

3. attēls. Diasporas organizāciju sadalījums pēc to darbības formāta (%)

14% respondentu pārstāv latviešu centrus, 13% – kultūras un mākslas biedrības, tikpat – labdarības organizācijas vai fondus, 9% – reliģiskas draudzes. Tās ir nākamās izplatītākās diasporas organizāciju vai grupu kategorijas. Papildus aktiermākslas kolektīviem pastāv arī dažādas citas brīvā laika/interesu grupas, kurās darbojas diasporas pārstāvji (skat. 2. attēlu). Dažkārt organizācijai ir plašāks profils: vidēji viena aptaujātā organizācija sevi pieskaita kā piederīgu pie 1,5 kategorijām. Pie vienas kategorijas sevi pieskaita 35% organizāciju un grupu, visbiežāk – organizācijas, kas darbojas kultūras jomā (50%).

Analizējot konkrētāk grupu un organizāciju darbības formātu, var secināt, ka līdzīgi daudz ir:

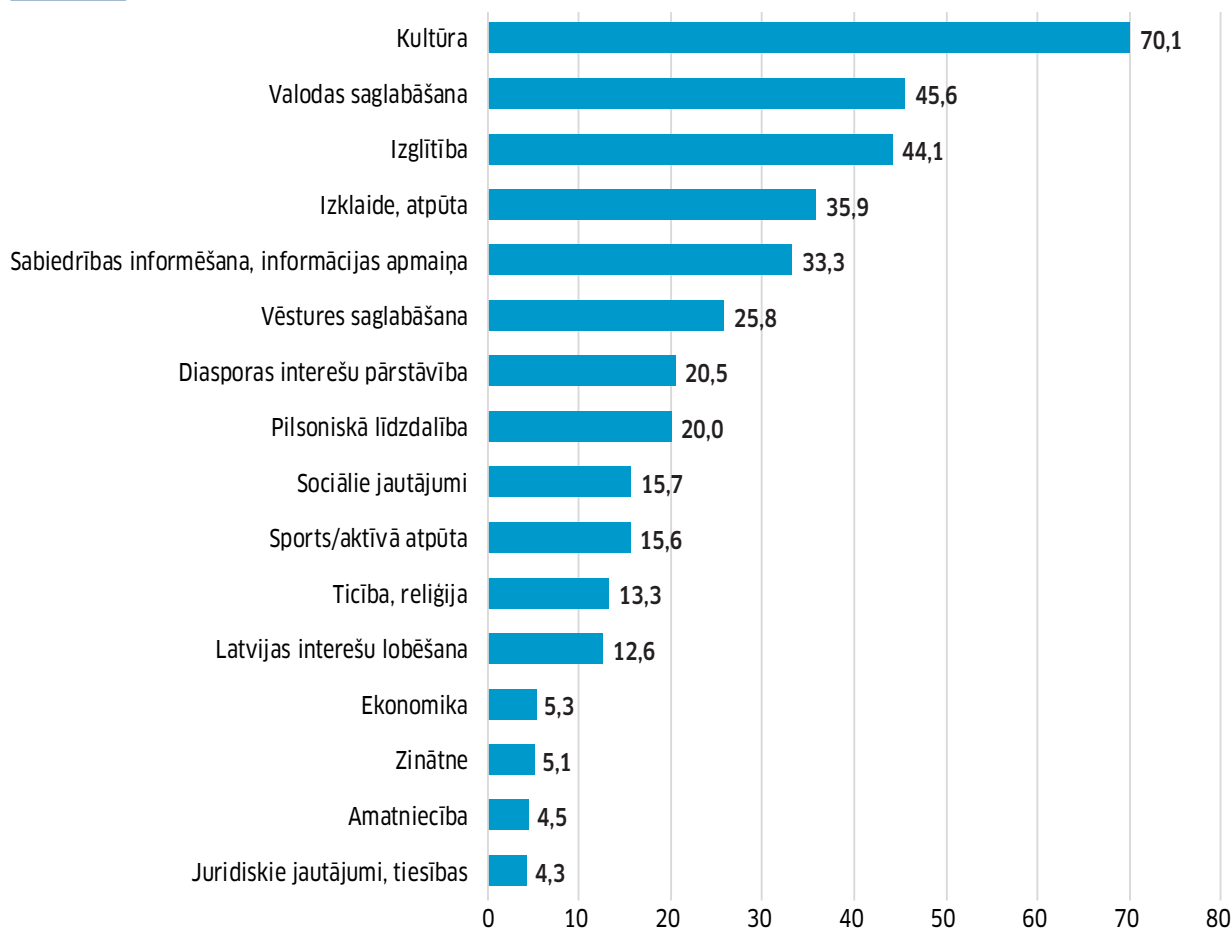
- formālu organizāciju, kas vērstas uz konkrētu mērķa grupu: diasporas interešu pārstāvniecības, jauniešu un profesionāļu organizācijas, draudzes (36%);
- grupu, kas veic **regulāras aktivitātes savu dalībnieku lokā**: kori, deju kolektīvi, teātri, amatniecības kolektīvi, citas hobija grupas (36%) (skat. 3. attēlu).

Trešā lielākā grupa ir tie, kuru **darbības vērstas uz apmeklētājiem vai cita veida auditoriju**: muzeji, kultūras biedrības un centri, mediji, grupas sociālajos tīklos (27%).

Ceturtā lielākā grupa, kuru iespējams nodalīt, ir **organizācijas, kuras rīko regulāras aktivitātes jauniešiem un bērniem**: skolas, nometnes u. tml. (22%). Samērā liela ir arī pēdējā formāta grupa: **organizācijas, kas nodarbojas ar līdzekļu vākšanu, apsaimniekošanu, palīdzību citiem**: labdarības biedrības, fondi u. tml. (13%).

Pētījumā tika noskaidrots arī, tieši uz kurām jomām attiecas organizāciju vai grupu darbība. Atbildes liecina, ka **70% organizāciju un grupu ir saistītas ar kultūras jomu** (skat. 4. attēlu). **Gandrīz puse nodarbojas ar latviešu valodas saglabāšanu (46%) un gandrīz tikpat – ar izglītības jautājumiem (44%)**. Šīs jomas bieži vien ir saistītas, piemēram, nedēļas nogales skolas dara gan vienu, gan otru. Kopumā izglītības jautājumiem un/vai latviešu valodas saglabāšanai pievērsušās 57% Latvijas diasporas organizāciju. Vairāk nekā trešdaļa (36%) darbojas izklaides un atpūtas jomā, 33% darbība vērsta uz sabiedrības informēšanu vai informācijas apmaiņu savā biedru grupā. Ceturtā daļa (26%) organizāciju rūpējas par latviešu vēstures saglabāšanu. Piektā daļa (20%) organizācija nodarbojas ar diasporas interešu pārstāvību vai politiskās līdzdalības jautājumiem. Citi jautājumi interesē mazāk diasporas organizāciju un grupu, turklāt īpaši maz organizāciju strādā ar juridiskajiem, tiesību jautājumiem (4%).

4. attēls. Organizāciju darbības joma (%)

Nereģistrētām organizācijām un grupām tika uzdots jautājums, ko tieši tās dara. Kā rāda respondentu sniegtās atbildes, neregistrētās organizācijas vai grupas visbiežāk nodrošina regulāras **aktivitātes** savu dalībnieku lokā, **tiklošanos** (72%), piemēram, koris, kopīga muzicēšana, hobija grupa u. tml., kas savācas kopā gan **pašu priekam**, gan ar mērķi **uzturēt latviskās tradīcijas** un valodu. Tā var būt zinātnieku un studentu kopienas tiklošanās un sadarbības veidošana ar Latviju, vairākas grupas dejo tautas dejas, ir arī linijdeju dejotāji, dažādas amatiermākslas un radošas aktivitātes, kultūras un mākslas pasākumu organizēšana, grāmatu lasīšana un tikšanās ar literātiem, pat stikla liešana, šūšana un rotaslietu izgatavošana. Brīvā laika kopīga pavadīšana var ietvert arī zoles un novusa spēli, kopīgu gatavošanu un uzdziedāšanu, svētku svīnēšanu pēc latviešu tradīcijām.

Liela daļa (28%) diasporas grupu un organizāciju saistītas ar dažādu **izglītības aktivitāšu** nodrošināšanu **dažādu vecumu grupām** (bērnodārzs, nedēļas nogales skolas,

valodas kursi, nometnes u. tml.). Īpaši bieži tiek minēta latviešu valodas prasmju apguve un piederības sajūtas Latvijai veidošana un uzturēšana, piemēram, apgūstot kultūru un tradīcijas, mācoties vēsturi, literatūru un folkloru.

Vairāki respondenti kā savu aktivitāšu mērķi īpaši vēlējas izcelt **Latvijas un latvietības popularizēšanu**, tostarp ārpus diasporas (14%) savās mītnes zemēs, kā arī veidojot sadarbību ar citām mazākumtautībām (piemēram, poļiem, lietuviešiem, igauņiem).

Auditorijas **nodrošināšana ar informāciju** tika norādīta kā atsevišķu diasporas organizāciju un grupu mērķis (mediji un sociālo tīklu grupas), kas ietver saziņas avota funkciju, informācijas apmaiņu starp biedriem, informācijas izplatīšanu.

Daļas organizāciju vai grupu mērķis saistīts ar darbībām, kas vērstas **uz apmeklētājiem, auditoriju** (pasākumi, kultūras biedrības un centri u. c.), amatierteātra uzvedumi, svētku rīkošana (tostarp valsts svētku), koncertu un saviesīgu pasākumu rīkošana.

Kā grupas vai organizācijas mērķis norādīta arī **lidzekļu vākšana, finansiāla palīdzība** citiem. Plašu mērķu loku aptver labdarības organizācijas, kas sniedz humanitāru un veselības palīdzību; atbalstu izglītībai, veselībai un trūcīgām ģimenēm, organizē labdarības pasākumus.

Dažas organizācijas vērstas uz konkrētu mērķa grupu, bet centrālās organizācijas apvieno un nodrošina atbalstu visai diasporas kopienai konkrētā pilsētā vai mītnes zemē, piemēram, informē latviešu kopienu par sadarbības un projektu iespējām ar Latviju; raksta projektus un sniedz atbalstu, kas nepieciešams, lai projektus realizētu; sniedz nepieciešamo atbalstu kopienām vēstures un arhīvu saglabāšanā; apkopo kopienu vajadzības un pārstāv diasporas intereses Latvijā; latviešu sabiedrības saliedēšana un Latvijas valsts stiprināšana; jumta organizācija 22 [pilsētas] organizācijām, kuras pārsedz kultūras, izglītības, sporta, ticības un citas intereses.

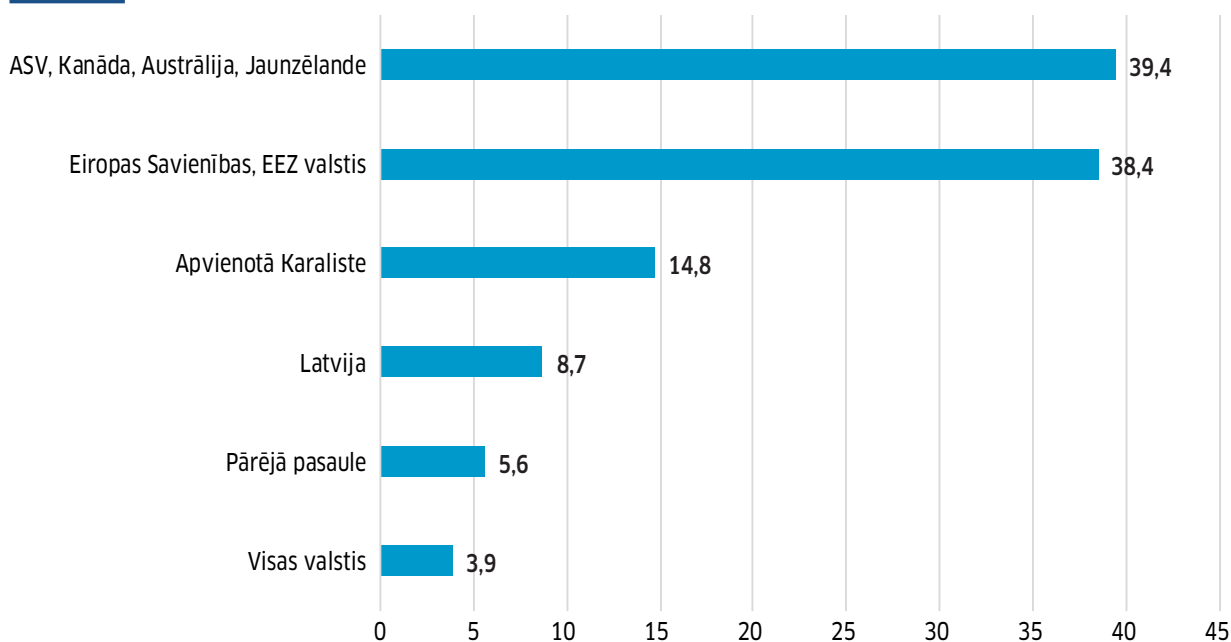
Vēl dažu diasporas organizāciju mērķis saistīts ar **saimnieciskās darbības** veikšanu, piemēram, darbojas kā viesu nams; pārdod latviešu grāmatas; organizē ceļojumus.

Diasporas organizācijas un grupas parasti darbojas tikai vienā valstī – tikai 4% darbība ir vērsta uz visām valstīm, 10% – uz vairāk nekā vienu valsti. Lielākā

daļa diasporas organizāciju un grupu darbojas vai nu Eiropas Savienības un Eiropas Ekonomiskās zonas valstīs (38%), vai ASV, Kanādā un Austrālijā (39%). 15% veic darbību Apvienotajā Karalistē. 9% diasporas organizāciju savu darbību veic (arī) Latvijā. Starp tām ir atsevišķas grupas un biedrības, kas iesaistījušas dalībniekus gan no savas mītnes zemes, gan Latvijas (tomēr šāds sadarbības modelis ir rets), bet lielākā daļa ir organizācijas, kam Latvijā ir centrālā mītne vai nodaļa, tostarp PBLA, ELA, “Ar pasaules pieredzi Latvijā”, “Daugavas Vanagi”, organizāciju kopa “Diasporas mediji”, latvesi.com, Diasporas māsu un vecmāšu apvienība, Latviešu kultūras biedrība TILTS, *Latvian American Chamber of Commerce*, *Fraternitas Rusticana* un citas.

Tikai 6% organizāciju darbojas pārējā pasaules daļā ārpus ES/EEZ, Apvienotās Karalistes, ASV, Kanādas, Austrālijas un Jaunzēlandes. Vairākas organizācijas darbojas Brazīlijā un Krievijā, jo šeit vēsturiski izveidojusies lielāka latviešu kopiena. Latviešu biedrība ir arī Izraēlā un Gruzijā. Dienvidamerikā papildus Brazīlijai latviešu organizācijas ir arī Čīlē, Argentīnā, Venecuēlā, lai gan tās lielākoties ir mazas. Ēģiptē darbojas latviešu kopienas bibliotēka, bet kopumā visā Āfrikas kontinentā, kā arī Āzijā latviešu diasporas organizāciju faktiski nav.

5. attēls. Kurās valstīs darbojas diasporas organizācijas un grupas (%)

Piezīme: bija iespējams sniegt vairākas atbildes.

1. tabula. Konkrētas valstis, kurās darbojas organizācijas un grupas (%)

Latvija	8,7
ASV	20,4
Austrālija	9,9
Austrija	1,2
Beļģija	1,6
Brazīlija	1,6
Dānija	1,9
Francija	0,8
Īrija	5,8
Itālija	1,9
Kanāda	12,4
Krievija	2,3
Lielbritānija	14,8
Luksemburga	1,0
Nīderlande	0,4
Norvēģija	2,7
Spānija	1,0
Šveice	2,1
Vācija	10,1
Zviedrija	7,0
Ietver dalībniekus no valstīm visā pasaulē	3,9
Cits	10,0

2. tabula. Organizāciju tips dažādos pasaules reģionos (rindas %)

	Ārpus Latvijas dzīvojošie satiekas un tīklojas ļoti dažādos veidos. Sakiet, lūdzu, vai Jūsu pārstāvētā organizācija vai grupa ir...				
	Juridiski reģistrēta organizācija (tai ir juridiskas personas statuss)	Neregistrēta organizācija (piemēram, koris)	Neformāla domubiedru grupa	Latvijas diasporas grupa internetā	Cits variants
ES, EEZ	52,0	21,2	11,1	5,1	10,6
Apvienotā Karaliste	35,5	36,8	10,5	2,6	14,5
ASV, Kanāda, Austrālija, Jaunzēlande	64,5	24,1	3,0	0,0	8,4
Pārējā pasaule	34,5	37,9	13,8	0,0	13,8
Visas valstis	75,0	5,0	0,0	20,0	0,0
Latvija	64,4	15,6	4,4	0,0	15,6

Biežāk minētās valstis, kur darbojas Latvijas diasporas organizācijas un grupas, ir ASV (20%), Apvienotā Karaliste (15%), Kanāda (12%), Austrālija (10%), Vācija (10%), Latvija (9%), Zviedrija (7%), Īrija (6%), Norvēģija (3%) un Krievija (2%). Starp šīm valstīm ir gan tradicionālās latviešu trimdas zemes, gan patlaban biežāk sastopamie Latvijas izceļotāju galamērķi.

Turpinājumā – organizāciju tipoloģija pēc to darbības juridiskā statusa – vai organizācijas ir formāli reģistrētas vai neregistrētas,

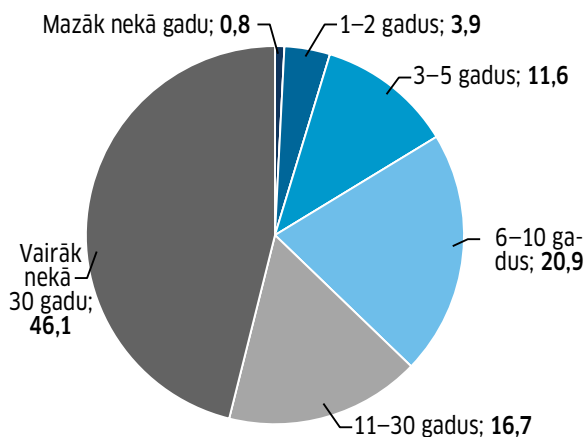
savukārt neregistrētas organizācijas – vai tās sevi pašidentificē kā neregistrētu organizāciju, domubiedru grupu vai grupu internetā. **ASV, Kanādā, Austrālijā un Jaunzēlandē** darbojošās organizācijas visbiežāk (65% gadījumu) ir juridiski reģistrētas. **Eiropas Savienībā** apmēram pusei organizāciju ir juridiskas personas statuss, **Apvienotajā Karalistē un pārējās pasaules valstīs** lielākā daļa organizāciju ir neregistrētas, neformālas organizācijas un grupas (skat. 2. tabulu).

3. tabula. Organizāciju darbības forma dažādos pasaules reģionos (rindas %)

	Regulāras aktivitātes savu dalībnieku lokā (piemēram, koris, hobija grupa, kāršu klubiņš u. tml.)	Regulāras aktivitātes bērniem un jauniešiem (nedēļas nogales skolas, nometnes u. c.)	Pastāvīga darbība, kas vērsta uz apmeklētājiem, auditoriju (mediji, muzeji, kultūras biedrības un centri, sociālo tīklu grupas internetā u. c.)	Formāla organizācija, vērsta uz konkrētu mērķa grupu (jauniešu, profesionāļu organizācijas, diasporas organizācijas, draudzes)	Līdzekļu vākšana, finansiāla palīdzība citiem (labdarības organizācijas, fondi u. c.)
ES, EEZ	47,5	18,2	22,7	32,0	7,6
Apvienotā Karaliste	44,7	21,1	30,3	32,9	13,2
ASV, Kanāda, Austrālija, Jaunzēlande	23,1	26,6	27,1	42,7	17,7
Pārējā pasaule	37,9	27,6	34,5	48,3	6,9
Visas valstis	0,0	0,0	45,0	45,0	20,0
Latvija	33,3	13,3	33,3	60,0	8,9

ASV, Kanāda, Austrālija un Jaunzēlande atšķiras ar to, ka šajā reģionā, tāpat kā mazākās “pārējās pasaules” valstīs un Latvijā, darbojas salīdzinoši daudz formālo organizāciju, kas vērstas uz konkrētu mērķa grupu (43% no visām organizācijām šajās valstīs), kā arī labdarības organizācijas. Savukārt ES un EEZ valstīs un Apvienotajā Karalistē gandrīz puse no visām organizācijām ir grupas, kas veic regulāras aktivitātes savu dalībnieku lokā (piemēram, koris, hobija grupa u. tml.) (skat. 3. tabulu).

6. attēls. Organizācijas vai grupas darbības ilgums (%)

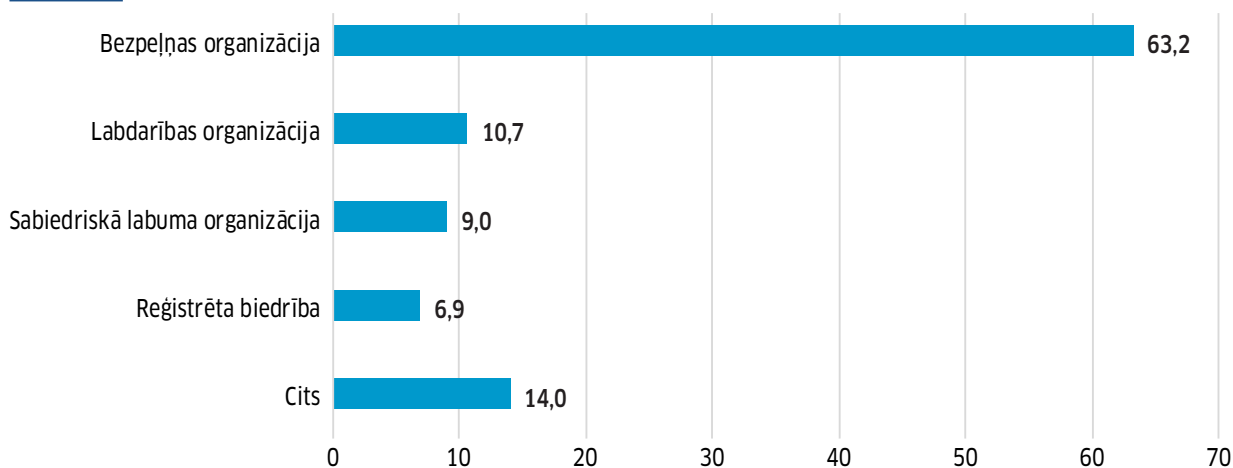
Gandrīz puse (46%) aptaujāto Latvijas diasporas grupu un organizāciju darbības jau vairāk nekā 30 gadus, tātad savu darbību tās sākušas vēl pirms Latvijas neatkarības atjaunošanas. Tikai 16% organizāciju ir ne vecākas par 5 gadiem, turklāt tikai 5% darbojas ne vairāk kā 2 gadus (skat. 6. attēlu). No vienas puses, tas liecina par organizāciju noturību un pieredzi, no otras – ka jaunu diasporas grupu un organizāciju dibināšanas aktivitāte ir zema.

Vienlaikus jāatzīmē reģionālas atšķirības: 79% no ASV, Kanādā, Austrālijā un Jaunzēlandē esošajām organizācijām darbojas jau vairāk nekā 30 gadu, turpretī Eiropā tik vecu organizāciju ir maz (ES/EEZ – 19%, Apvienotajā Karalistē – 33%). ES/EEZ valstīs daudzas (37%) organizācijas dibinātas pirms 6–10 gadiem, t. i., drīz pēc lielā emigrācijas viļņa, kas sekoja 2009.–2010. gada ekonomiskajai krīzei, savukārt Apvienotajā Karalistē – pirms 3–5 gadiem (26%), t. i., pēc Brexit balsojuma, kas noteica valsts izstāšanos no Eiropas Savienības. Var secināt, ka politiski vai ekonomiski satricinājumi dažkārt nosaka grupu un organizāciju dibināšanas aktivitāti.

4. tabula. Organizācijas vai grupas darbības ilgums dažādos pasaules reģionos (rindas %)

	Cik sen darbojas Jūsu organizācija vai grupa?					
	Mazāk nekā gadu	1–2 gadus	3–5 gadus	6–10 gadus	11–30 gadus	Vairāk nekā 30 gadu
ES, EEZ	1,0	4,2	12,5	36,5	26,6	19,3
Apvienotā Karaliste	5,3	5,3	26,3	13,2	17,1	32,9
ASV, Kanāda, Austrālija, Jaunzēlande	0,0	3,0	4,5	7,0	6,5	79,1
Pārējā pasaule	0,0	6,9	0,0	24,1	27,6	41,4
Visas valstis	0,0	0,0	30,0	20,0	10,0	40,0
Latvija	4,4	0,0	17,8	11,1	15,6	51,1

7. attēls. Organizāciju statuss (%)

Bāze: organizācijas, kas ir juridiski reģistrētas

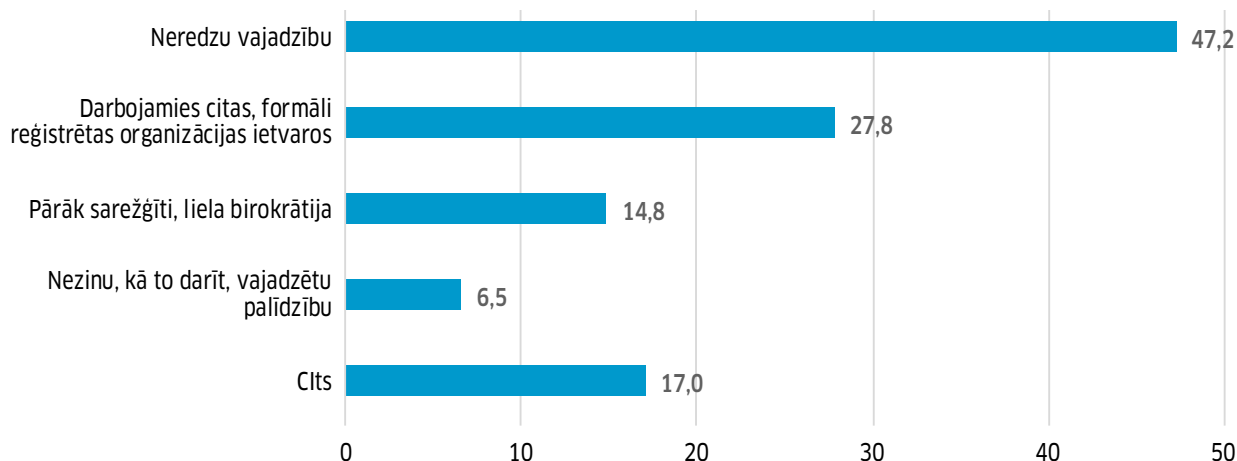
Tikai 9% diasporas organizāciju, kurām ir juridisks statuss, ir reģistrētas Latvijā. Latvijā reģistrētās organizācijas visbiežāk (2/3 gadījumu) ir formālās organizācijas, kas vērstas uz konkrētu mērķa grupu (diasporas interešu aizstāvības organizācijas, jauniešu organizācijas, profesionāļu organizācijas, draudzes u. c.). Tomēr pat šāda tipa organizācijas parasti (88% gadījumu) ir reģistrētas ārzemēs.

Lielākā daļa (63%) diasporas organizāciju ir reģistrētas kā bepeļņas organizācijas (to skaitā ASV 501.c.3 bepeļņas organizācija). Desmitā daļa ir labdarības organizācijas, tikpat – sabiedriskā labuma organizācijas, cits statuss raksturīgs mazākam skaitam diasporas organizāciju (skat. 7. attēlu). Dažos gadījumos organizācijai ir vairāki statusi, piemēram, labdarības un sabiedriskā labuma organizācija vai bepeļņas sabiedriskā labuma

organizācija. Vairākām organizācijām ir ļoti specifisks statuss, ko nosaka konkrētās valsts, kurā organizācijas reģistrēta, likumdošana, piemēram, Dānijā “sabiedrību apgaismojoša biedrība”, Īrijā “Latviešu atbalsta grupa” (statuss nav pielīdzināms Latvijas standartiem), Krievijā “reģionālā sabiedriskā organizācija”, “kopienas organizācija” Apvienotajā Karalistē u. tml. Dažas organizācijas reģistrētas kā reliģiskas organizācijas vai draudzes, dažas – kā sabiedriskas organizācijas.

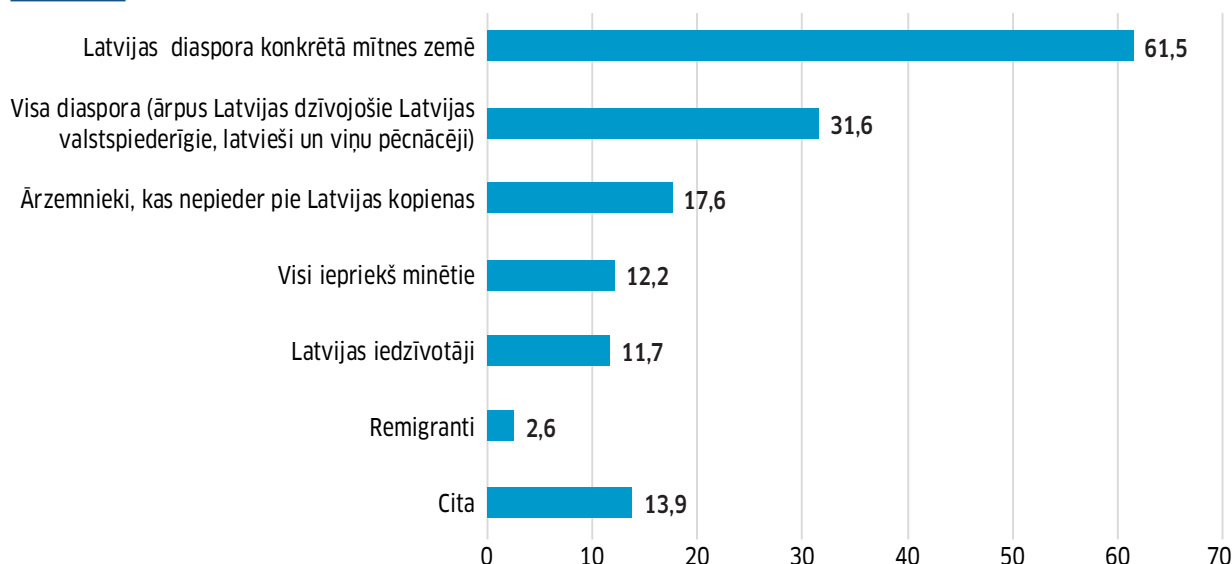
Diasporas organizācijām un grupām, kas nav formāli reģistrētas, tika uzdots jautājums par šādas izvēles iemesliem. Kā liecina atbildes, visbiežāk (47%) tās vienkārši nesaskata vajadzību organizāciju vai grupu reģistrēt (skat. 8. attēlu). 28% darbojas citas, formāli reģistrētas organizācijas ietvaros, 15% organizāciju neregistrē birokrātijas dēļ.

8. attēls. Organizācijas neregistrēšanas iemesli (%)

Bāze: nav juridiskas organizācijas statuss

9. attēls. Mērķa grupas (%)

Atvērtās atbildes pie “Cits” arī var sagrupēt atbilstoši jautājumā piedāvātajiem atbilžu variantiem – daudzi neredz ieguvumus vai saskata, ka reģistrācijas izmaksas un sekojošs birokrātijas slogs ar gada pārskatu sagatavošanu nav tā vērts, vai uzskata, ka arī bez formālas reģistrācijas var izdarīt daudz, turklāt ar mazākām izmaksām. Daudzi darbojas citu reģistrētu organizāciju paspārnē. Vairāki norādījuši, ka Lielbritānijā ir iespēja veidot arī mazāk formalizētu, neregistrētu organizāciju, ja sanāk cilvēki kopā un vienojas par darbības mērķi, uzraksta statūtus un atver kontu bankā. Valsts atzīst šādu organizāciju pastāvēšanu, to darbībai ir savi ierobežojumi, taču tām nav jāsniedz ikgadējās finanšu atskaites, kas maza mēroga organizācijām ļoti atvieglo darbību.

Aptaujā tika noskaidrots arī, **uz kādu mērķa grupu organizācijas vai grupas ir orientētas.** Lielākā daļa (61%) orientējas uz Latvijas diasporu konkrētajā mītnes zemē (piemēram, Īrijā, ASV u. tml.), tomēr gandrīz trešdaļa (32%) par savu mērķa grupu uzskata visu Latvijas diasporu, neatkarīgi no valsts. Daļa (18%) diasporas organizāciju un grupu savā darbībā cenšas iesaistīt arī ārzemniekus, kas nepieder pie Latvijas kopienas. 12% par savu mērķa grupu uzskata (arī) Latvijas iedzīvotājus, 3% – remigrantus, 12% (salīdzinoši biežāk – labdarības organizācijas un formālās organizācijas) – pilnīgi jebkuru (skat. 9. attēlu). Uz visu diasporu salīdzinoši biežāk vērstas organizācijas, kas piedāvā aktivitātes bērniem (42%) vai kuru darbība vērsta uz plašu auditoriju, apmeklētājiem (tostarp

diasporas mediji, muzeji u. tml.). Uz Latvijas iedzīvotājiem visbiežāk vērsta labdarības organizācijas, fondi (35%). Pie “Citās atbildēs” visbiežāk minēts, ka organizācija orientējas uz konkrētā apkaimē vai pilsētā dzīvojošajiem latviešiem (piemēram, Diaspora Londonas apkārtnē, Latvieši Dienvidzvidrijā, viņu ģimenes un draugi, tikai Bergenā un tās apkārtnē dzīvojošie Latvijai piederīgie, Latvieši Sidnejā un Jaundienvīdvelsā, Sanktpēterburgā mītošā diaspora vai pēterburdzieši, kuriem ir sakari ar Latviju, tie, kas dzīvo Sentluisā, u. tml.), vai arī uz noteiktu apakškategoriju konkrētā mītnes zemē (piemēram, Zviedrijas seniori, Dāmas konkrētajā mītnes zemē), vai arī ir noteiktu grupu profesionāļi (māsas, vecmātes un citi veselības aprūpes speciālisti vai šo jomu studenti, studenti un pētnieki, zemes īpašnieki u. tml.).

47% aptaujāto diasporas organizāciju un grupu ir daļa no kādas lielākas organizācijas. Visbiežāk minētas ALA, ELA, “Daugavas Vanagi”, Latvijas Evaņģēliski luteriskās baznīcas pasaulē, sastopami arī mazāki sadarbības “klasteri”, piemēram, starp pašdarbības kolektīviem, nedēļas nogales skolām un latviešu biedrībām. Visbiežāk kādai lielākai organizācijai pieder labdarības organizācijas, fondi u. c. grupas, kas nodarbojas ar līdzekļu vākšanu un palīdzību citiem, kā arī organizācijas, kas piedāvā aktivitātes bērniem (vismaz 60% no tām, kas ir kādas lielākas organizācijas daļa). Retāk lielākā organizācijā iekļāvušās organizācijas, kuras veic pastāvīgu darbību, kas vērsta uz apmeklētājiem, auditoriju (mediji, muzeji, kultūras biedrības un centri, sociālo tīklu grupas internetā u. c.) (35%). Kā organizācijas, kurām visbiežāk pieder šīs mazākās organizācijas vai grupas, ir minētas PBLA, ELA, ALA, “Daugavas Vanagi”, LELB pasaulē, Melburnas Latviešu organizāciju apvienība, Sidnejas Latviešu biedrība, Latviešu apvienība Austrālijā un Jaunzēlandē, Zviedrijas latviešu apvienība, Īrijas latviešu nacionālā padome (ĪLNP), Frankfurtes Latviešu biedrība, Krievijas Latviešu kongress un citas. Te jāatgādina par diasporas organizāciju vertikālo struktūru, kas veidojusies vēsturiski, mazām organizācijām apvienojoties lokāli, lokālām organizācijām apvienojoties savā administratīvajā teritorijā (štats, pavalsts u. tml.) un tad nacionāli, savukārt nacionālā

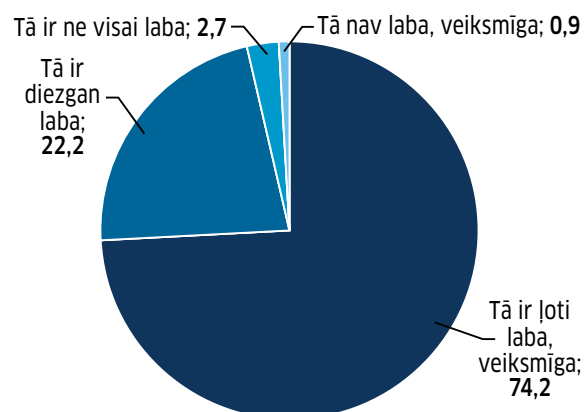
līmeņa organizācijām apvienojoties pārnacionāli (piemēram, Eiropas Latviešu apvienība apvieno visu Eiropas valstu centrālās organizācijas, PBLA – visas centrālās organizācijas lielajos pasaules reģionos). Jāņem arī vērā, ka 28% neregistrētu organizāciju darbojas kādas reģistrētas organizācijas ietvaros. Šis jautājums pieļāva samērā lielu interpretāciju.

Sadarbību ar šo lielāko organizāciju vairums vērtē kā ļoti veiksmīgu (74%), un ir tikai daži gadījumi, kad sadarbība vērtēta kā ne visai laba vai neveiksmīga (skat. 10. attēlu).

Tie, kas sadarbību vērtēja kā labu, komentē: “Vislabākā sadarbība, komunikācija, attiecības”, “Izmantojam centra telpas, finansiālais atbalsts skolas uzturēšanai, kā arī stipendijas bērniem vasaras latviešu nometnei [vieta]”, “Esam priecīgi par lielisku sadarbību, galvenokārt tādēļ, ka pašiem nav jāiegulda papildu līdzekļi konta uzturēšanā un ir arī papildu reklāma pasākumu organizēšanā un finansējuma piesaistē”, “Esam ļoti priecīgi būt [virsorganizācijas] daļa gan emocionāli, gan praktiski, savstarpēji mijiedarbojoties un papildinot.”

Vēl divi sadarbību vērtēja kā kopumā labu, bet ar nelielām iebildēm. “Izprotam privilēģijas un nozīmību atrasties sasaistē ar citām [...] biedrībām, bet trūkst aktīvākas un konkrētas sadarbības, lai patiešām arī varētu mācīties no citu pieredzes”, “Novērtējam iespēju būt kopā jumta organizācijā ar citām [...] biedrībām, bet trūkst aktīvākas sadarbības/iespējas satikties starp [...] biedriem, lai reāli varētu smelties no citu biedrību pieredzes un rast risinājumus problēmām, kas kopīgas arī dažādās mītnes zemēs.”

10. attēls. Kā vērtē sadarbību ar šo organizāciju (%)

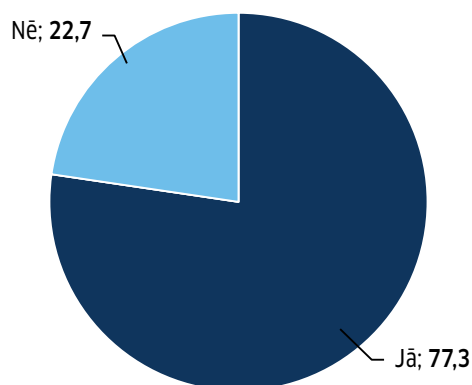
Trīs respondenti sadarbību ar virsorganizāciju vērtēja kā sliktu. “Slikta jumta organizāciju ārējā un iekšējā komunikācija”, “Mēs esam laikam pēdējā lieta, ko [virsorganizācija] pārstāv, un nemaz nezinu, kurš būtu [virsorganizācijas] priekšsēdis.”

Septiņpadsmit atbildējušie dalījās pieredzē par konkrētiem sadarbības aspektiem ar virsorganizāciju. “Biedrības valdē darbojas tās aktivitāšu grupu līderi (kora, deju kopas, bērnu skolas vadītāji), biedrība nav kā atsevišķa organizācija, bet kā juridiskais ietvars aktivitāšu grupām”, “Esam Latvijas centrālās skautu un gaidu organizācijas biedri, kas darbojas diasporā”, “Informācija par jaunākajām grāmatām tiek publicēta Latviešu diasporas [valsts] slēgtā Facebook grupā, kurā reģistrēti tikai [valsts] dzīvojošie Latvijas valstspiederīgie”, “Kopā ar citu tautību biedrībām īstenojam dažādus projektus, kā arī esam tolerantī, iepazīstot citu tautību kultūru, tradīcijas utt.”

Bija vairākas “citas” atbildes: “Mēs vēl nupat tikai pierēģistrējamies zem [virsorganizācija], man ir grūti šobrīd vērtēt mūsu sadarbību”, “Sakarā ar to, ka esam spiesti izvairīties no tā, lai organizācija netiktu [valsts] “melnajā sarakstā” (“Иностраннный агент”), mūsu organizācijas darbošanās tiek stipri sašaurināta”, “Skola darbojas patstāvīgi – tikai jāgriežas pie jumta organizācijas kādu speciālu iemeslu dēļ.”

Ceturtajai daļai aptaujāto organizāciju vai grupu arī pašām ir savas struktūrvienības. Visbiežāk (54%) tādas ir organizācijām, kas nodarbojas ar līdzekļu vākšanu, finansiālu palīdzību citiem (labdarības organizācijas, fondi u. c.), visretāk (20%) – organizācijām, kas veic regulāras aktivitātes savu dalībnieku lokā (piemēram, koris, hobija grupa, kāršu klubiņš u. tml.). Starp šādām apakšorganizācijām minētas nedēļas nogales skolas, kori, tautas deju kopas, grāmatu klubiņi un dažādas citas brīvā laika pavadīšanas grupiņas. Šīs struktūrvienības ir skola (33 atbildes), koris, ansamblis (30), deju kopa (19), teātri (9), sporta apvienība (7), reliģiska organizācija (6), grāmatu klubiņš, bibliotēka (5 atbildes) un citas.

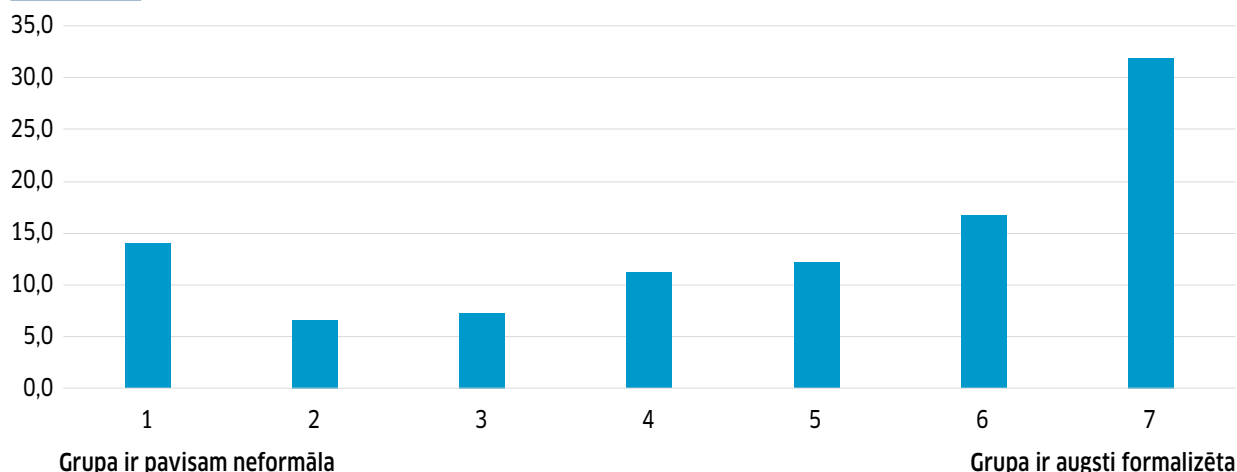
11. attēls. Sadarbība ar citām diasporas organizācijām (%)

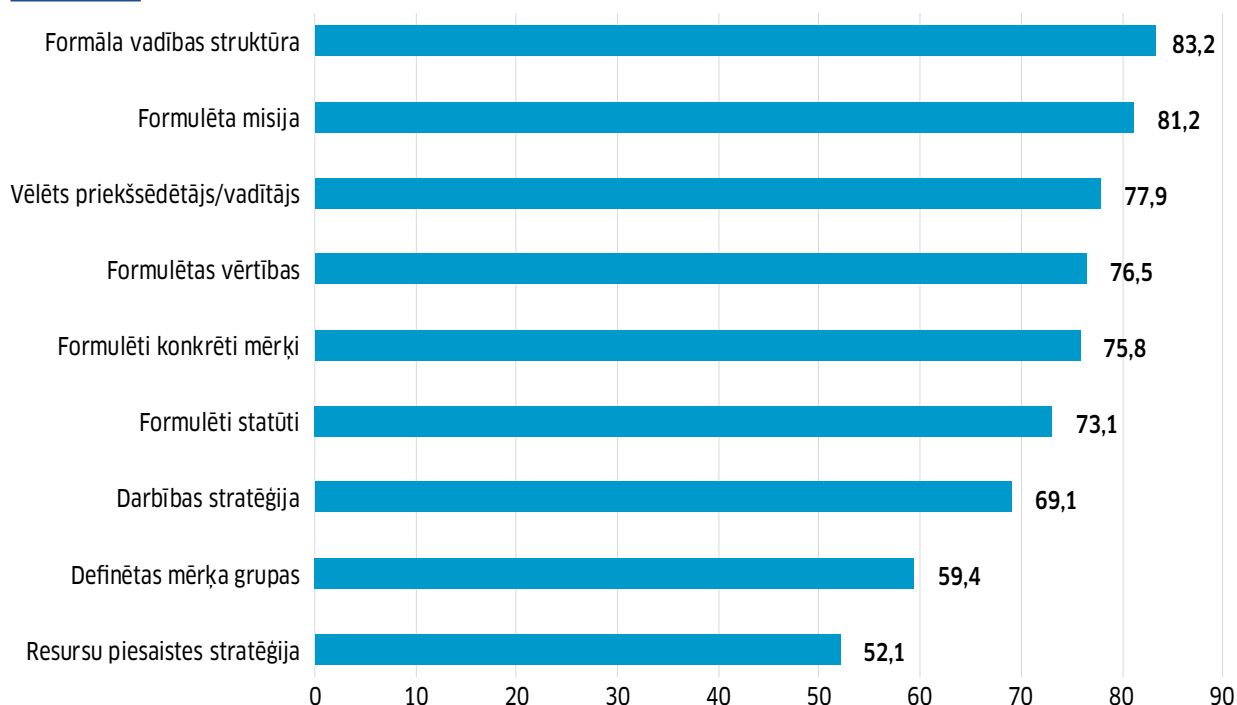
Vairums (77%) diasporas organizāciju un grupu sadarbojas arī ar citām diasporas organizācijām. Pētījuma dalībnieki minējuši ļoti plašu organizāciju tīklu, ar kuru notiek sadarbība, atklājot šīs sadarbības daudzveidību un nozīmi.

Jautājums par to, cik formalizēta ir institūcija vai grupa, tika uzdots Likerta skalā no 1 (grupa ir pavisam neformāla) līdz 7 (grupa ir augsti formalizēta). **Atbildes liecina, ka diasporas organizāciju vidū dominē grupas ar augstāku formalizācijas pakāpi (skat. 12. attēlu): gandrīz puse ir ārkārtīgi vai ļoti formalizētas (6 vai 7 skalā no 1 līdz 7).** Visformalizētākās (vidējais vērtējums 6,3 skalā no 1 līdz 7) ir organizācijas, kas nodarbojas ar līdzekļu vākšanu, finansiālu palīdzību citiem (labdarības organizācijas, fondi u. c.), vismazāk (vērtējums 3,8) formālās – organizācijas, kas veic regulāras aktivitātes savu dalībnieku lokā (piemēram, koris, hobija grupa u. tml.). Pārējām grupām formalizācijas pakāpe svārstās ap 5. Lielāka formalizācijas pakāpe ir juridiski reģistrētām organizācijām (5,9), neformālām domubiedru grupām un Latvijas diasporas grupām tā svārstās ap 2, t. i., nav gandrīz nekādas formalizācijas. Tas ļauj secināt, ka organizācijas nav reģistrētas “ķeksīša pēc”, bet patiešām darbojas atbilstoši reģistrētu organizāciju formāli regulētiem darbības noteikumiem un prasībām.

12. attēls. Organizācijas formalizācijas pakāpe (%)

13. attēls. Organizācijas darbības raksturojums (%)

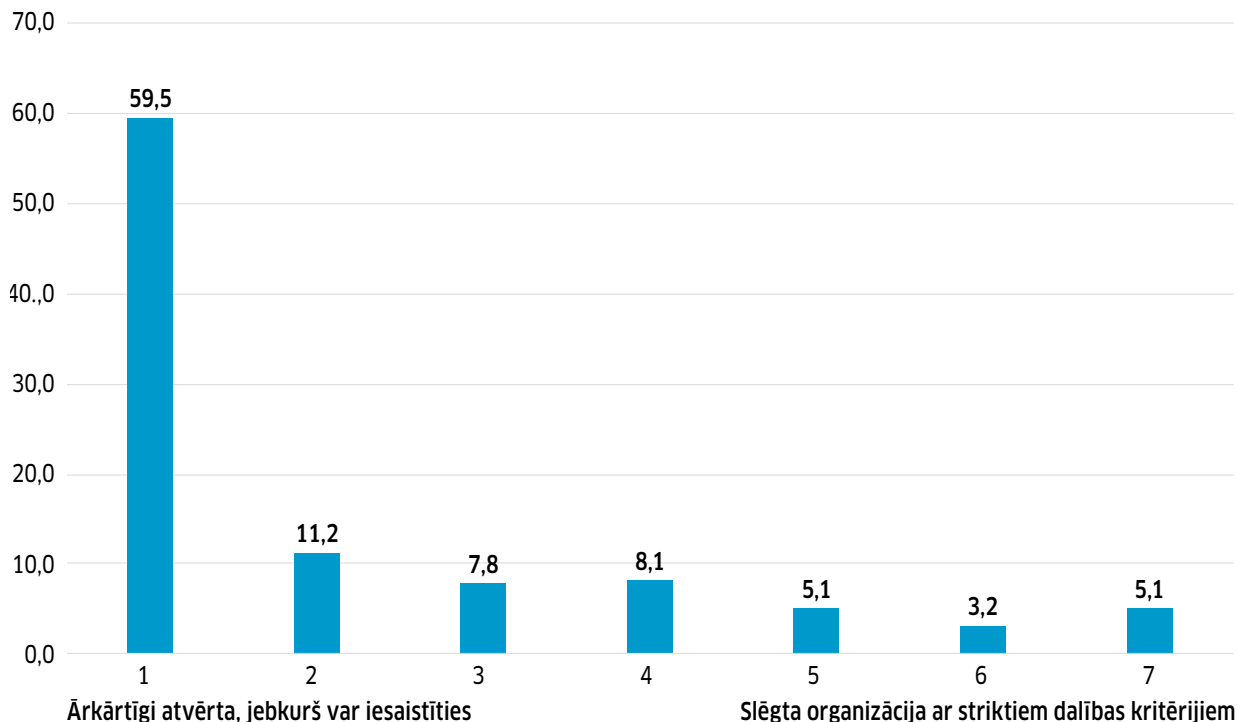
Juridiski reģistrētām un neregistrētām organizācijām tika uzdots arī jautājums, vai viņiem ir formāli statūti, mērķi u. tml. Atbildes liecina, ka **vairumam organizāciju ir formāla vadības struktūra (83%), vēlēts priekšsēdis/vadītājs (78%), konkrēta formulēta misija (81%), formulētas vērtības un mērķis (76%), statūti (73%)**. Aptuveni divām trešdaļām (69%) ir formulēta konkrēta darbības stratēģija, 59% ir definētas mērķa grupas, bet tikai 52% ir resursu piesaistes stratēģija (skat. 13. attēlu). Tas gan, iespējams, saistīts ar to, ka ne katrai organizācijai resursu piesaiste ir izvirzīta kā mērķis.

Raksturojot savus mērķus, visvairāk diasporas organizācijas un grupas norādīja, ka to darbība vērsta gan uz **latviešu valodas, identitātes, kultūras mantojuma uzturēšanu un popularizēšanu** latviskā vidē, gan informējot ar savām aktivitātēm mītnes zemes iedzīvotājus (125 atbildes).

Nākamā – grupu biedru **tiklošanās, lai uzturētu kopienu**, tostarp dažādu **pašdarbības kopienu** tikšanās un **pasākumu rīkošana** (78 atbildes).

Vairākas organizācijas norāda uz savu plašāku funkciju – diasporas **organizāciju un atsevišķu cilvēku koordinēšana**,

14. attēls. Organizācijas atvērtības pakāpe (%)

informēšana un pārstāvēšana gan Latvijā, gan jaunajās mītņos zemēs (38 atbildes).

Daudzu diasporas grupu un organizāciju mērķu sarakstā (30 atbildes) ir **labdarība un mecenātisms** – gan pašā diasporā, gan Latvijas projektiem.

Reliģiskas organizācijas, draudzes kā mērķi minējušas garīgo atbalstu (12 atbildes).

Dažas organizācijas minējušas mērķus, kas saistīti ar **Latvijas valstiskuma un demokrātijas** nostiprināšanu, **vēsturisko notikumu** aktualizēšanu nacionālas valsts kontekstā.

Vairākas organizācijas kā mērķi norāda arī **saimniecisku jautājumu risināšanu**.

Aptaujā papildus tika noskaidrots, cik atvērta vai slēgta ir organizācija. Likerta skalā no 1 (ārkārtīgi atvērta) līdz 7 (slēgta, ar strikti dalības kritērijiem) lielākā daļa organizāciju sevi novērtējušas ar “1”, t. i., organizācija ir pavisam atvērta (skat. 14. attēlu). Slēgtāka tipa organizācijas parasti ir atsevišķas diasporas interešu aizstāvības organizācijas, korporācijas, profesionālās organizācijas, labdarības organizācijas un atsevišķi neformālie klubi.

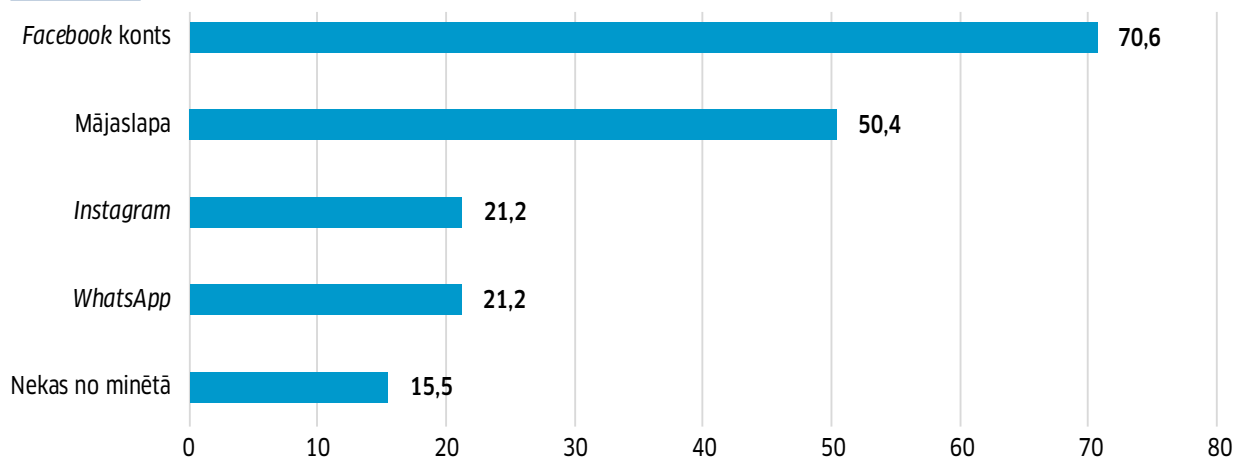
5. NODAĻA. ORGANIZĀCIJU RESURSI UN DARBĪBAS KAPACITĀTE

Pētījumā tika pievērsta uzmanība organizāciju rīcībā esošajiem resursiem, lai saprastu organizāciju darbības mērogus, kapacitāti un noturību. Ņemot vērā, cik svarīga loma ir organizāciju darbības atpazīstamībai, vispirms aplūkosim, vai organizācijai ir mājaslapa un vai tā ir pārstāvēta dažādos sociālajos tīklos. **Atbildes liecina, ka lielākajai daļai (71%) diasporas organizāciju un grupu ir savs Facebook konts, bet tikai pusei (50%) ir sava mājaslapa. Instagram un/vai WhatsApp ir piektajai daļai (21%) organizāciju, bet 15% nav nekā no minētā, t. i., tās atrast internetā varētu būt grūti (skat. 15. attēlu).**

Tas, cik lielā mērā organizācija vai grupa ir pārstāvēta sociālajos tīklos, lielā mērā ir atkarīgs no tās statusa un darbības formāta. Tā, piemēram, lielākajai daļai juridiski

reģistrētu organizāciju ir sava mājaslapa (70%), turpretī neregistrētām un neformālām organizācijām mājaslapas parasti nav (ir tikai 20%) (skat. 5. tabulu). Visbiežāk mājaslapa ir organizācijām, kas nodarbojas ar līdzekļu vākšanu, finansiālu palīdzību citiem (75%), visretāk (38%) – organizācijām, kas rīko regulāras aktivitātes savu dalībnieku lokā (piemēram, kori, hobija grupas). Neregistrētajām organizācijām informācijas izplatīšanai parasti pietiek ar Facebook kontu (71%), WhatsApp (30%) vai Instagram (16%), bet neformālajām domubiedru grupām bieži vien (50% gadījumu) nav nekā no tā visa. Kā liecina pētījuma priekšizpētes darbs, daudzas Facebook lapas ir slēgta tipa, tāpēc potenciālajam interesentam “no malas” informāciju iegūt nav viegli.

15. attēls. Organizāciju un grupu pārstāvniecība internetā (%)

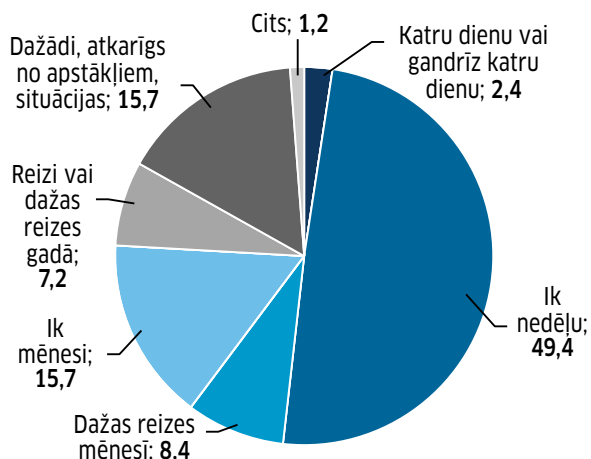

5. tabula. Pārstāvniecība interneta vidē atkarībā no organizācijas tipa un darbības formāta (rindas %)

	Mājaslapa	Instagram	WhatsApp	Facebook konts	Nekas no minētā
Organizācijas darbības formāts					
Regulāras aktivitātes savu dalībnieku lokā (piemēram, koris, hobija grupa, kāršu klubiņš u. tml.)	38,2	23,7	28,8	69,9	19,4
Regulāras aktivitātes bērniem un jauniešiem (nedēļas nogales skolas, nometnes u. c.)	55,7	23,6	22,0	79,2	11,3
Pastāvīga darbība, kas vērsta uz apmeklētājiem, auditoriju (mediji, muzeji, kultūras biedrības un centri, sociālo tīklu grupas internetā u. c.)	66,2	29,4	23,0	80,9	11,8
Formāla organizācija vērsta uz konkrētu mērķa grupu (jauniešu, profesionāļu organizācijas, diasporas organizācijas, draudzes)	67,0	19,0	22,9	69,2	11,0
Līdzekļu vākšana, finansiāla palīdzība citiem (labdarības organizācijas, fondi u. c.)	74,6	15,9	9,5	47,6	19,0
Organizācijas tips					
Juridiski reģistrēta organizācija (tai ir juridiskas personas statuss)	70,5	27,0	18,2	77,7	7,9
Neregistrēta organizācija (piemēram, koris)	20,5	15,7	29,9	70,9	21,3
Neformāla domubiedru grupa	20,0	5,0	20,0	25,0	50,0
Latvijas diasporas grupa internetā	25,0	12,5	12,5	100,0	0,0
Cits variants	46,5	18,6	18,6	55,8	20,9

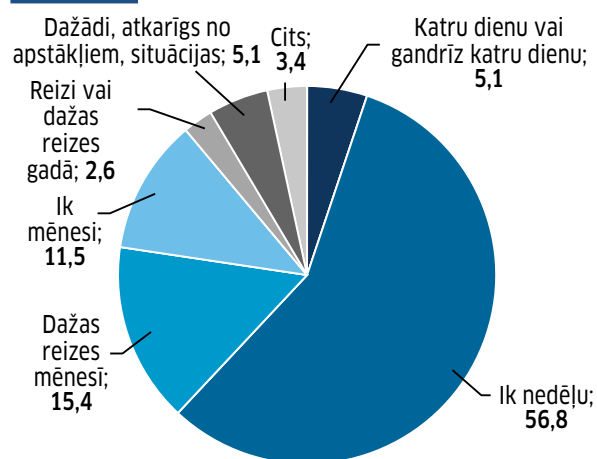
Organizācijām, kas veic regulāras aktivitātes savu dalībnieku lokā, tika jautāts, cik bieži dalībnieki sanāk kopā. Kā liecina atbildes, aptuveni puse no šīm organizācijām tiekas vismaz reizi nedēļā (skat. 16. attēlu). Vēl ceturtda daļa organizāciju tiekas reizi vai dažas reizes mēnesī, 7% – retāk. 16% norādījušas, ka tikšanās biežums atkarīgs no apstākļiem.

16. attēls. Organizāciju, kas veic regulāras aktivitātes savu biedru lokā, tikšanās biežums (%)

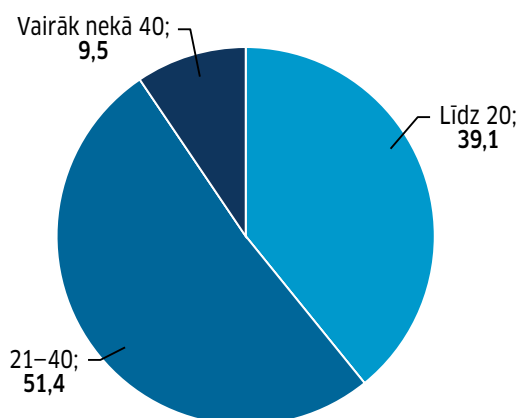
Diasporas skolas visbiežāk (57% gadījumu) darbojas ik nedēļu (skat. 17. attēlu). Vēl 27% darbojas reizi vai dažas reizes mēnesī, bet 8% tiekas tikai īpašos gadījumos – vai to darbības biežums atkarīgs no situācijas. Skolu darbības periods var nebūt visu gadu; piemēram, ir skolas, kas darbojas no septembra līdz jūnijam. Nometnes un vasaras vidusskolas parasti tiek rīkotas vienu vai dažas reizes gadā – uz īsāku periodu vai līdz pat septiņām nedēļām.

17. attēls. Diasporas skolu darbības biežums (%)

Aptaujā tika noskaidrots arī, cik daudz bērnu pēdējā gada laikā ir bijuši iesaistīti diasporas nometnēs un skolās. Diasporas skolās minimālais bērnu skaits ir astoņi (vienā skolā), maksimālais – 100 (skolā Zviedrijā). 39% skolu bērnu skaits ir bijis no 10 līdz 20. Pēdējā gada laikā 51% skolu iesaistījušies 21–40 bērni. Desmitā daļa skolu uzskatāmas par lielu – tajās iesaistījušies vairāk nekā 40 bērnu. Nometnēs 2/3 gadījumu iesaistījušies vairāk nekā 40 bērnu.

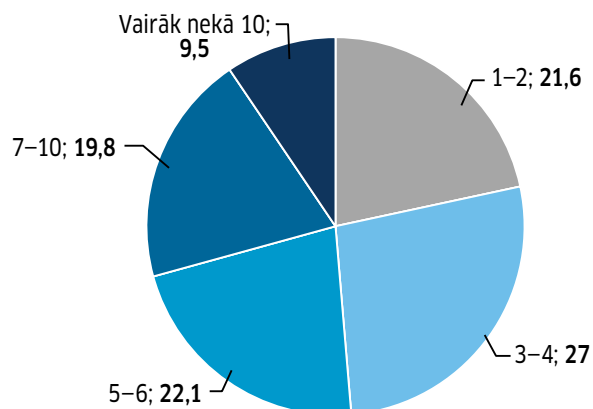
18. attēls. Diasporas skolās iesaistījušos bērnu skaits (%)

Iesaistīto skolotāju skaits diasporas nedēļas nogales skolās ir ļoti dažāds. Piektajā daļā skolu (21%) ir tikai viens vai divi skolotāji, 27% skolu ir trīs vai četri skolotāji. Tātad aptuveni pusē diasporas nedēļas nogales skolu ir tikai dažī skolotāji. 22% skolu ir pieci vai seši skolotāji, 20% skolu – 7–10 skolotāji, desmitajā daļā skolā ir vairāk nekā 10 skolotāju (skat. 19. attēlu). Maksimālais aptaujā norādītais skolotāju skaits ir divdesmit. Lielākos skaitļus norādījuši tie, kuru skolās tiek piesaistīti priekšmetu skolotāji (piemēram, koklēšana) un aizvietotāji. Skolu darbībā bieži vien aktīvi tiek iesaistīti vecāki. Piemēram, kāda respondente raksta: “3 skolotāji (latviešu valoda, mūzika, māksla)... + mūsu skolīnā darbojas “vecāku rotācija” – vecāki aktīvi līdzdarbojas skolīņas darba organizācijā.” Daudz lielāki resursi ir iesaistīti nometņu un vasaras vidusskolu rīkošanā. Garezerā rīkotajā nometnē bija iesaistīti gandrīz 50 pedagogi. Bērzainē un Freiburgā pēdējā gadā – gandrīz 25 skolotāji un nodarbību vadītāji un audzinātāji, arī citās

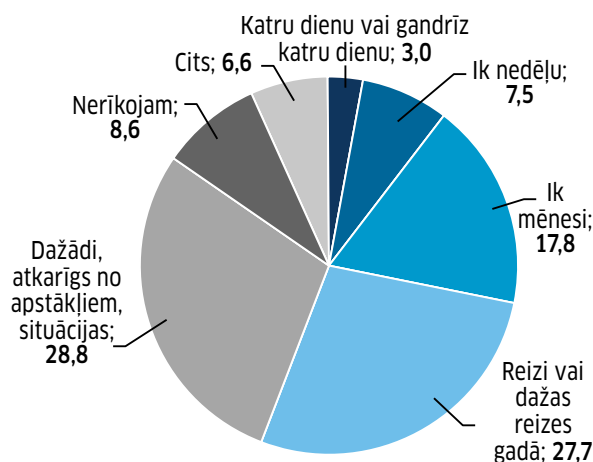
nometnēs parasti iesaistīti vairāk nekā 10 skolotāji (lai gan ir arī mazākas nometnes ar mazāku skaitu skolotāju).

19. attēls. Skolotāju skaits diasporas skolās (%)

Citām organizācijām tika uzdots jautājums: “Cik bieži Jūs rīkojat dažādas aktivitātes un pasākumus, kas ir vērsti ne tikai uz biedriem (piemēram, koncertus, seminārus, ziedošanas akcijas u. tml.)?” Atbildes liecina, ka grupas ir samērā aktīvas, uzrunājot arī auditoriju ārpus savu dalībnieku loka: desmitā daļa grupu pasākumus, kas vērsti ne tikai uz biedriem, rīko vismaz reizi nedēļā, 18% – ik mēnesi, 28% – vismaz reizi gadā. Tomēr bieži vien (29%) tas atkarīgs no situācijas (skat. 20. attēlu).

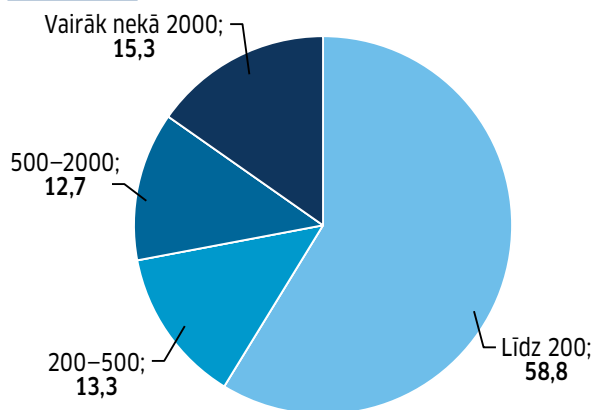
20. attēls. Aktivitāšu rīkošana ārpus biedru loka (%)

Organizācijām, kuras veic darbību, kas vērstas uz apmeklētājiem, auditoriju (mediji, muzeji, kultūras biedrības un centri, sociālo

tīklu grupas internetā u. c.), tika jautāts par pēdējā gada laikā sasniegto auditoriju. Plašāko auditoriju sasniedz diasporas mediji (parasti gadā vairāk nekā 2000 cilvēku). Sociālo tīklu grupas internetā ir ļoti dažādas – daļa (40%) sasniedz līdz 200 cilvēku, citas (40%) – pat 2000 vai vairāk lasītāju gada laikā. Kultūras biedrības, latviešu centri, muzeji parasti sasniedz nelielu auditoriju (līdz 200 cilvēkiem gadā), tomēr ir arī izņēmumi, kas sasniedz daudz lielāku skaitu cilvēku. Kopumā tomēr **lielākā daļa diasporas organizāciju katra atsevišķi sasniedz samērā nelielu cilvēku skaitu.** Taču atbildes uz šo jautājumu jāvērtē piesardzīgi, jo var būt dažādi pasākumi ar dažādu auditoriju, turklāt viens ir fiziskais apmeklētāju skaits, bet cits – konkrētās organizācijas sasniegtā auditorija medijos, tostarp sociālajos tīklos. Kā komentē kāda respondente: *“Šis jautājums ir ļoti plašs. Pasākumā kā Līgo svētki mums ir apmēram 500 cilvēku, un nākamgad mēs vēlamies šo skaitu ievērojami palielināt. Mums ir citi pasākumi gada laikā ar 200–300 cilvēku klātbūtni, bet, ja skatāmies uz sociālajiem tīkliem un visām WhatsApp grupām, tad uzskatu, ka gadā ir apmēram 2 tūkstoši cilvēku.”*

21. attēls. Sasniegtā auditorija (%)

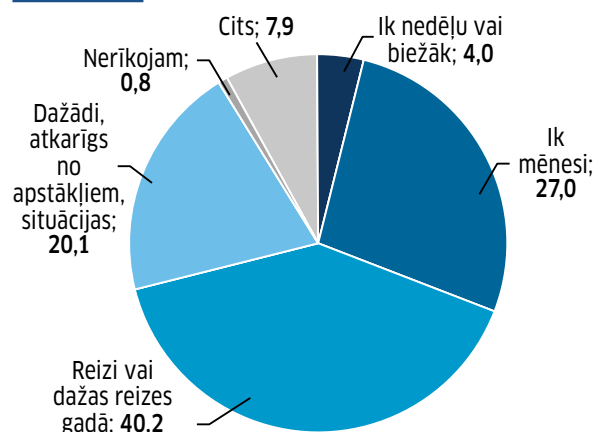

Labdarības organizācijām tika jautāts par pēdējā gada laikā savāktu un palīdzībai veltīto līdzekļu apjomu. Dažas organizācijas tieši pēdējā gada laikā nebija ziedojušas nekādu konkrētu summu, taču palīdzība var būt sniegta netieši, piemēram, apmaksājot dažādu pasākumu izmaksas (Jāņu svinības), īres maksu, komunālos maksājumus u. tml. Ir mazākas labdarības organizācijas, kas

labdarībai gada laikā savākušas dažus simtus vai dažus tūkstošus, taču visbiežāk palīdzības apjoms, ko sniedz šīs organizācijas, ir daži desmiti tūkstoši eiro gadā. Maksimālais ziedojumu apmērs bijis aptuveni 100 000 EUR gada laikā, ko labdarībai veltījusi organizācija Ziemeļamerikā.

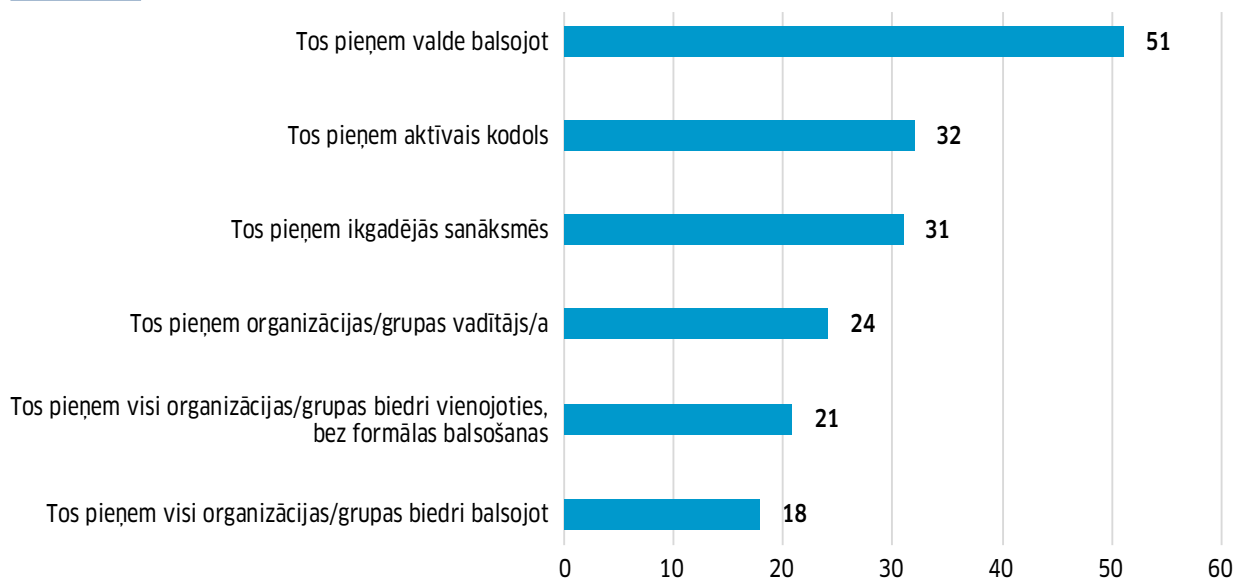
Juridiski reģistrētajām organizācijām tika uzdots jautājums par to, cik bieži tiek rīkotas biedru vai dalībnieku tikšanās, kas saistītas ar darbības plānošanu, lēmumu pieņemšanu. Atbildes liecina, ka visbiežāk sanāksmes tiek rīkotas vienu vai dažas reizes gadā (40%), 27% – ka ik mēnesi. 20% tikšanās biežums atkarīgs no apstākļiem – tās rīko atkarībā no vajadzības. Ir iespējami arī dažādi kompleksi risinājumi, piemēram, *“valdes sēdes ir reizi mēnesī, bet dažādas darba grupas tiekas biežāk”* vai *“Padome tiekas reizi mēnesī virtuāli un 1–2 reizes gadā klātienē. Dalībnieku pilnsapulce notiek rudenī, virtuāli, bet padomes pavasara sēde klātienē, izbraucot uz kādu latviešu centru, kur blakus sēdei notiek arī sabiedriska pasākums ar vietējās sabiedrības piedalīšanos.”*

22. attēls. Tikšanās biežums (%)

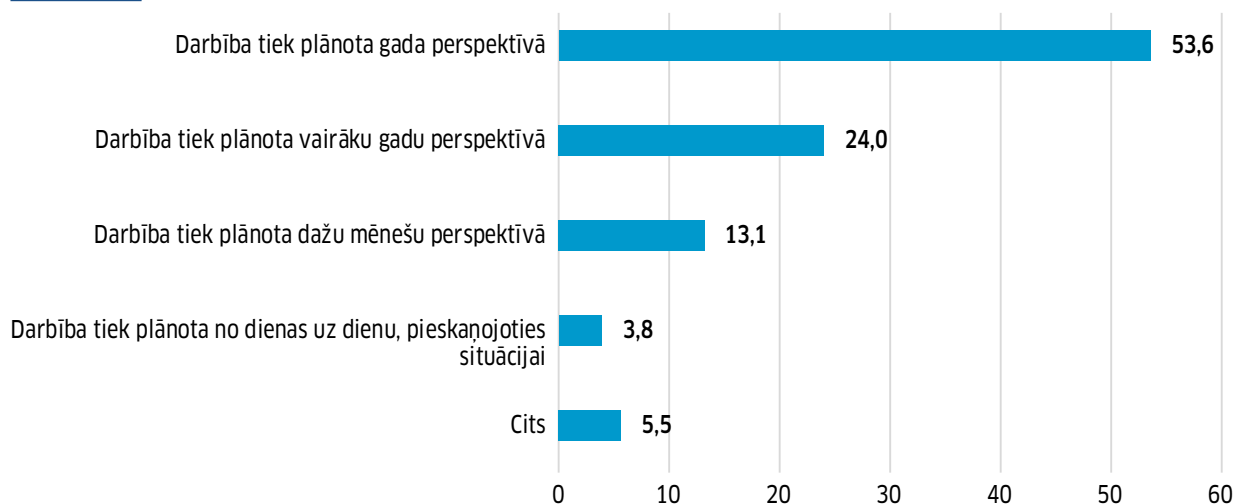
Puse (51%) organizāciju norāda, ka lēmumus pieņem valde balsojot (skat. 23. attēlu). 32% organizāciju lēmumus pieņem aktīvais kodols, ceturtajā daļā organizāciju (24%) lēmumus vienpersoniski pieņem organizācijas vadītājs. 21% gadījumu lēmumus pieņem visi organizācijas biedri vienojoties, bez formālas balsošanas, 18% – balsojot. Organizācijas sniegušas vairākas atbildes, jo *“attiecīgu jautājumu izlemj attiecīgā līmenī”*. Kā raksta kāds respondents: *“Atkarīgs no situācijas un statūtos noteiktās kompetences*

23. attēls. Lēmumu pieņemšana organizācijā (%)

Piezīme: bija iespējamas vairākas atbildes.

24. attēls. Uz kādu laika periodu tiek plānota organizācijas darbība? (%)

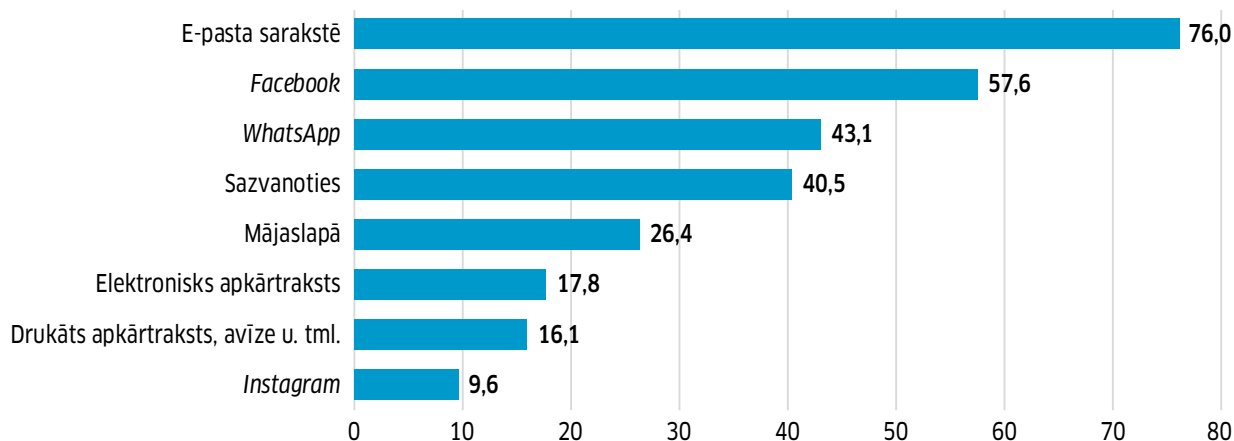
un pilnvarām.” Jāņem arī vērā, ka lēmumu pieņemšana ir dinamisks process. Piemēram, kāds cits respondents norāda: “Tiek ņemts vērā skolotāju un vecāku viedoklis, jautājam arī bērnu viedokļus par nodarbībām, viņu interesēm.”

Organizāciju darbība visbiežāk (54% gadījumu) tiek plānota gada perspektīvā. Ceturtda daļa organizāciju darbību plāno ilgākā, vairāku gadu perspektīvā, 17% – īsākā periodā nekā gads (skat. 24. attēlu). Ir arī organizācijas, kurās darbība netiek plānota, tā norisinās *ad-hoc* režīmā; citās organizācijās dažādus jautājumus plāno dažādos laika posmos: “Ir pasākumi, kur tiek plānoti vairākus mēnešus uz priekšu, bet ir arī projekti

un pasākumi, kuri tiek plānoti 1–2 mēnešus iepriekš.”

Savstarpēji diasporas organizāciju biedri vai dalībnieki ar informāciju apmainās visbiežāk e-pasta sarakstē (76%), 58% saziņai izmanto *Facebook*, 43% – *WhatsApp*, 40% sazvānās (skat. 25. attēlu). 18% organizāciju ir elektronisks apkārtraksts, 16% (visbiežāk – labdarības organizācijām, fondiem) – drukāts apkārtraksts, avīze u. tml. Citi minētie saziņas varianti ir īsziņas, *ZOOM* vai tikšanās klātienē, bet ir arī specifiski informācijas izplatīšanas veidi, piemēram, “*Skolai katru sestdienu ir lūgšana, kur visa skola satiekas un pārzina ziņo jaunumus*”, “*Informācija Melburnas Latviešu namā uz ziņojumu dēļa*”.

25. attēls. Kā biedri/dalībnieki visbiežāk apmainās ar informāciju, uzzina jaunumus? (%)

Bāze: visas organizācijas, izņemot sociālo tīklu grupas internetā

6. tabula. Saziņa ar biedriem dažādās organizācijās (kolonnas %)

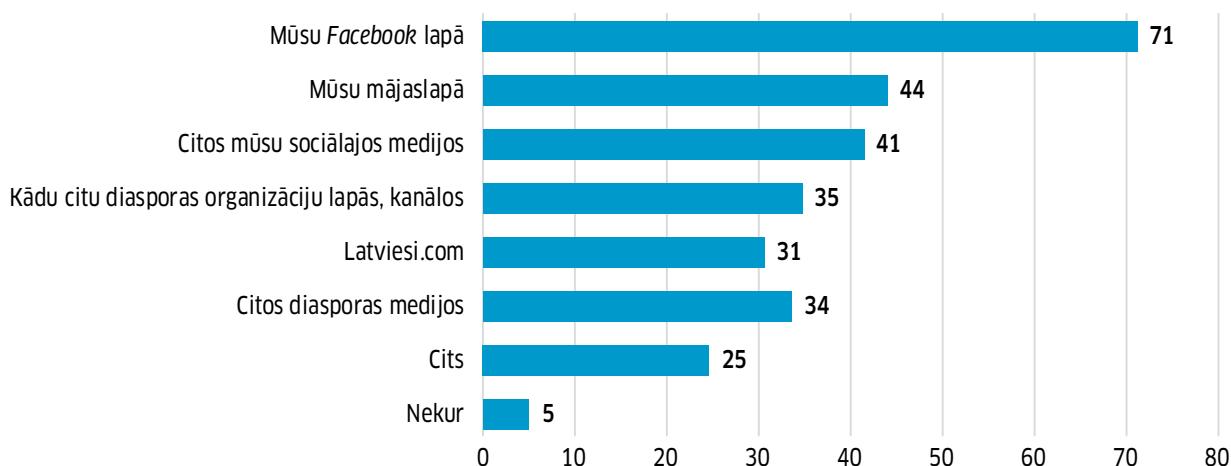
	Regulāras aktivitātes savu dalībnieku lokā (piemēram, koris, hobijs grupa, kāršu klubiņš u. tml.)	Regulāras aktivitātes bērniem un jauniešiem (nedēļas nogales skolas, nometnes u. c.)	Pastāvīga darbība, kas vērsta uz apmeklētājiem, auditoriju (mediji, muzeji, kultūras biedrības un centri, sociālo tīklu grupas internetā u. c.)	Formāla organizācija, vērsta uz konkrētu mērķu grupu (jauniešu, profesionāļu organizācijas, diasporas organizācijas, draudzes)	Līdzekļu vākšana, finansiāla palīdzība citiem (labdarības organizācijas, fondi u. c.)
Sazvanoties	35,2	50,8	47,0	42,4	49,1
E-pasta sarakstē	61,0	84,9	84,2	87,1	100,0
Mājaslapā	13,4	18,6	41,0	42,2	29,8
Instagram	5,3	10,1	16,5	13,5	3,5
WhatsApp	56,5	51,9	40,7	34,4	21,1
Facebook	48,8	59,3	68,4	69,4	42,1
Elektronisks apkārtraksts	6,9	14,3	30,9	29,1	29,8
Drukāts apkārtraksts, avīze u. tml.	4,9	9,3	26,3	26,0	40,4

Formālās organizācijas, kas ir vērstas uz konkrētām mērķu grupām, un tās, kuru darbība vērsta uz noteiktu auditoriju, bieži vien (ap 40%) savstarpēji sazinās ar mājaslapas starpniecību. Šīs grupas arī biežāk nekā citas iecienījušas saziņu *Facebook* (aptuveni 2/3). Organizācijas, kas veic regulāras uz biedriem vai uz bērniem vērstas aktivitātes, visbiežāk saziņai lieto *WhatsApp* (vairāk nekā 50%).

Informācijas izplatīšanai auditorijai ārpus biedru loka visbiežāk tiek izmantota organizācijas *Facebook* lapa (71%). 44% informāciju izplata savā mājaslapā un gandrīz tikpat – citos savos sociālajos medijos (skat. 26. attēlu). Apmēram trešā daļa (35%)

organizāciju informāciju izplata kādu citu diasporas organizāciju lapās un kanālos (35%), tikpat – *latviesi.com* (31%) vai citos diasporas medijos (34%). Atvērtajās atbildes variantā “Cits” arī minētas organizāciju mājaslapas un diasporas mediji, kuros publicē informāciju – “Laivas” mājaslapā, avīzēs “Latvija Amerikā”, “Laiks”, “Latvietis”, “Čikāgas Ziņas”, minēts arī radio LR6. Patiešām cits veids ir izplatīt informāciju ar afišām uz organizāciju ziņojumu dēļiem, personiski izdalītām skrejlapinām, personiski vai telefoniski mutiski informējot citus, e-pasta vēstulēs un vēstkopās, caur citām organizācijām un to apkārtrakstiem, arī *WhatsApp*.

26. attēls. Kur izplata informāciju par saviem pasākumiem, lai vairāk cilvēku ārpus organizācijas/ grupas uzzinātu par organizācijas aktivitātēm? (%)

Bāze: visas organizācijas, izņemot sociālo tīklu grupas internetā

7. tabula. Informācijas izplatīšanas veidi dažādu tipu organizācijās (kolonnas %)

	Regulāras aktivitātes savu dalībnieku lokā (piemēram, koris, hobija grupa, kāršu klubiņš u. tml.)	Regulāras aktivitātes bērniem un jauniešiem (nedēļas nogales skolas, nometnes u. c.)	Pastāvīga darbība, kas vērsta uz apmeklētājiem, auditoriju (mediji, muzeji, kultūras biedrības un centri, sociālo tīklu grupas internetā u. c.)	Formāla organizācija vērsta, uz konkrētu mērķa grupu (jauniešu, profesionāļu organizācijas, diasporas organizācijas, draudzes)	Līdzekļu vākšana, finansiāla palīdzība citiem (labdarības organizācijas, fondi u. c.)
Mūsu mājaslapā	33,0	39,0	64,6	56,4	55,9
Mūsu Facebook lapā	75,7	75,6	78,8	73,1	44,1
Citos mūsu sociālajos medijos	49,2	36,6	51,5	39,5	20,3
Latviesi.com	30,4	27,2	39,7	34,0	25,4
Citos diasporas medijos	28,7	38,6	43,1	37,6	49,2
Kādu citu diasporas organizāciju lapās, kanālos	37,4	22,0	24,2	44,2	44,1
Nekur	8,5	1,2	5,1	1,9	3,4
Cits	20,1	36,2	22,9	24,8	23,7

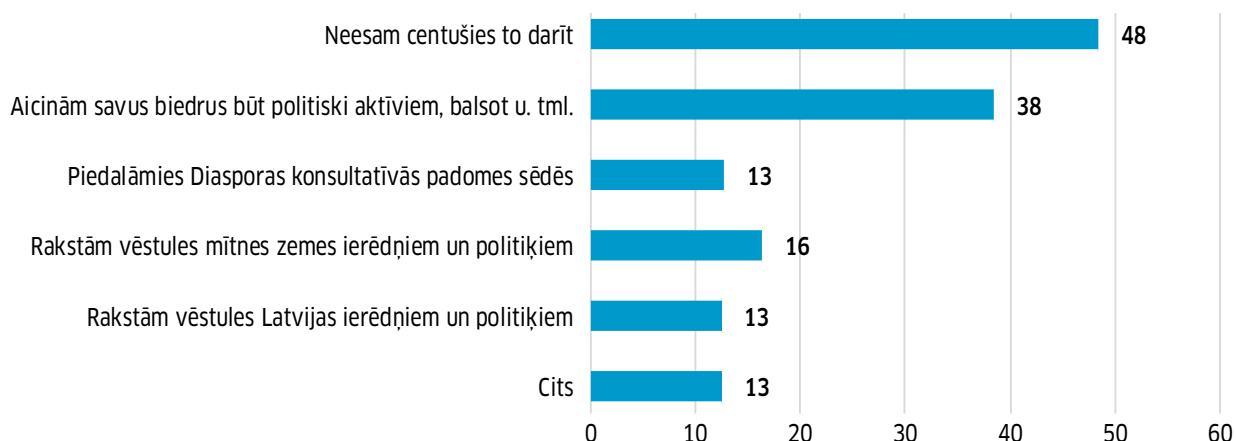
Informācijas izplatīšanas veidi cilvēkiem ārpus organizācijas atšķiras atkarībā no organizācijas tipa. Piemēram, organizācijas, kas veic regulāras aktivitātes savu dalībnieku lokā vai aktivitātes bērniem un jauniešiem, visbiežāk neizvieto informāciju mājaslapā. Līdzīgi kā citas organizācijas, izņemot tās, kas nodarbojas ar līdzekļu vākšanu, tās informāciju visbiežāk izplata *Facebook*.

Aptuveni puse diasporas organizāciju ir centušās pārstāvēt savu biedru un dalībnieku intereses politiskā līmenī (skat. 27. attēlu). Izplatītākais veids, kā organizācijas cenšas to darīt, ir aicināt savus biedrus būt politiski aktīviem (38%). 13% ir piedalījušies

Diasporas konsultatīvās padomes sēdēs. Vēstuļu rakstīšana mītnes zemes politiķiem un ierēdņiem ir iecienītāka nekā Latvijas. Iespējams, tas skaidrojams ar to, ka arī no mītnes zemes var saņemt atbalstu organizācijas darbībai. Visbiežāk savu biedru intereses aizstāvēt cenšas formālās organizācijas, kas vērstas uz kādu konkrētu mērķa grupu (tostarp diasporas interešu pārstāvības organizācijas), kā arī labdarības organizācijas, fondi (vismaz 2/3 šajā ziņā ir kaut ko darijušas).

Citas sniegtās atbildes ietver informāciju par to, kādā veidā organizācijas ir centušās pārstāvēt biedru intereses politiskā līmenī, piemēram, aktīvi piedaloties diasporas skolu

27. attēls. Kādā veidā organizācija ir centusies pārstāvēt savu biedru un dalībnieku intereses politiskā līmenī? (%)

informācijas apmaiņas pasākumos; izsakt priekšlikumus Veselības ministrijai vai Izglītības un zinātnes ministrijai; tiekoties ar Latvijas diplomātiem Beļģijā; sadarbojoties ar vietvarām; ir pārstāvētas dažādos konsultatīvos mehānismos valsts un pašvaldību līmenī; sniedzot viedokļus vai intervijas medijos; veidojot balsošanas iecirkņus un organizējot mobilās pasu stacijas; uzņemot Latvijas politiķus. Vairāki respondenti norādījuši, ka organizācijas mērķos politiska darbība nav iekļauta, mērķtiecīgi izvairās būt politiskas vai pat uzskata to par neiederīgu.

Par organizācijas resursiem un kapacitāti liecina arī biedru skaits. Daļa organizāciju ir tā sauktās virsorganizācijas, kurām nav individuālo biedru, bet ir kolektīvie biedri. Piemēram, viena no lielākajām ir Amerikas latviešu apvienība, kurā ir ap 100 organizāciju un ap 4000 biedru. “Gaŗezeram”, pēc pārstāvja teiktā, ir “115 akcionāri (ALA, LELBA, Daugavas Vanagu zemes valde un vietējās organizācijas un tad atsevišķas draudzes, biedrības, klubi, kredītsabiedrības, skauti un gaidas. Visi akcionāra organizāciju biedri ir būtībā mūsu biedri. Mēs izsūtām ziņas apmēram 2000 personām”. Latviešu Dziesmu svētku biedrības Kanādā biedri ir organizācijas Kanādā, kurām rūp Dziesmu un deju svētki, to veido ap 60 organizāciju. Pasauls Latviešu amatieru teātru savienībā (PLATS) ir 22 diasporas teātri (vidēji 10 dalībnieku katrā teātrī).

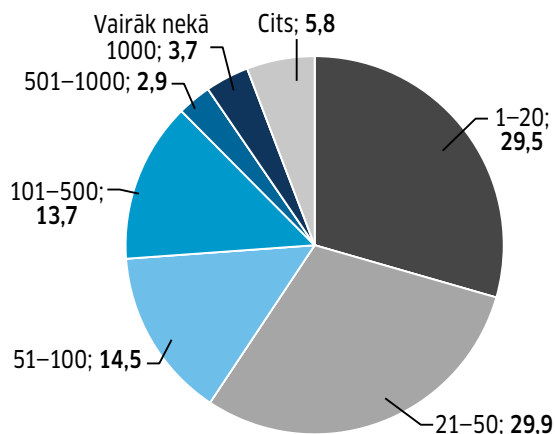
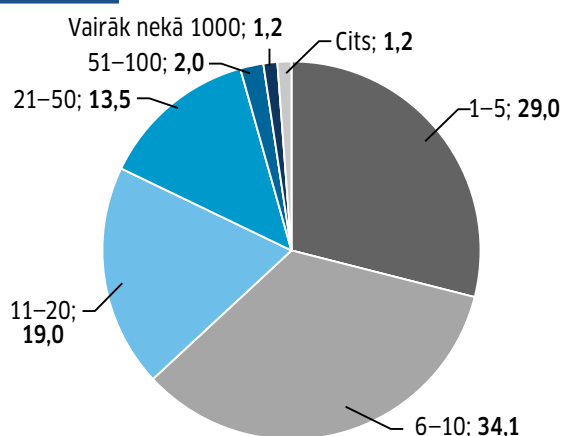
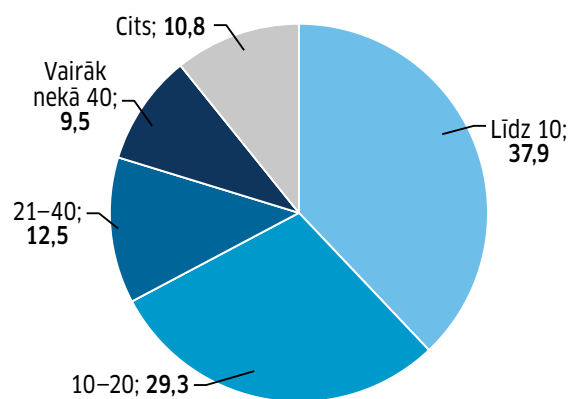
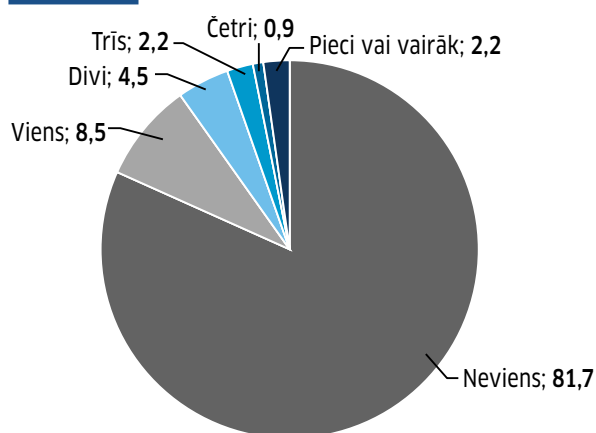
Latvijas organizāciju asociācijai Minesotā “valdē ir 11. Pārstāvam visas latviešu organizācijas Minesotā, kā arī visus latviešus šeit”. Dienvidaustrālijas organizāciju apvienībā ietilpst 12 organizācijas, Melburnas

latviešu organizāciju apvienībā – 22, Īrijas Latviešu nacionālajā padomē – 10 kolektīvie biedri. Latviešu nacionālā padome Lielbritānijā (LNPL) “sastāv no 19 locekļiem, kas ievēlēti ik pa 4 gadiem”. Dienvidamerikas un Karību latviešu apvienībā ietilpst Brazīlijā – četras, Argentīnā – viena, Venecuēlā – viena apvienība. Tātad vidēji reģionālajās diasporas virsorganizācijās (ja neskaita ALA un ELA) ir aptuveni 10–20 biedru organizācijas.

Ir arī organizācijas, kā ALSRUK, ar ļoti mainīgu sastāvu, kā dēļ pateikt konkrētu biedru skaitu nav iespējams: “mums nav biedru kā tādu – tā ir tiešām tāda ļoti mainīga, mobila kopiena – ir apzināti ap 300 studentu un pētnieku”. Dažkārt arī biedru skaitu grūti precīzi pateikt, piemēram, kāds draudzes pārstāvis norāda: “150 pasīvi draudzes locekļi (kādreiz kristīti, iesvētīti, laulāti – kuri dzīvo Lielbritānijā un kuru adreses mēs zinām). Ap 50 aktīvi draudzes locekļi, kas maksā nodevas.”

Lielākā daļa diasporas organizāciju ir nelielas: pēdējā gada laikā gandrīz trešajai daļai (30%) bija ne vairāk kā 20 biedru vai dalībnieku un tikpat lielai daļai (30%) – 21–50 dalībnieku (skat. 28. attēlu). Sestajā daļā organizāciju darbojas 50–100 dalībnieku, 20% dalībnieku skaits pārsniedz simtu.

Dalībnieku skaits atšķiras atkarībā no organizācijas tipa. **Vismazākās ir organizācijas un grupas, kas veic regulāras aktivitātes savu dalībnieku lokā** (piemēram, koris, hobija grupa u. tml.): 42% nav vairāk kā 20 dalībnieku un 78% – ne vairāk kā 50 dalībnieku. Salīdzinoši mazas ir

28. attēls. Organizāciju biedru skaits (%)**29. attēls. Aktīvo biedru skaits (%)****30. attēls. Cik stundu mēnesī aktīvie biedri velta organizācijas/grupas darbam (%)****31. attēls. Algotu darbinieku skaits (%)**

arī organizācijas, kas piedāvā regulāras aktivitātes bērniem un jauniešiem. 30% nedēļas nogales skolu pēdējā gada laikā bija līdz 20 dalībnieku, 34% – 21–50 dalībnieku, 18% – 51–100 dalībnieku (skat. 28. attēlu).

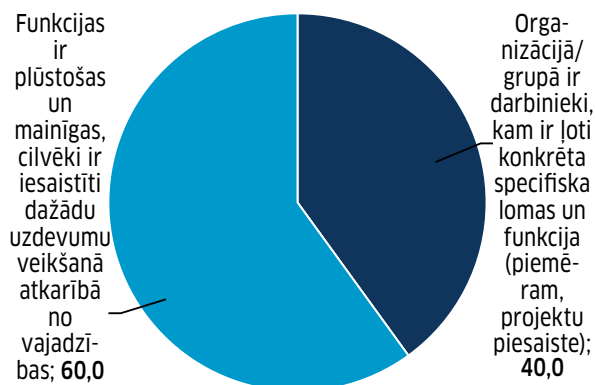
Aktīvo biedru (kodols), kas ikdienā nodrošina organizācijas/grupas pastāvēšanu un darbību, nav vairāk kā 10, turklāt 29% organizāciju tie ir tikai daži cilvēki (līdz pieciem). 19% organizāciju ir 11–20 aktīvo biedru, 17% – vairāk nekā 20 (skat. 29. attēlu). Labdarības organizācijās, fondos pārsvārā ir vairāk nekā 5 cilvēki – 6–10 (57%), 29% – pat vairāk cilvēku. Formālās organizācijās, kas vērstas uz konkrētu mērķa grupu (jauniešu, profesionāļu organizācijas, diasporas organizācijas, draudzes) aktīvo kodolu veido 6–10 cilvēki (48%). Diasporas skolās situācija ir ļoti atšķirīga, tomēr 64% skolu aktīvo kodolu veido ne vairāk kā 10 cilvēki.

Aktīvie biedri organizācijas vai grupas darbam mēnesī velta **līdz 10 stundām (38%) vai 10–20 stundas mēnesī (29%), 22% – pat**

vairāk nekā 20 stundas. 11% bija grūti atbildēt uz šo jautājumu, visbiežāk tāpēc, ka viss atkarīgs no vajadzības, iespējām un situācijas (skat. 30. attēlu). Salīdzinoši mazāko stundu skaitu organizācijai velta aktīvi biedri organizācijās, kuras rīko regulāras aktivitātes savu dalībnieku lokā (piemēram, koris, hobija grupa, kāršu klubiņš u. tml.) – 41% līdz 10 stundām mēnesī.

Tikai 18% organizāciju ir algoti darbinieki, lielākoties 1 vai 2 darbinieki (skat. 31. attēlu). Samaksa gan, kā norāda respondenti, bieži vien ir simboliska. Visbiežāk algoti darbinieki ir organizācijām, kuras piedāvā regulāras aktivitātes bērniem un jauniešiem, un organizācijām, kuras nodarbojas ar līdzekļu vākšanu, palīdzību citiem: ceturtajā daļā šādu organizāciju ir algoti darbinieki. **18% organizāciju, kurās ir kāds algots darbinieks, 53% gadījumu tas nav pamatdarbs.** 22% organizāciju, kurās ir kāds algots darbinieks, tas ir pamatdarbs vienam, 25% – diviem vai dažiem cilvēkiem.

32. attēls. Organizācijas darbības modelis (%)

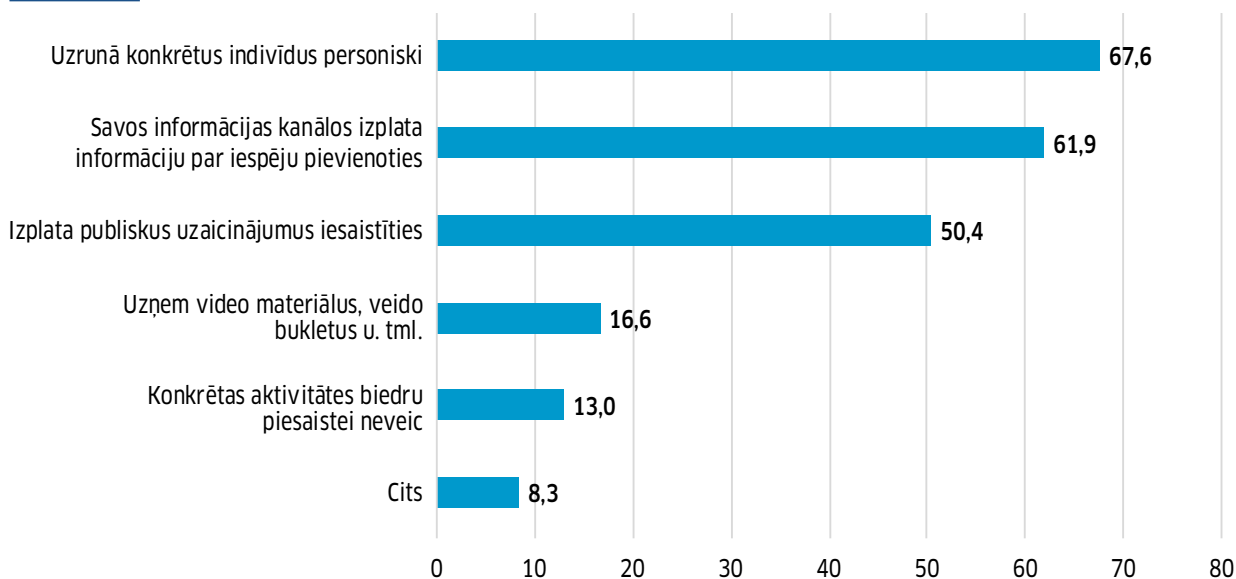
40% organizāciju vai grupu ir darbinieki, kuriem ir ļoti konkrēta specifiska loma un funkcijas (piemēram, projektu piesaiste u. tml.). 60% funkcijas ir plūstošas un mainīgas, cilvēki ir iesaistīti dažādu uzdevumu veikšanā atkarībā no vajadzības (skat. 32. attēlu). Visbiežāk darbinieki, kuriem ir konkrēta loma, ir organizācijās, kuras nodarbojas ar līdzekļu vākšanu, palīdzību citiem (67%), formālās organizācijās, kuras vērstas uz konkrētu mērķu grupu (45%), un organizācijās, kuras piedāvā aktivitātes bērniem (44%). Visretāk šādi darbinieki ir organizācijās, kuras rīko regulāras aktivitātes savu dalībnieku lokā (25%).

Izplatītākais veids, kā organizācijas piesaista dalībniekus, ir personiska uzrunāšana (68%) un informācijas izplatīšana

savos kanālos (62%). Puse organizāciju piesaista dalībniekus, izplatot publiskus uzaiicinājumus iesaistīties. Video materiālus vai bukletus dalībnieku piesaistei izmanto 16% organizāciju, 13% organizāciju vispār neveic nekādas aktivitātes, lai piesaistītu biedrus (skat. 33. attēlu). Kā citu biedru piesaistišanas veidu organizācijas minējušas pasākumu organizēšanu un informācijas par pasākumiem izplatīšanu, patīkamas vides radīšanu rīkotajos pasākumos, cerot, ka apmeklētāji varētu arī iesaistīties organizācijā vai reklamēt tās darbību citiem. Minēta arī savas darbības reklamēšana citu organizāciju rīkotos pasākumos. Daži uzrunā cilvēkus konkrētu uzdevumu veikšanai vai paļaujas uz dabisku informācijas izplatīšanos biedru vai pasākumu apmeklētāju draugu un paziņu lokā.

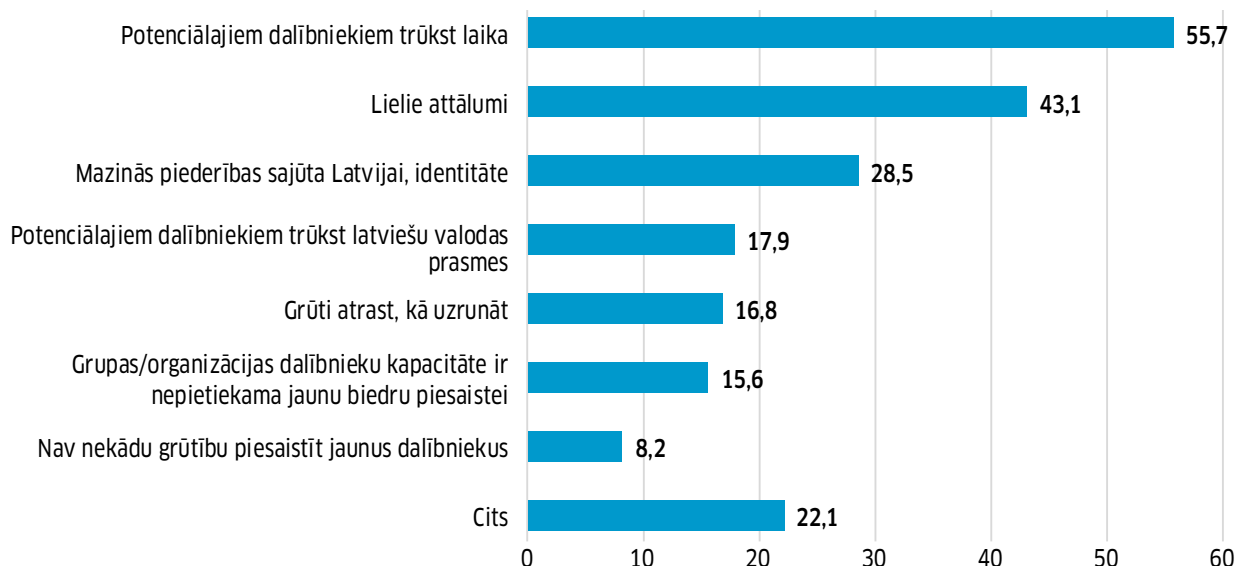
Dalībnieku piesaistē atšķirības vērojamas atkarībā no organizācijas tipa (skat. 8. tabulu). Piemēram, publiskus aicinājumus iesaistīties visbiežāk (65% gadījumu) izplata organizācijas, kas piedāvā aktivitātes bērniem un jauniešiem (skolas, nometnes u. c.), personīga uzrunāšana īpaši raksturīga labdarības organizācijām un fondiem (79%). Video materiālus daudz (22%) izmanto organizācijas, kas veic regulāras aktivitātes savu biedru lokā (kori, deju kolektīvi u. tml.).

33. attēls. Kā organizācija piesaista jaunus biedrus/dalībniekus (%)

8. tabula. Kā dažādu tipi organizācijas piesaista dalībniekus (kolonnas %)

	Regulāras aktivitātes savu dalībnieku lokā (piemēram, koris, hobija grupa, kāršu klubiņš u. tml.)	Regulāras aktivitātes bērniem un jauniešiem (nedēļas nogales skolas, nometnes u. c.)	Pastāvīga darbība, kas vērsta uz apmeklētājiem, auditoriju (mediji, muzeji, kultūras biedrības un centri, sociālo tīklu grupas internetā u. c.)	Formāla organizācija, vērsta uz konkrētu mērķu grupu (jauniešu, profesionāļu organizācijas, diasporas organizācijas, draudzes)	Līdzekļu vākšana, finansiāla palīdzība citiem (labdarības organizācijas, fondi u. c.)
Uzrunā konkrētus individuus personiski	62,0	73,4	67,3	63,2	78,6
Izplata publiskus uzaicinājumus iesaistīties	56,0	64,9	39,1	40,8	35,7
Savos informācijas kanālos izplata informāciju par iespēju pievienoties	65,7	69,1	57,3	60,0	42,9
Uzņem video materiālus, veido bukletus u. tml.	22,5	17,0	17,3	12,7	10,7
Konkrētas aktivitātes biedru piesaistei neveic	12,0	11,7	19,1	17,8	17,9
Cits	5,4	6,4	3,6	11,9	10,7

34. attēls. Kas kavē jaunu dalībnieku piesaisti (%)

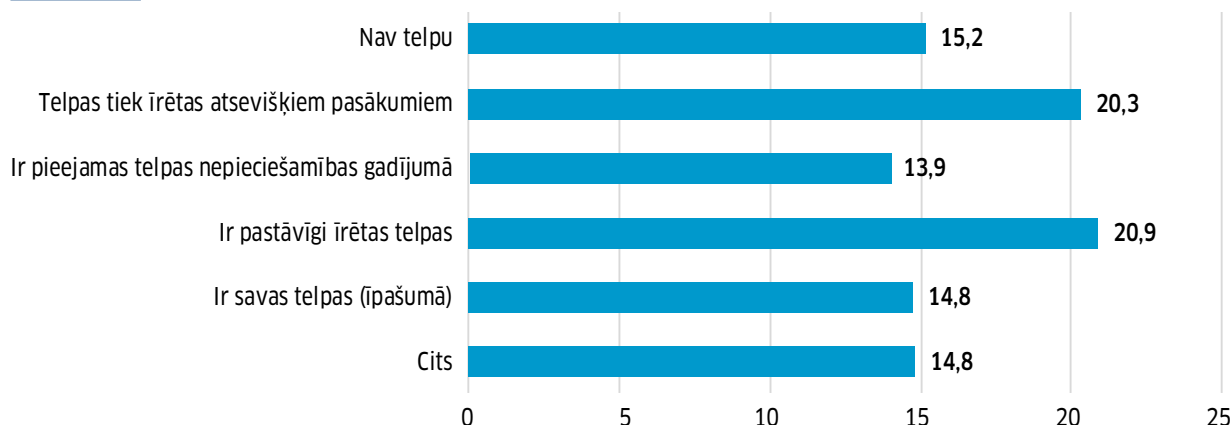
Pēc respondentu domām, izplatītākais iemesls, kas kavē jaunu biedru vai dalībnieku piesaisti, ir tas, ka potenciālajiem dalībniekiem trūkst laika (56%), kā arī lielie attālumi (43%). Daudzi (28%) kā problēmu minējuši to, ka mazinās piederības sajūta Latvijai, daļai (18%) potenciālo dalībnieku trūkst latviešu valodas prasmju. 16–17% organizāciju saskaras ar grūtībām atrast un uzrunāt potenciālos dalībniekus – vai arī pašiem trūkst kapacitātes jaunu dalībnieku piesaistei. **Tikai 8% nav nekādu grūtību piesaistīt jaunus dalībniekus.**

Citas visbiežāk minētās atbilde: cilvēki nav aktīvi, trūkst intereses, pasivitāte;

diasporā ir sveši viens otram (11 atbildes), paaudžu maiņa, grūti piesaistīt jauniešus (5 atbildes), intereses trūkums (5) un finanses (5), nevēlas maksāt dalības maksu vai veltīt laiku organizācijas darbam. Koriem ir grūtības piesaistīt cilvēkus ar noteiktu balsi (piemēram, basus).

Tikai 15% organizāciju norādījušas, ka tām īpašumā ir savas telpas, 21% ir pastāvīgi irētas telpas. Trešajai daļai (34%) organizāciju nav pastāvīgu telpu, bet tās ir pieejamas nepieciešamības gadījumā vai tiek irētas atsevišķiem pasākumiem. 15% organizāciju telpu nav (skat. 35. attēlu).

35. attēls. Telpu pieejamība organizācijām (%)

Bāze: organizācijas, izņemot sociālo tīklu grupas internetā

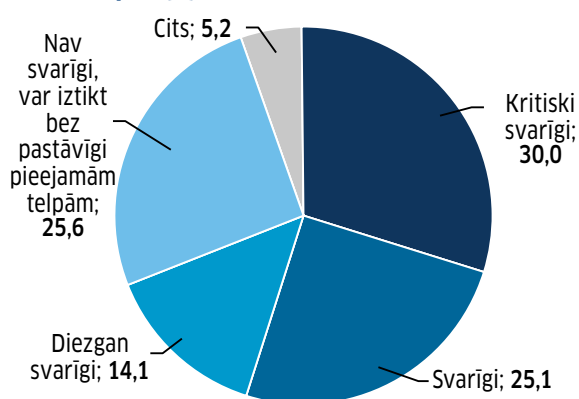
No tiem 15% respondentu, kuri izvēlējās atbildēt variantu “cits”, lielākā daļa norāda, ka viņiem **tomēr ir pieejamas savas telpas** organizācijas/grupas darbības nodrošināšanai. Telpas tiek sarunātas ar vēstniecību; palīdz virsorganizācijas; tiek izmantoti citi dalībniekiem pieejami resursi (piemēram, telpas palīdz nodrošināt kāda organizācijas dalībniece, izmantojot savas darbavietas resursus). Daži **telpas irē vai izmanto savas/savu dalībnieku privātās iespējas nodrošināt telpas** (piemēram, sanāk latviešu ģimenes garāžā vai pie kāda dalībnieka privātmājā). Daži respondenti atbildēja, ka izmanto **vienlaikus vairākus telpu variantus**, piemēram, “Mēs esam saņēmuši zemes dāvinājumu no Nova Odessa pašvaldības. Šajā zemē mēs būvējam sanitāros mezglus un vēlāk Kultūras centru. Ja vajadzēs, mēs šodien varēsim izmantot teātri vai citus pilsētas objektus. Lielākiem pasākumiem mēs irējam teltis”; “Ir pieejamas telpas goda konsulātā Malmē nelielām sanāšanāsām. Pasākumiem telpas sarunājam vai irējam”; “Kā kurā pilsētā”; “Mēģinājumi notiek gan vēstniecības telpās, gan irētās telpās.”

Divi respondenti atzina, ka **pašlaik nav pieejamas** telpas organizācijas darbības nodrošināšanai, taču tās **būtu nepieciešamas**. Trīs respondenti atbildēja, ka viņiem savas darbības nodrošināšanai papildu **telpas nav nepieciešamas**.

73% gadījumu ar telpām viss ir kārtībā, 11% respondentu atzinuši, ka ir grūti samaksāt komunālos maksājumus, sestajai daļai organizāciju ir kādas citas problēmas ar šīm telpām, no tām 3% telpas drīzumā vairs nebūs pieejamas.

Lielākā daļa respondentu izvērš jautājumu, ka telpas **neatbilst** organizācijas mērķiem – atrodas pārāk tālu, nepieciešams remonts, nav atbilstoša tehniskā aprīkojuma: “Atrodas ne pārāk centrālā vietā, daudziem tālu jābrauc”; “Ēku, protams, ir skāris laika zobs, un regulāri ir jāiegulda līdzekļi tās uzturēšanā/atjaunošanā”; “Irējam Melburnas Latviešu namu, un īres maksa ir diezgan augsta. Bieži sarīkojuma ienākums neatmaksā īres maksu”; “Telpas ir pašvaldības skolās, bieži vien tās mums pašiem jāsakopj pirms pasākumiem, jo apkopēja skolas tīrīšanu veic pirmdienas rītā, bet mums pasākums ir sestdienā”; “Telpas mums pieder, bet ir vajadzīgi remontī, bet neesam sliktā stāvoklī”; “Telpas nav atbilstoša lieluma, viena par mazu, viena par lielu, kā arī nav pieejams tehniskais aprīkojums funkcionālām nodarbībām, katru reizi visi materiāli ir jāved no mājām, jābūt ļoti uzmanīgiem, lai neko nenosmērētu vai nesabojātu”; “Visās latviešiem piederošajās telpās, kur esam viesojušies, nepieciešams lielāks vai mazāks remonts, kaut gan visi cenšas tās uzturēt.”

36. attēls. Cik svarīgi, lai organizācijai būtu savas telpas (%)

Vienlaikus aptuveni puse organizāciju uzskata, ka savas telpas viņiem ir kritiski svarīgas vai svarīgas (skat. 36. attēlu). Tikai 25% organizāciju pastāvīgi pieejamas telpas nav vajadzīgas, var iztikt bez tām. Visbiežāk telpas kritiski svarīgas ir organizācijām, kas piedāvā aktivitātes bērniem. Būtiski, ka telpu nav arī aptuveni 10% organizāciju, kuru darbībai tas ir kritiski svarīgi, un pat tām organizācijām, kurām telpas ir, 25% gadījumu ir problēmas ar tām.

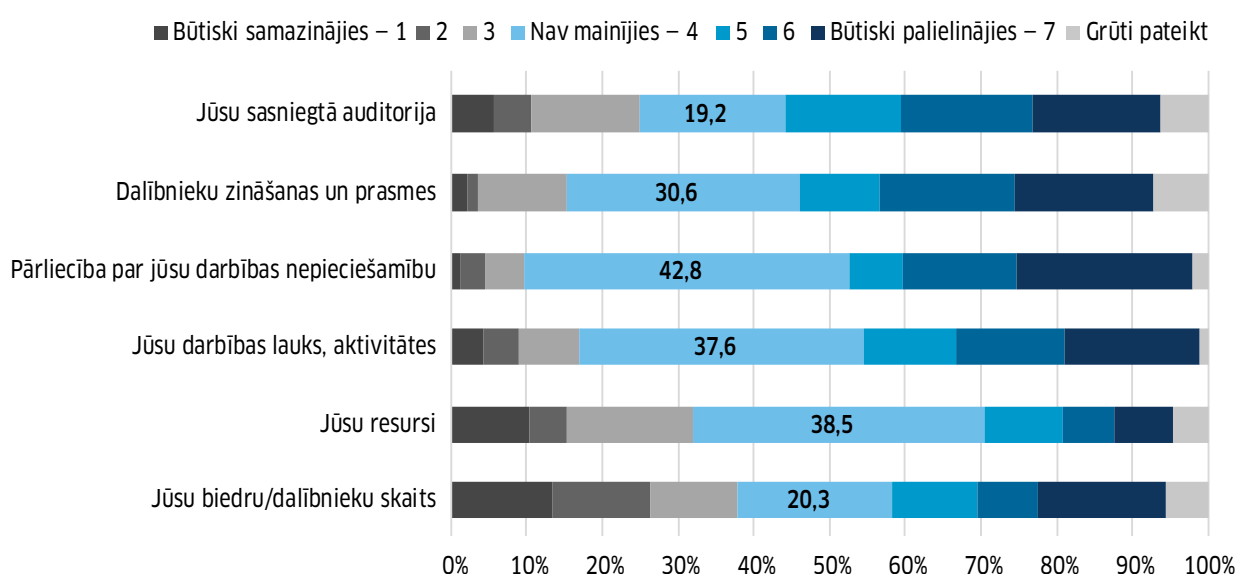
Aptaujā sniegtās atbildes liecina, ka diasporas organizācijas pēdējo 10 gadu laikā ir piedzīvojušas gan pozitīvas, gan negatīvas izmaiņas. Tā, piemēram, **biedru vai dalībnieku skaits 38% organizāciju ir samazinājies, 36% – palielinājies. Resursi 32% organizāciju ir samazinājušies,**

25% – palielinājušies. Vienlaikus ir jomas, kur pārsvarā bijušas pozitīvas pārmaiņas. 47% organizāciju un grupu ir pieaugušas dalībnieku zināšanas un prasmes, 45% – pārliecība par savas darbības nepieciešamību, 44% pieaudzis darbības lauks, aktivitātes, turklāt pieaugums bijis ievērojams. 50% palielinājušies sasniegtā auditorija, 25% tā samazinājusies, tomēr pieaugums bijis liels, bet samazinājums (ja bijis) – neliels.

Visbiežāk gan resursi, gan dalībnieku/biedru skaits un sasniegtā auditorija ir samazinājusies organizācijām, kas nodarbojas ar līdzekļu vākšanu, finansiālu palīdzību citiem (labdarības organizācijas, fondi u. c.): aptuveni pusei ir samazinājušies resursi un sasniegtā auditorija, gandrīz divām trešdaļām – biedru vai dalībnieku skaits. Vienlaikus pārliecība par darbības nepieciešamību gandrīz pusei (46%) ir pieaugusi. Tādējādi šīs organizācijas ir arvien pieaugošā resursu stresā.

Dalībnieku skaits pēdējo 10 gadu laikā samazinājies pusē organizāciju, kas rīko regulāras aktivitātes bērniem un jauniešiem (nedēļas nogales skolas, nometnes u. c.), kā arī formālās organizācijās, kas vērstas uz konkrētu mērķa grupu (jauniešu, profesionāļu organizācijas, diasporas organizācijas, draudzes). Diasporas skolas un nometnes arī visbiežāk norādījušas, ka pēdējo 10 gadu laikā samazinājušās dalībnieku zināšanas un prasmes, turklāt trešdaļai samazinājušies sasniegtā auditorija (32%).

37. attēls. Izmaiņas pēdējo 10 gadu laikā (%)

Lielai daļai organizāciju, kuras veic pastāvīgu darbību, kas vērsta uz apmeklētājiem (mediji, muzeji, kultūras biedrības un centri, sociālo tīklu grupas internetā u. c.), auditorija ir pieaugusi – 60%, daļai (23%) – samazinājusies. Tas liecina, ka šā tipa organizāciju izaugsmi lielā mērā nosaka spēja pielāgoties gan tehnoloģiskajām izmaiņām, gan mainīgajām auditorijas prasībām.

Vispozitīvākās pārmaiņas piedzīvojušas organizācijas, kas rīko regulāras aktivitātes savu dalībnieku lokā (piemēram, koris, hobija grupa, kāršu klubiņš u. tml.). Pusei šo organizāciju ir palielinājies dalībnieku skaits, resursi samazinājušies – 23%, darbības lauks, aktivitātes palielinājušās – 46%, dalībnieku zināšanas un prasmes – 59% šo organizāciju.

9. tabula. Pēdējo 10 gadu laikā notikušās izmaiņas dažāda tipa organizācijās (kolonnas %)

		Regulāras aktivitātes savu dalībnieku lokā (piemēram, koris, hobija grupa, kāršu klubiņš u. tml.)	Regulāras aktivitātes bērniem un jauniešiem (nedēļas nogales skolas, nometnes u. c.)	Pastāvīga darbība, kas vērsta uz apmeklētājiem, auditoriju (mediji, muzeji, kultūras biedrības un centri, sociālo tīklu grupas internetā u. c.)	Formāla organizācija, vērsta uz konkrētu mērķa grupu (jauniešu, profesionāļu organizācijas, diasporas organizācijas, draudzes)	Līdzekļu vākšana, finansiāla palīdzība citiem (labdarības organizācijas, fondi u. c.)
Jūsu biedru/ dalībnieku skaits	Samazinājies	20,6	50,0	36,9	50,0	64,3
	Nav mainījies	24,8	17,7	17,1	14,5	21,4
	Palielinājies	49,7	30,2	40,5	28,4	14,3
	Grūti pateikt	4,8	2,1	5,4	7,1	0,0
Jūsu resursi	Samazinājušies	23,3	38,5	32,4	41,4	50,0
	Nav mainījušies	47,9	36,5	43,2	33,5	21,4
	Palielinājušies	22,7	21,9	18,9	20,4	25,0
	Grūti pateikt	6,1	3,1	5,4	4,7	3,6
Jūsu darbības lauks, aktivitātes	Samazinājušās	14,5	20,8	17,1	27,8	21,4
	Nav mainījušās	38,2	35,4	43,2	32,7	42,9
	Palielinājušās	46,1	43,8	37,8	39,4	35,7
	Grūti pateikt	1,2	0,0	1,8	0,0	0,0
Pārliecība par Jūsu darbības nepieciešamību	Samazinājusies	7,3	10,4	5,4	11,8	10,7
	Nav mainījusies	49,7	42,7	42,3	45,3	42,9
	Palielinājusies	41,8	46,9	48,6	40,6	46,4
	Grūti pateikt	1,2	0,0	3,6	2,4	0,0
Dalībnieku zināšanas un prasmes	Samazinājušās	3,0	32,3	17,1	14,7	28,6
	Nav mainījušās	30,9	25,0	28,8	33,1	21,4
	Palielinājušās	58,8	40,6	48,6	43,9	42,9
	Grūti pateikt	7,3	2,1	5,4	8,2	7,1
Sasniegtā auditorija	Samazinājusies	9,8	33,3	22,9	27,7	46,4
	Nav mainījusies	28,8	15,6	10,1	17,6	10,7
	Palielinājusies	52,1	44,8	59,6	51,2	42,9
	Grūti pateikt	9,2	6,3	7,3	3,5	0,0

Lielas atšķirības vērojamas organizāciju dinamikā dažādos pasaules reģionos (skat. 10. tabulu). Dalībnieku skaita ievērojamu kritumu piedzīvojušas diasporas organizācijas ASV, Kanādā, Austrālijā un Jaunzēlandē: gandrīz divām trešdaļām (64%) samazinājies dalībnieku vai biedru skaits, 44% – sasniegtā auditorija, 38% samazinājušies arī resursi, 31% uzskata, ka dalībnieku zināšanas kļuvušas vājākas (iespējams, tas saistīts ar vecākās un pieredzējušākās paaudzes pakāpenisku aiziešanu). Līdzīgi noticis arī ar organizācijām, kas veic darbību visā pasaulē. Spēcīgākas kļūst diasporas organizācijas Eiropā:

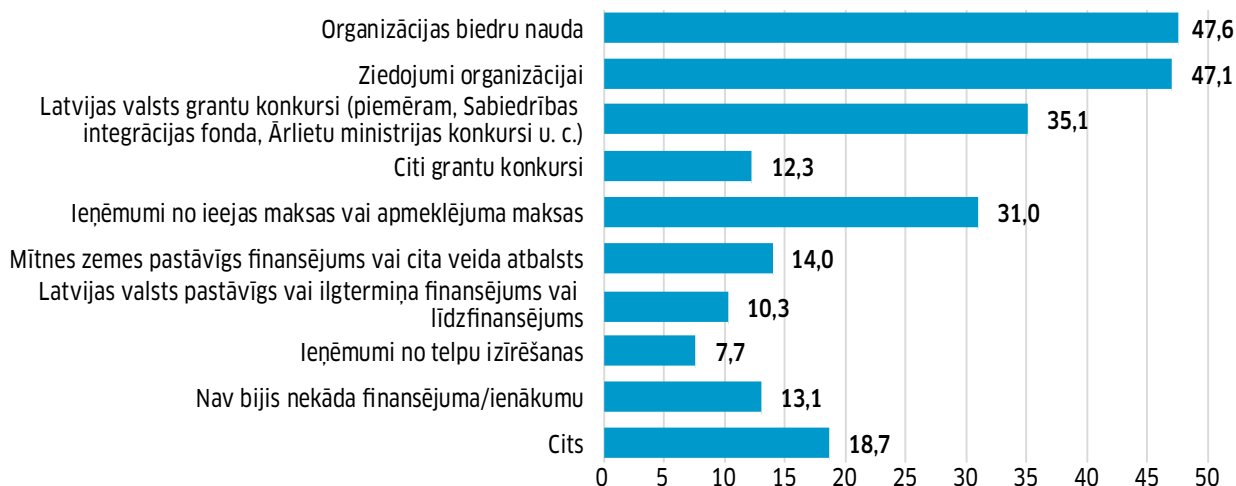
pusei pieaugusi pārliecība par savas darbības nepieciešamību, divām trešdaļām palielinājušies sasniegtā auditorija. 63% organizāciju Apvienotajā Karalistē palielinājies darbības lauks, aktivitātes, kas liecina par pieaugošu ambiciozitāti.

Daļai diasporas organizāciju mazāk populārājās diasporas mītnes zemēs ir radušās šaubas pa darbības nepieciešamību (29%), tomēr sasniegtā auditorija ir palielinājušies (64%), tāpat arī pašu zināšanas un prasmes (68%). Situācija dažādās valstīs un reģionos var būt atšķirīga, ko ietekmē migrācijas plūsmas no Latvijas.

10. tabula. Pēdējo 10 gadu laikā notikušās izmaiņas dažādos pasaules reģionos (kolonnas %)

		ES, EEZ	Apvienotā Karaliste	ASV, Kanāda, Austrālija, Jaunzēlande	Pārējā pasaule	Visas valstis	Latvija
Jūsu biedru/ dalībnieku skaits	Samazinājies	20,0	16,1	63,7	35,7	43,8	20,5
	Nav mainījies	22,2	38,7	17,3	10,7	6,3	20,5
	Palielinājies	50,2	41,9	17,9	53,6	37,5	28,2
	Grūti pateikt	7,6	3,2	1,1	0,0	12,5	30,8
Jūsu resursi	Samazinājušies	28,2	21,0	38,5	21,4	37,5	33,3
	Nav mainījušies	33,3	43,5	43,0	35,7	50,0	25,6
	Palielinājušies	33,1	32,3	15,6	32,1	12,5	30,8
	Grūti pateikt	5,4	3,2	2,8	10,7	0,0	10,3
Jūsu darbības lauks, aktivitātes	Samazinājušās	8,9	12,9	25,1	11,1	25,0	25,6
	Nav mainījušās	41,9	21,0	39,1	33,3	37,5	12,8
	Palielinājušās	47,4	62,9	35,8	55,6	37,5	61,5
	Grūti pateikt	1,8	3,2	0,0	0,0	0,0	10,3
Pārliecība par Jūsu darbības nepieciešamību	Samazinājušies	6,0	6,5	10,1	28,6	12,5	28,2
	Nav mainījusies	38,7	40,3	49,7	32,1	43,8	56,4
	Palielinājušies	52,4	53,2	38,0	39,3	43,8	5,1
	Grūti pateikt	3,0	0,0	2,2	0,0	0,0	2,6
Dalībnieku zināšanas un prasmes	Samazinājušās	6,5	1,6	31,3	7,1	0,0	30,8
	Nav mainījušās	25,8	29,0	38,5	10,7	37,5	56,4
	Palielinājušās	58,7	62,9	25,7	67,9	62,5	10,3
	Grūti pateikt	8,9	6,5	4,5	14,3	0,0	10,3
Sasniegtā auditorija	Samazinājušies	8,4	12,9	44,1	14,3	31,3	20,5
	Nav mainījusies	21,7	12,9	17,3	17,9	12,5	64,1
	Palielinājušies	62,7	67,7	31,8	64,3	56,3	5,1
	Grūti pateikt	7,2	6,5	6,7	3,6	0,0	20,5

38. attēls. Kā organizācija finansē savu darbību pēdējo 3 gadu laikā (%)

11. tabula. Dažāda tipa organizāciju finansēšanas modelis (kolonnas %)

	Regulāras aktivitātes savu dalībnieku lokā (piemēram, koris, hobija grupa, kāršu klubīšs u. tml.)	Regulāras aktivitātes bērniem un jauniešiem (nedēļas nogales skolas, nometnes u. c.)	Pastāvīga darbība, kas vērsta uz apmeklētājiem, auditoriju (mediji, muzeji, kultūras biedrības un centri, sociālo tīklu grupas internetā u. c.)	Formāla organizācija, vērsta uz konkrētu mērķu grupu (jauniešu, profesionāļu organizācijas, diasporas organizācijas, draudzes)	Līdzekļu vākšana, finansiāla palīdzība citiem (labdarības organizācijas, fondi u. c.)
Latvijas valsts pastāvīgs vai ilgtermiņa finansējums vai līdzfinansējums	3,7	36,5	10,7	5,7	3,6
Mītnes zemes pastāvīgs finansējums vai cita veida atbalsts	11,7	20,8	14,3	15,4	10,7
Latvijas valsts grantu konkursi (piemēram, Sabiedrības integrācijas fonda, Ārlietu ministrijas konkursi u. c.)	36,4	47,9	40,2	40,2	21,4
Citi grantu konkursi	13,6	16,7	12,5	8,1	10,7
Organizācijas biedru nauda	38,9	47,9	54,5	56,4	46,4
Ziedojumi organizācijai	30,2	50,0	63,4	56,8	71,4
Ieņēmumi no telpu izīrēšanas	2,5	12,5	23,2	9,5	17,9
Ieņēmumi no ieejas maksas vai apmeklējuma maksas	32,1	36,5	39,3	30,0	10,7
Nav bijis nekāda finansējuma/ienākumu	21,0	2,1	15,2	11,2	0,0
Cits	17,3	22,9	17,0	17,8	25,0

Visvairāk diasporas organizāciju savu darbību finansē no biedru naudas (48%) vai ziedojumiem (47%). 35% finansējumu pēdējo trīs gadu laikā ir ieguvušas Latvijas valsts grantu konkursos (Sabiedrības integrācijas fonda, Ārlietu ministrijas u. c.), 12% – citos grantu konkursos. 31% organizāciju ieņēmumus gūst no ieejas vai apmeklējuma maksas. 14%

organizāciju saņem mītnes zemes pastāvīgu finansējumu vai cita veida atbalstu, 10% – Latvijas valsts pastāvīgu finansējumu vai līdzfinansējumu. 13% organizāciju nav nekāda finansējuma (skat. 38. attēlu).

Finansēšanas veids dažāda tipa organizācijām ir atšķirīgs (skat. 11. tabulu). Latvijas valsts pastāvīgu finansējumu saņem 40%

diasporas nedēļas nogales skolu, 21% no tām saņem mītnes zemes finansējumu. Organizācijas, kas veic regulāras aktivitātes savu dalībnieku lokā (piemēram, koris, hobija grupa, kāršu klubiņš u. tml.) parasti (61%) biedra naudu neiekasē un retāk nekā citas organizācijas saņem arī ziedojumus vai ienākumus no telpu īres. 21% organizāciju vispār nav bijis nekādu ienākumu. Labdarības organizācijas, fondi līdzekļus iegūst lielākoties no ziedojumiem (71%), arī no telpu izīrēšanas (18%) un citiem ienākumu avotiem.

Finansējums ir atšķirīgs arī dažādos pasaules reģionos. Piemēram, diasporas organizācijas ASV, Kanādā, Austrālijā un Jaunzēlandē divreiz retāk nekā organizācijas Eiropā vai Apvienotajā Karalistē ir guvušas labumu no Latvijas valsts grantu konkursiem (23% pretstatā 54–46%). Noteicošā loma ir ziedojumiem (saņēmušas 67% organizāciju pretstatā 33% ES un 40% Apvienotajā Karalistē). Biežāk šajās valstīs ienākumi tiek gūti arī no ieejas vai apmeklējuma maksas (40%) vai telpu izīrēšanas (14%). Mītnes zemes pastāvīgs finansējums pieejams un aktīvāk tiek izmantots atsevišķās ES valstīs (21%), bet valstis, kas nav tipiskās Latvijas diasporas mītnes zemes, biežāk nekā citas saņem Latvijas valsts pastāvīgu finansējumu (piemēram, organizācijas Krievijā). Var secināt, ka **organizācijas**

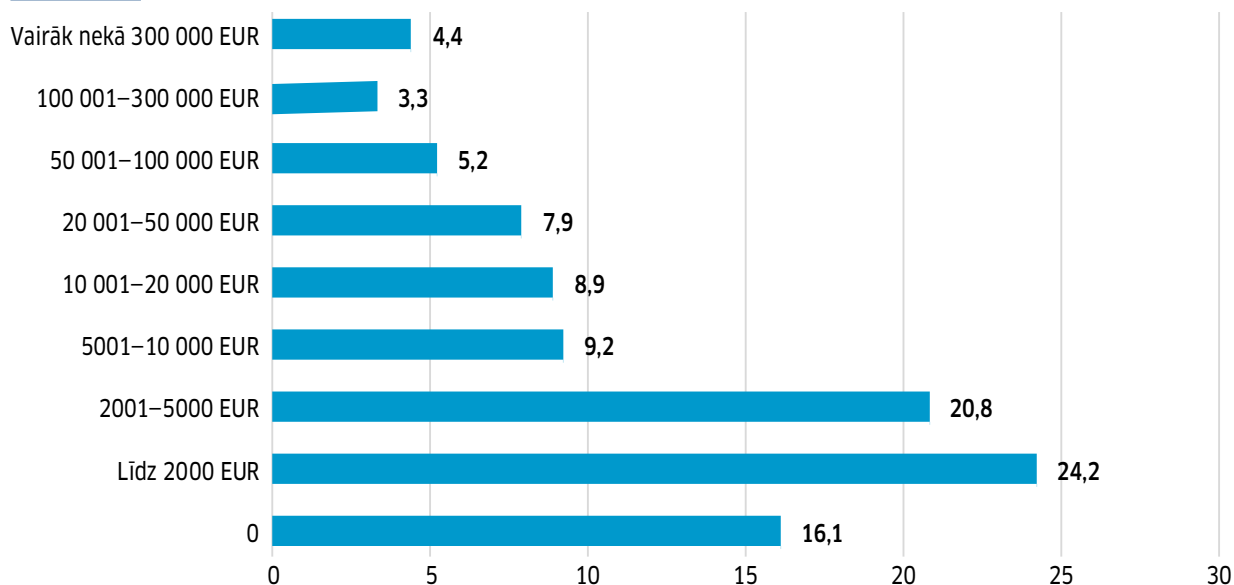
ASV, Kanādā, Austrālijā un Jaunzēlandē darbojas, pateicoties galvenokārt pašu iekšējiem resursiem, ziedotājiem un filantropiem, organizācijas Eiropā vairāk paļaujas uz valsts finansiālu atbalstu. Šie iekšējie resursi diemžēl samazinās, kas nosaka nepieciešamību aktīvāk pretendēt arī uz Latvijas valsts finansējumu.

Lielākās daļas (61%) organizāciju gada budžets nepārsniedz 5000 EUR, 16% nav vispār nekādu ienākumu. Budžets virs 50 000 EUR 2022. gadā bija 13% organizāciju (skat. 39. attēlu), visbiežāk – labdarības organizācijām un fondiem (40%). **Vismazāk līdzekļu ir organizācijām, kas veic regulāras aktivitātes savu dalībnieku lokā** (piemēram, koris, hobija grupa, kāršu klubiņš u. tml.): 81% budžets nepārsniedz 5000 EUR. **Turīgāko organizāciju visvairāk ir ASV, Kanādā, Austrālijā un Jaunzēlandē** – 27% organizāciju budžets ir virs 50 000 EUR (ES un Apvienotajā Karalistē šādu organizāciju ir tikai 6%). Eiropā vairāk nekā 70% organizāciju budžets ir līdz 5000 EUR (ASV, Kanādā, Austrālijā un Jaunzēlandē – 42%). Eiropā arī daudz vairāk organizāciju darbojas bez jebkāda finansējuma. Iespējams, tas ir saistīts ar plašāku telpu (vēstniecību, pašvaldību telpas u. c.) pieejamību organizācijas darbībai bez maksas.

12. tabula. Organizācijas finansēšanas modelis dažādos pasaules reģionos (kolonnas %)

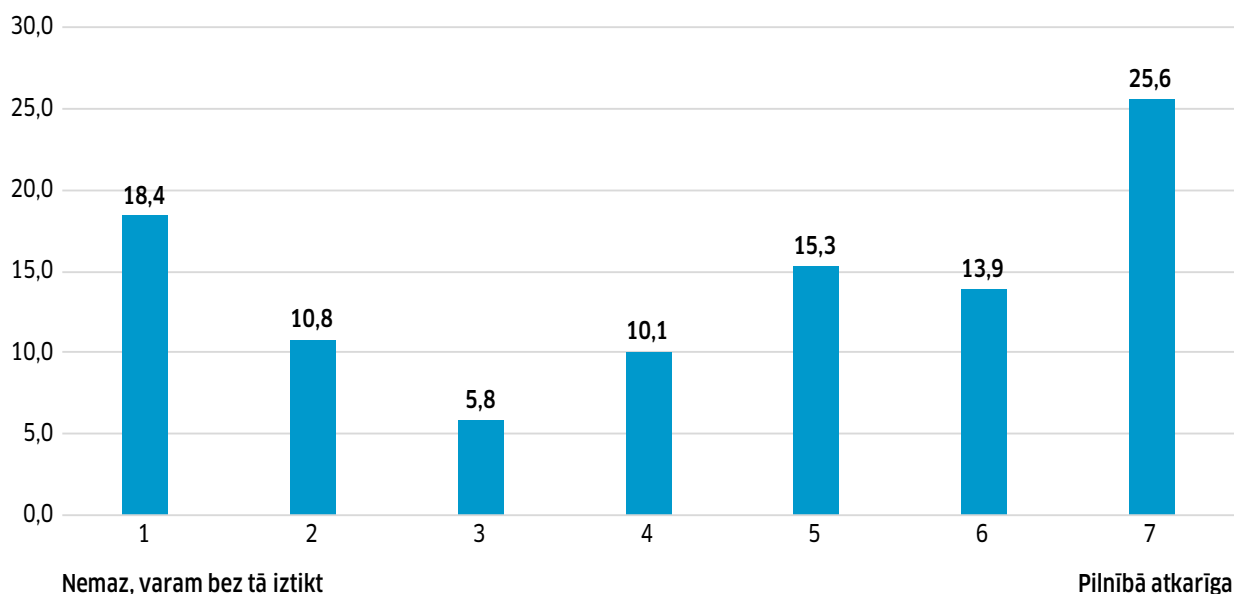
	ES, EEZ	Apvienotā Karaliste	ASV, Kanāda, Austrālija, Jaunzēlande	Pārējā pasaule	Visas valstis	Latvija
Latvijas valsts pastāvīgs vai ilgtermiņa finansējums vai līdzfinansējums	8,7	13,8	7,3	34,5	0,0	5,1
Mītnes zemes pastāvīgs finansējums vai cita veida atbalsts	21,4	10,3	8,5	13,8	6,3	10,3
Latvijas valsts grantu konkursi (piemēram, Sabiedrības integrācijas fonda, Ārlietu ministrijas konkursi u. c.)	45,8	44,8	22,6	37,9	31,3	38,5
Citi grantu konkursi	12,9	13,8	13,0	3,4	12,5	7,7
Organizācijas biedru nauda	54,4	25,9	53,7	27,6	56,3	61,5
Ziedojumi organizācijai	33,3	39,7	67,2	24,1	56,3	56,4
Ieņēmumi no telpu izīrēšanas	4,8	0,0	13,6	6,9	0,0	5,1
Ieņēmumi no ieejas maksas vai apmeklējuma maksas	23,0	34,5	40,1	6,9	12,5	25,6
Nav bijis nekāda finansējuma/ienākumu	19,0	13,8	5,6	24,1	0,0	10,3
Cits	11,9	25,9	22,6	20,7	25,0	15,4

39. attēls. Organizācijas gada budžets (2022. gadā) (%)

Piezīme: izslēgtas atbildes "Nevēlos atbildēt" un "Grūti pateikt".

40. attēls. Cik lielā mērā organizācijas vai grupas darbība un pastāvēšana ir atkarīga no ārējā finansējuma (papildus biedru iemaksām)? (%)

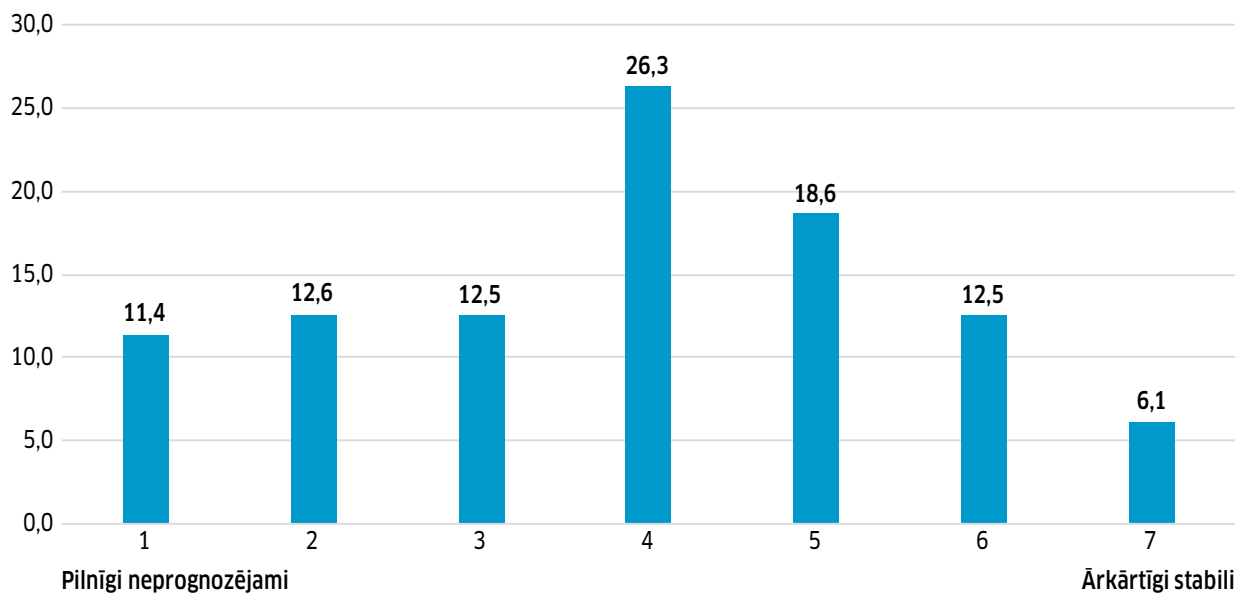

Bāze: organizācijas, kurām ir kāds finansējums

Aptauja liecina, ka tikai aptuveni trešā daļa diasporas organizāciju, kurām ir kādi ienākumi, darbība nav vai gandrīz nav atkarīga no ārējā finansējuma (papildus biedru iemaksām, ja tādas ir). No ārējā finansējuma visvairāk atkarīgas ir organizācijas ES un EEZ valstīs, kuras jau tagad to saņem visbiežāk. No ārējiem resursiem gandrīz pilnībā atkarīgas ir tās organizācijas, kas nodarbojas ar līdzekļu vākšanu, palīdzību citiem (labdarības organizācijas, fondi u. c.). Uz augstāku

nekā vidēji atkarību no ārējā finansējuma norādījušas arī formālās organizācijas, kas vērstas uz konkrētu mērķu grupu (tostarp diasporas interešu aizstāvības grupas), un organizācijas, kas piedāvā regulāras aktivitātes bērniem un jauniešiem (nedēļas nogales skolas, nometnes u. c.), mazāk svarīgs šāds finansējums ir organizācijām, kas veic regulāras aktivitātes savu dalībnieku lokā (piemēram, koris, hobija grupa, kāršu klubīņš u. tml.).

41. attēls. Cik stabili un prognozējami ir organizācijas finanšu resursi? (%)

Organizāciju darbību var ietekmēt ne vien finansējuma apmērs, bet arī tā neprognozējamība. Aptuveni trešajai daļai diasporas

organizāciju un grupu, kam ir kādi ieņēmumi, tie ir drīzāk vai pat ļoti neprognozējami – 3 vai mazāk skalā no 1 līdz 7 (skat. 41. attēlu).

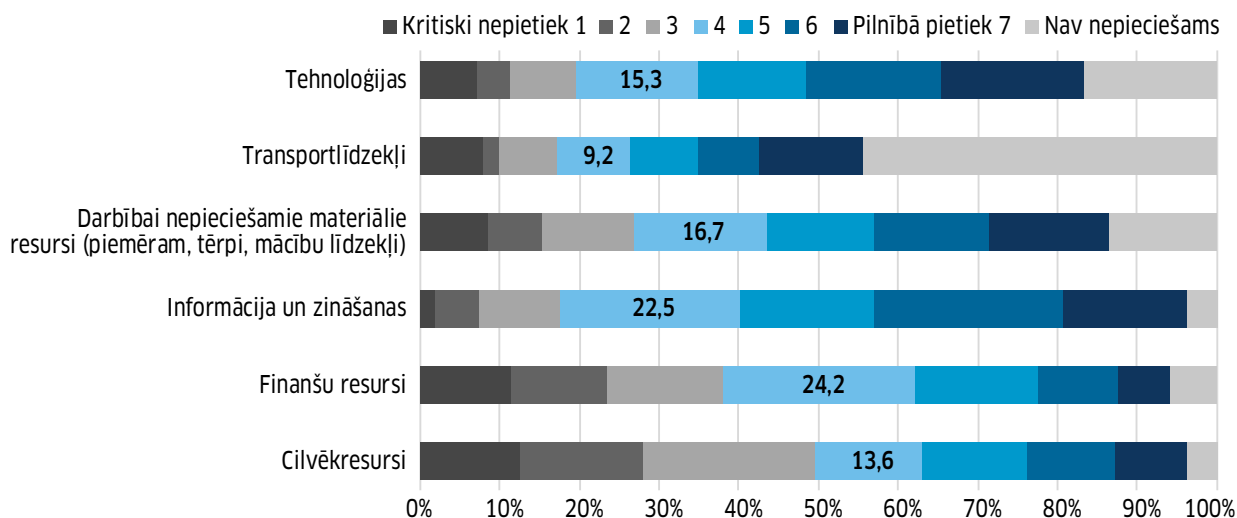
6. NODAĻA. DIASPORAS ORGANIZĀCIJU AKTUĀLĀS VAJADZĪBAS UN NĀKOTNES ATTĪSTĪBAS IESPĒJAS

Aptaujā tika noskaidrots arī organizāciju nodrošinājums ar dažādu veidu resursiem (skat. 42. attēlu). **Visbiežāk organizācijas saskaras ar cilvēkresursu trūkumu: 50% tie ir drīzāk vai ļoti nepietiekami (vērtējums 3 vai mazāk skalā no 1 līdz 7). 38% organizāciju trūkst finanšu resursu, no tām 11% – kritiski, 27% – darbībai nepieciešamo materiālo resursu (tērpi, mācību līdzekļi u. c.).**

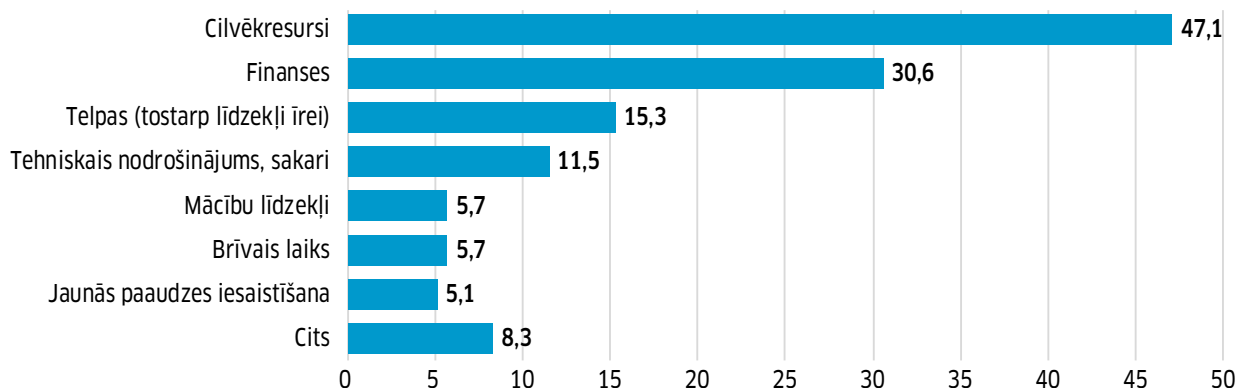
Uz jautājumu, kādu resursu organizācijai patlaban pietrūkst visvairāk, atbildes lielā mērā pārklājas ar atbildēm uz iepriekšējo

jautājumu. **47% organizācijām lielākā problēma ir cilvēkresursi**, tostarp skolotāju un aktīvu dalībnieku trūkums pašdarbības kolektīvos. Otra lielākā problēma – **finansējuma nepieciešamība (31%)**. Piemēram, kāds respondents atbild: *“Ar nākamo gadu finanšu līdzekļi. Zviedrijas valsts pārstās finansēt mazākumtautību/imigrantu kultūru.”* **15% aktuālākā problēma ir telpas**. 11% organizāciju kā resursu, kura trūkst visvairāk, minējuši tehnisko nodrošinājumu (projektoris, mūzikas aparatūra, ZOOM u. c.), pārējie varianti atzīmēti retāk (skat. 43. attēlu).

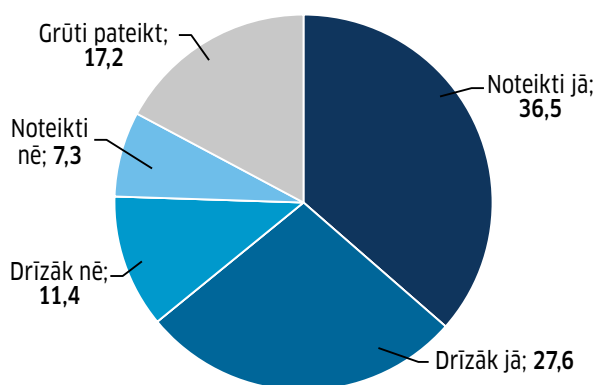
42. attēls. Organizāciju nodrošinājums ar dažādu veidu resursiem (%)

43. attēls. Kādu resursu visvairāk pietrūkst? (%)

44. attēls. Vai valstij jāatbalsta diasporas organizācijas un grupas? (%)

Tā kā aptaujā piedalījās daudz diasporas skolu pārstāvju, kā atsevišķa problēma izkristalizējās arī nepieciešamība pēc labākiem un jaunākiem mācību līdzekļiem. Viņi vēlētos: *“Izglītotu skolotāju mācību materiālu komplektu, kur literatūra, valoda, vēsture, ģeogrāfija tiek mācīta vienotā kopumā ar uzdevumiem 2 dažādiem valodu līmeņiem, un skolotāja grāmatu ar metodiskiem ieteikumiem”;* *“Latviešu valodas bērnudārza materiālus – piemērotas grāmatas; specifiskus latviešu valodas*

materiālus, piemēram, koka dēļus ar latviešu alfabētu, mācīšanai bērniem”; *“Mācību grāmatas, uz vietas tikai paraugsekmeplāri”;* *“Piemērotas rotaļmantas bērniem zem 5 gadiem.”*

Aptaujā tika noskaidrots respondentu viedoklis par to, vai Latvijas valstij būtu jāatbalsta tādas organizācija un grupas kā viņu. 36% uzskata, ka tas noteikti būtu jādara, 28% – ka tas drīzāk būtu jādara. Gandrīz piektā daļa organizācija (19%) šaubās, ka Latvijas valstij būtu jāsniedz atbalsts tādām organizācijām kā viņu, 17% uz šo jautājumu bija grūti atbildēt (skat. 44. attēlu).

Visbiežāk atbalstu no valsts sagaida diasporas skolas un nometnes, kas rīko aktivitātes bērniem, turklāt šajā ziņā valda diezgan liela vienprātība (skat. 13. tabulu). Atbalstu no valsts negaida liela daļa līdzekļu vākšanas, palīdzības organizāciju. Organizācijās un grupās, kas veic regulāras aktivitātes biedru lokā, bieži vien nav skaidras pārliecības par to, vai Latvijas valstij būtu jāatbalsta tādu organizāciju kā viņu darbība, tomēr arī tajās vairāk nekā puse (57%) sliecas uz to, ka tas būtu jādara.

13. tabula. Dažādu organizāciju priekšstats par atvēlēto finansējumu (kolonnas %)

		Regulāras aktivitātes savu dalībnieku lokā (piemēram, koris, hobija grupa, kāršu klubiņš u. tml.)	Regulāras aktivitātes bērniem un jauniešiem (nedēļas nogales skolas, nometnes u. c.)	Pastāvīga darbība, kas vērsta uz apmeklētājiem, auditoriju (mediji, muzeji, kultūras biedrības un centri, sociālo tīklu grupas interneta u. c.)	Formāla organizācija, vērsta uz konkrētu mērķa grupu (jauniešu, profesionāļu organizācijas, diasporas organizācijas, draudzes)	Līdzekļu vākšana, finansiāla palīdzība citiem (labdarības organizācijas, fondi u. c.)
Vai, Jūsaprāt, Latvijas valstij vajadzētu finansiāli atbalstīt tādas organizācijas vai grupas kā Jūsējā?	Noteikti jā	27,8	47,9	39,0	40,1	23,1
	Drīzāk jā	29,1	33,3	25,7	24,2	15,4
	Drīzāk nē	11,4	0,0	7,6	9,5	23,1
	Noteikti nē	6,3	2,1	3,8	10,7	19,2
	Grūti pateikt	25,3	16,7	23,8	15,5	19,2
Cik lielā mērā Jūsu organizāciju/grupu šobrīd apmierina iespējas pieteikties un saņemt Latvijas valsts atbalstu savai darbībai?	Pilnībā apmierina	11,0	22,8	11,1	15,9	14,3
	Drīzāk apmierina	33,1	44,6	27,3	32,9	14,3
	Drīzāk neapmierina	20,7	10,9	22,2	17,9	9,5
	Noteikti neapmierina	6,9	4,3	6,1	9,8	0,0
	Grūti pateikt, neesam interesējušies	28,3	17,4	33,3	23,5	61,9
Vai diasporas organizāciju projektiem atvēlētais finansējums (caur Sabiedrības integrācijas fondu, Ārlietu ministriju) ir ...	Pilnīgi pietiekams	2,2	9,2	10,0	10,6	16,0
	Drīzāk pietiekams	17,8	33,8	11,1	15,3	4,0
	Drīzāk nepietiekams	27,8	24,6	26,7	24,7	20,0
	Pilnīgi nepietiekams	12,2	7,7	7,8	21,4	8,0
	Grūti pateikt	40,0	24,6	44,4	28,2	52,0

Iespējas pieteikties un saņemt valsts atbalstu pilnībā apmierina 16% diasporas organizāciju un grupu, drīzāk apmierina – 30%. Ceturrtā daļa organizāciju (24%) ar iespējām pieteikties un saņemt valsts atbalstu savai darbībai ir drīzāk vai pilnībā neapmierinātas (skat. 45. attēlu). Tātad diasporas organizācijas un grupas lielākoties uzskata, ka valsts atbalsta saņemšanas iespējas būtu jāuzlabo. 30% respondentu vispār nav dzirdējuši par iespējām saņemt valsts atbalstu savai darbībai, jo nav par to interesējušies.

Diasporas skolas un nometnes, kuras visbiežāk sagaida atbalstu no valsts, arī salīdzinoši biežāk ir apmierinātas vai drīzāk apmierinātas ar iespējām saņemt šādu atbalstu savai darbībai. Sestā daļa (15%) ir paudušas neapmierinātību.

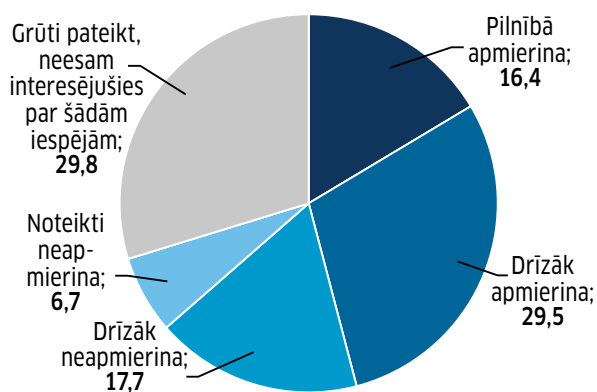
Viedokļi par to, vai diasporas organizāciju atvēlētajiem projektiem finansējums (piemēram, caur Sabiedrības integrācijas fondu, Ārlietu ministrijas projektu konkursiem) ir pietiekams, atšķiras, tomēr vairāk organizāciju un grupu uzskata, ka tas ir nepietiekams (37%) nekā pietiekams (24%). 39% organizāciju nebija konkrēta viedokļa (skat.

46. attēlu) – iespējams, informācijas trūkuma dēļ. Visbiežāk viedokļa nebija organizācijām, kas rīko regulāras aktivitātes savu biedru lokā, kā arī tām, kas veic pastāvīgu darbību, kura vērsta uz apmeklētājiem vai auditoriju – acīmredzot tās pat nav aizdomājušās par iespēju pieteikt un saņemt atbalstu.

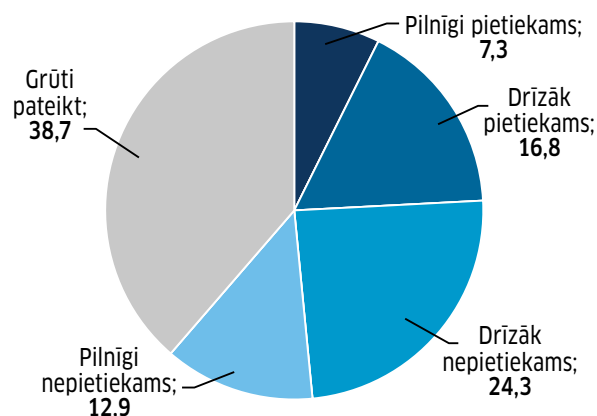
Vērojamas atšķirības arī pa valstu grupām: organizācijas ASV, Kanādā, Austrālijā un Jaunzēlandē ievērojami mazāk sagaida Latvijas valsts atbalstu salīdzinājumā ar organizācijām citviet, tomēr arī šajā reģionā 53% uzskata, ka Latvijas valsts atbalstam viņu tipa organizācijai noteikti jābūt vai drīzāk jābūt. Atbildes arī liecina par salīdzinoši mazāku informētību šajā valstu grupā par Sabiedrības integrācijas fondu, Ārlietu ministrijas un citiem Latvijas valsts diasporas organizāciju projektu konkursiem: puse nav varējusi pateikt, vai piedāvātais finansējums ir pietiekams.

Visbiežāk (38%) kā problēma, ar ko saskaras organizācijas finansējuma piesaistē, minēta lielā birokrātija gan projektu iesniegšanā, gan atskaišu sistēmā, kā arī neskaidrības konkursu prasībās un juridiskajā valodā (skat. 47. attēlu).

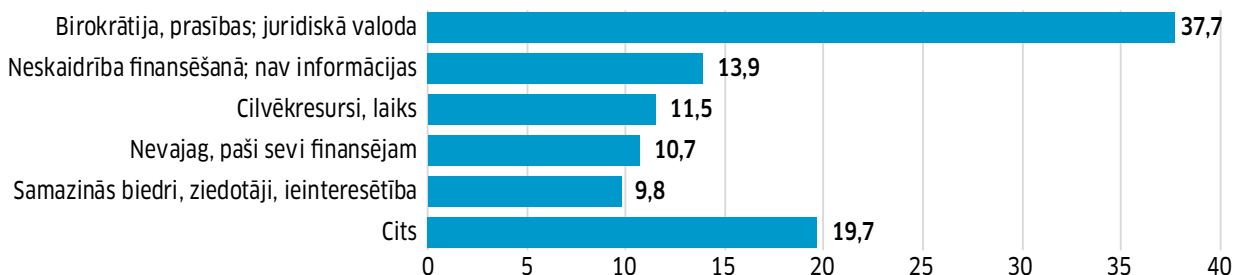
45. attēls. Vai apmierina iespējas pieteikties un saņemt valsts atbalstu? (%)

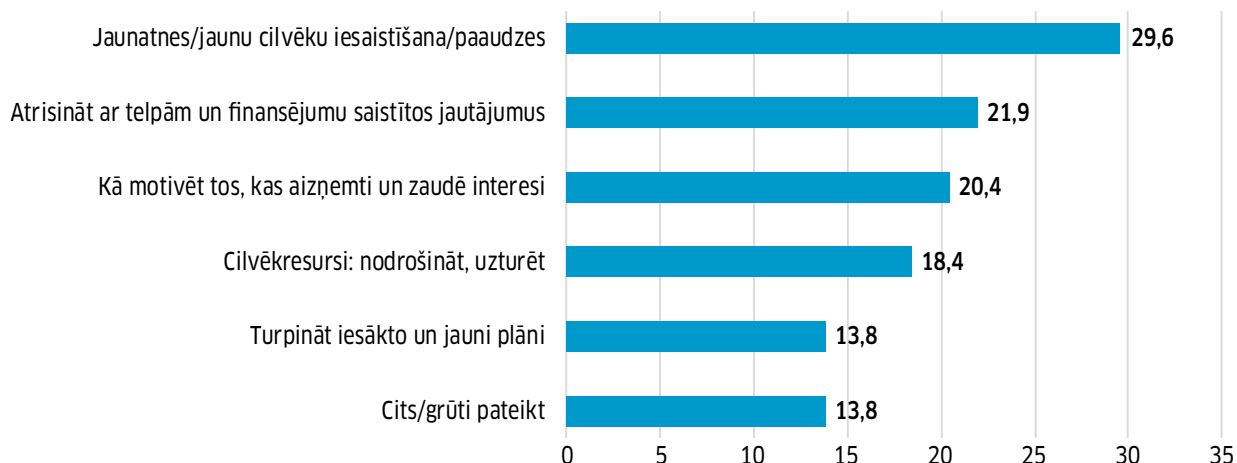
46. attēls. Vai diasporas organizāciju projektiem atvēlētais finansējums ir pietiekams? (%)

47. attēls. Ar kādām grūtībām saskaras organizācija finansējuma piesaistē (%)

48. attēls. Lielākie izaicinājumi organizācijas darbībā šobrīd (%)

Citas atbildes iezīmē grūtības ar pietiekami labu latviešu valodu; atbilstību kritērijiem, lai kvalificētos atbalstam; ja piesaka vairākus vajadzīgus projektus, atbalsta tikai vienu; konkurenci ar citām līdzīgām organizācijām par ierobežotiem resursiem; necaurspīdība projektu konkursu vērtēšanā.

Liela daļa norāda, ka ir neskaidrība par to, kā vispār iespējams saņemt finansējumu, trūkst informācijas (14%). Piemēram: *“Diasporai dod ļoti maz finansējumu. Mums 80–90 procenti ir no citām programmām, kas nav tieši domātas diasporai, bet mēs esam kaut kā pievilkuši mūsu vajadzībām”*; *“Finansējuma piesaiste nav sarežģīta, taču konkursu ir maz, un tajos ir augsta sāncensība, līdz ar to nekad nav skaidrības, vai finansējumu saņemsim, kas tiešā veidā ietekmē biedrības ilgtspēju”*; *“Grūti uzzināt par šīm iespējām”*; *“Iespēja prognozēt. Jo telpas jāpieteic ļoti laicīgi un ir dārgas.”*

Vairāki respondenti (12%) atzīst, ka trūkst cilvēkresursu – cilvēku, kas ir spējīgi piesaistīt projektus un kas tam var veltīt savu brīvo laiku. 10% norāda uz tendenci, ka samazinās potenciālo ziedotāju skaits un vēlēšanās ziedot, 11% – ka viņiem finansējumu nemaz nevajag, ka paši sevi finansē. Kāds respondents atbildējis: *“Grūti atrast finansējuma veidu, kas attaisnotu 50+ tērpu iegādi.”* Ar īpašām grūtībām saskaras organizācijas Krievijā: *“Krievijas nekorektā kontrole un nosodišana līdz pat “Иностранний агент” piedēvēšana.”*

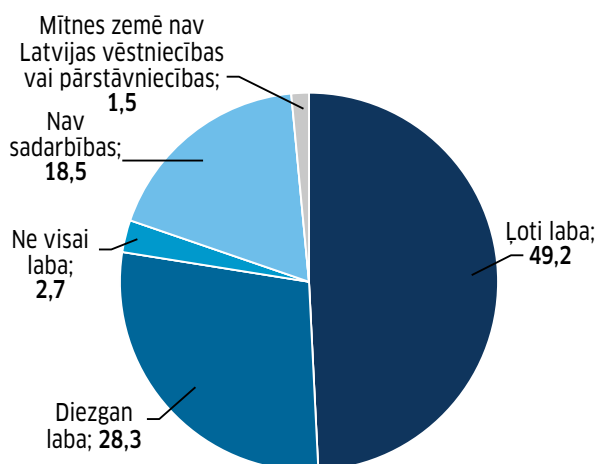
Kā lielākos izaicinājumus organizācijas vai grupas darbībā respondenti minējuši

(skat. 48. attēlu) jaunatnes, jaunu cilvēku iesaistišanu (30%), ar telpām un finansējumu saistītu jautājumu atrisināšanu (22%), saprast, kā motivēt tos, kas ir aizņēmti un zaudē interesi (20%), nodrošināt un uzturēt cilvēkresursus (18%).

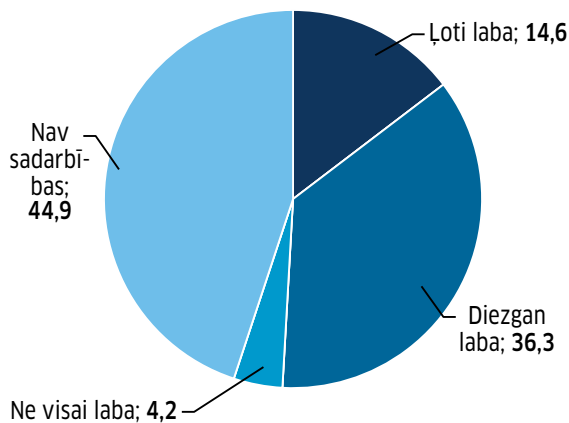
59% plāno sekmīgi turpināt esošo darbību, 17% – piesaistīt jaunus dalībniekus, 14% – sākt jaunus projektus, 9% – paplašināt sadarbību ar citām organizācijām. 9% domā, kā izdzīvot, 4% plāno pārstrukturēt savu darbību.

Lielākajai daļai diasporas grupu un organizāciju ir laba sadarbība ar Latvijas vēstniecību vai pārstāvniecību viņu mītnes zemē, puse (49%) šo sadarbību raksturojuši pat kā ļoti labu (skat. 49. attēlu). Vienai piektajai daļai nav sadarbības ar vēstniecību vai pārstāvniecību.

49. attēls. Sadarbība ar Latvijas vēstniecību vai pārstāvniecību (%)

50. attēls. Sadarbība ar mītnes zemes pašvaldību un vietējām institūcijām (%)

Atvērtajās atbildēs īpaši izcelts cilvēcis-kais aspekts – sadarbība atkarīga no katra konkrētā vēstnieka. Lielākā daļa respondentu, kuri komentējuši sadarbību, norādījuši, ka **sadarbība bijusi laba un produktīva**. Aptaujas dalībnieki nosaukuši veidus, kādos sadarbība ar vēstniecību notikusi, un kādu vēstniecības atbalstu ir saņēmuši, kā arī izteikuši pateicību vēstniekiem un vēstniecībām.

Salīdzinoši maza daļa atzinuši, ka **sadarbības nav bijis vispār – vai nav bijusi veiksmīga, ka vēstniecība nav bijusi ieinteresēta** diasporas aktivitātēs, piemēram: “Ar katru vēstnieku sadarbība mainās. Ir bijuši tādi, kurus diaspora neinteresē, pat nav uzai-cinājuši mūs satikties. Ar tagadējo vēstnieku sadarbība ir ļoti laba, saņemam atbalstu, arī pamudinājumu un ierosinājumus”; “Diasporas cilvēki nav vēstniecības prioritāšu sarakstā”; “Vēstniecība apmeklē diasporas rīkotos lielākos pasākumus, kad tie jau gatavi, tomēr nespēj sniegt ne finansiālu, ne organizatorisku atbalstu.” Arī tie, kuri ļoti pozitīvi vērtējuši sadarbību ar vēstniecībām, ir minējuši, ka vēstniecības nesniedz finansiālu atbalstu, tomēr izturas pret to ar izpratni un apzi-nās vēstniecību ierobežotās iespējas sniegt atbalstu.

Lielā daļā respondentu, komentējot dia-sporas sadarbību ar vēstniecībām, norādījuši, ka **nav bijusi vajadzība** pēc sadarbības, ka

konkrētajā mītnes zemē **nav Latvijas pārstāvniecības**, minēti arī citi sadarbības aspekti.

55% Latvijas diasporas organizāciju un grupu izveidojusies sadarbība arī ar mītnes zemes pašvaldību un/vai vietējām institūcijām, un tā parasti ir diezgan laba (skat. 50. attēlu).

Detalizētāk komentējot sadarbību ar mīt-nes zemes pašvaldību un vietējām institū-cijām, trešā daļa respondentu, kuri sniedza papildu komentāru, norādījuši, ka **sadarbība notiek un tā ir laba, produktīva**. Vairāki minējuši arī veiksmīgās sadarbības piemē-rus: “Atbalsta kultūras saglabāšanu”; “Bied-rība aktīvi iesaistās NVO pasākumos, kā arī ir Gruzijas parlamenta tolerances, mazākumtau-tību un sieviešu apvienības dalīborganizācija”; “Biedrībām Šveicē ir liela tradīcija, nepiecieša-mības gadījumā saņemam pietiekamu atbalstu.”

Daļa respondentu atzinuši, ka, lai arī **sadarbība** ar šīm institūcijām notiek, tomēr tā ir **maza, bieži vien formāla, un vairāk saistīta ar minimālo prasību izpildi**. Bieži tas tiek skaidrots ar to, ka sadarbība ar paš-valdībām prasa lielu laika ieguldījumu un organizācijām šādu resursu nav.

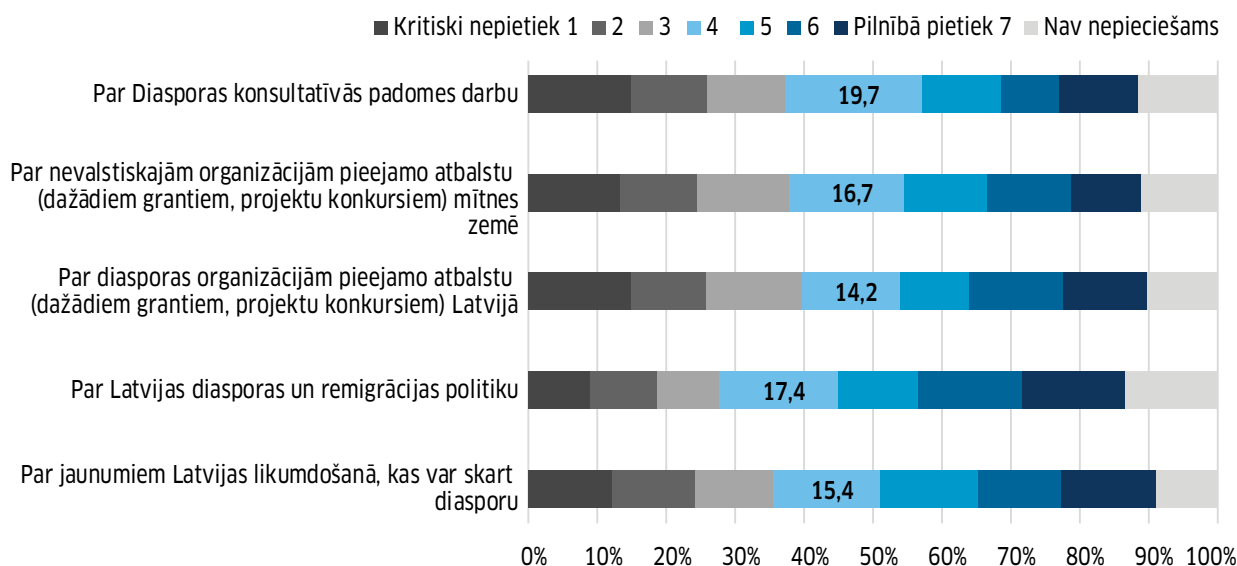
Divpadsmit respondenti norādīja, ka **sadarbība** ar vietējām mītnes zemes pašval-dībām un institūcijām vienkārši **nav bijusi nepieciešama**, piemēram: “Vietējās institū-cijas labi pazīstam, bet ar pašvaldību nav bijis īpašs kontakts”; “Viņi netraucē mūs, un mēs netraucējam viņus”; “Zinām, kur griezties pēc padoma vai palīdzības.”

Sadarbība dažādās valstīs atšķiras. Vis-labākā sadarbība ar Latvijas vēstniecību vai pārstāvniecību organizācijām ir valstīs, kur Latvijas diaspora ir maza (tajās, kur pārstāvniecība vispār ir). Interesanti, ka ASV, Kanādā, Austrālijā un Jaunzēlandē biežāk nekā Eiropā sadarbības ar Latvijas vēstnie-cību vai pārstāvniecību nav (24%). Ar mītnes zemes pašvaldību visbiežāk sadarbība izveido-jusies organizācijām un grupām Eiropā (63%) vai valstīs, kur Latvijas diaspora ir maza (61%) (skat. 14. tabulu).

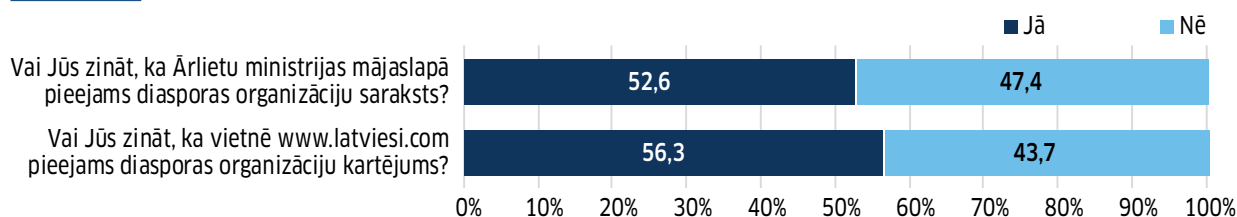
14. tabula. Sadarbība ar Latvijas vēstniecību un mītnes zemes institūcijām dažādās valstīs (kolonnas %)

		ES, EEZ	Apvienotā Karaliste	ASV, Kanāda, Austrālija, Jaunzēlande	Pārējā pasaule	Visas valstis	Latvija
Kāda ir Jūsu sadarbība ar Latvijas vēstniecību vai pārstāvniecību mītnes zemē?	Ļoti laba	51,9	51,9	48,2	70,4	15,4	62,9
	Diezgan laba	28,9	26,9	27,1	14,8	46,2	11,4
	Ne visai laba	4,8	3,8	1,2	0,0	0,0	5,7
	Nav sadarbības	13,0	17,3	23,5	0,0	38,5	14,3
	Mītnes zemē nav Latvijas vēstniecības vai pārstāvniecības	1,4	0,0	0,0	14,8	0,0	5,7
Kāda ir Jūsu sadarbība ar mītnes zemes pašvaldību, vietējām institūcijām?	Ļoti laba	15,1	21,2	13,0	14,3	0,0	16,2
	Diezgan laba	39,7	26,9	36,1	35,7	35,7	56,8
	Ne visai laba	8,0	0,0	1,2	10,7	0,0	2,7
	Nav sadarbības	37,3	51,9	49,7	39,3	64,3	24,3

51. attēls. Informācijas pietiekamība par dažādiem jautājumiem (%)

52. attēls. Informētība par diasporas organizāciju sarakstu (%)

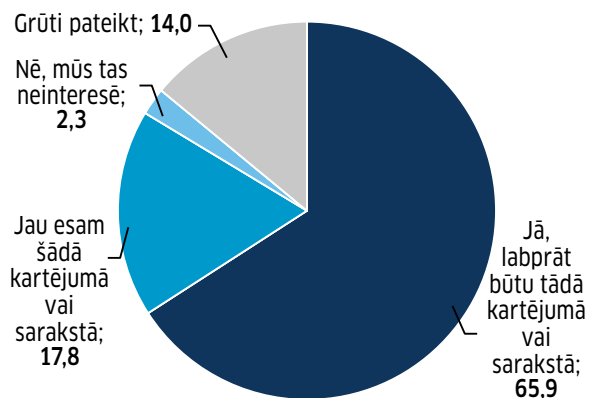

Aptaujā tika noskaidrota arī diasporas pārstāvju informētība par dažādiem jautājumiem. Gandrīz 40% diasporas organizāciju un grupu pārstāvju (skat. 51. attēlu) atzinuši, ka viņiem trūkst informācijas par jaunumiem, kas attiecas uz Latvijas diasporu, Diasporas konsultatīvās padomes darbu un diasporas organizācijām pieejamo atbalstu Latvijā un mītnes zemē (vērtējums 3 vai mazāk skalā

no 1 līdz 7). Sestajai daļai organizāciju informācijas par Diasporas konsultatīvās padomes darbu un diasporas organizācijām pieejamo atbalstu Latvijā trūkst kritiski.

53% diasporas organizāciju un grupu pārstāvju ir informēti par Ārlietu ministrijas mājaslapā pieejamo diasporas organizāciju sarakstu, 56% – par [latviesi.com](http://www.latviesi.com) organizāciju kartējumu (skat. 52. attēlu).

53. attēls. Vēlme būt šādā sarakstā (%)

18% aptaujāto organizāciju jau ir kādā no šiem sarakstiem, 66% labprāt tādā būtu. Noraidošu attieksmi paudušas tikai dažas organizācijas, 14% ir bijis grūti atbildēt uz šo jautājumu (skat. 53. attēlu). Kopumā atbildes liecina par **lielu potenciālu paplašināt šos**

sarakstus vai kartējumu, kas ļautu organizācijas vieglāk atrast un ar tām sazināties potenciālajiem dalībniekiem, mērķauditorijai un sadarbības partneriem.

Aptaujas noslēgumā tika uzdoti arī daži jautājumi par diasporas organizāciju un grupu pārstāvju pašu profilu. Atbildes liecina, ka tie lielākoties ir cilvēki, kuri mītnes zemē dzīvo jau vairāk nekā 10 gadus (87%) un arī organizācijā darbojas jau vairāk nekā 10 gadus (46%) vai vismaz 6–10 gadus (27%), turklāt 71% ir sievietes. 53% ir 35–54 gadu vecumā, 5% ir jaunāki par 35 gadiem. 54% ir nepilngadīgi bērni, 54% strādā pilna laika darbu, 20% – nepilna laika darbu. Var secināt, ka **diasporas un grupas vada lielākoties vidēja gadagājuma cilvēki (bieži vien sievietes), kam ir darbs un/vai bērni, tātad viņu laiks, ko var atvēlēt organizācijai, ir ierobežots.**

SECINĀJUMI UN REKOMENDĀCIJAS

DIASPORAS ORGANIZĀCIJU SKAITS, TIPOLOĢIJA UN TO DARBĪBAS RAKSTUROJUMS

Pētījuma sagatavošanās posmā tika identificētas 742 Latvijas diasporas organizācijas un grupas, kā arī apmēram 343 grupas, kas pastāv tikai internetā – sociālo tīklu portālā *Facebook*. Pētījums ļauj droši secināt, ka pasaulē klātienē vai virtuāli darbojas vairāk nekā 1000 dažādu Latvijas diasporas organizāciju un grupu. Aptaujā piedalījās 260, no tām tikai 8 virtuālās grupas (3%).

Diasporas organizāciju un grupu vidū visvairāk ir diasporas interešu pārstāvniecības grupu (24%), amatiermākslas kolektīvu (kori, deju kopas u. tml.) (23%) un latviešu nedēļas nogales skolu (18%). 56% diasporas organizāciju vai grupu pieder pie vienas vai vairākām šīm trim galvenajām kategorijām.

Nākamās izplatītākās diasporas organizāciju vai grupu kategorijas ir latviešu centri (14%), kultūras un mākslas biedrības (13%), labdarības organizācijas vai fondi (13%) un reliģiskās draudzes (9%).

Lielākās daļas Latvijas diasporas organizāciju darbība ir saistīta ar kultūras, valodas un izglītības jomu, ko papildina tīklošanās un dažādas izklaides un atpūtas aktivitātes. 70% organizāciju un grupu ir saistītas ar kultūras jomu, 57% nodarbojas ar izglītības jautājumiem un/vai latviešu valodas saglabāšanu. 36% darbojas izklaides un atpūtas jomā, 33% diasporas organizāciju darbība vērsta uz sabiedrības informēšanu vai informācijas apmaiņu savā biedru grupā. Pārējās darbības jomas (piemēram, sports, reliģija) ir mazāk izplatītas.

Analizējot konkrētāk organizāciju un grupu darbības formātu, var nošķirt:

- organizācijas, kas vērstas uz konkrētu mērķa grupu: diasporas interešu pārstāvniecības, jauniešu un profesionāļu organizācijas, draudzes (36%);
- organizācijas, kas veic regulāras aktivitātes savu dalībnieku lokā: kori, deju kolektīvi, teātri, amatniecības kolektīvi, citas hobija grupas (36%);

- organizācijas, kuru darbība vērsta uz apmeklētājiem vai cita veida auditoriju: muzeji, kultūras biedrības un centri, mediji, grupas sociālajos tīklos (27%);
- organizācijas, kas rīko regulāras aktivitātes bērniem un jauniešiem: skolas, nometnes u. tml. (22%);
- organizācijas, kas nodarbojas ar līdzekļu vākšanu, apsaimniekošanu, palīdzību citiem: labdarības biedrības, fondi u. tml. (13%).

Aptuveni pusei organizāciju un grupu, kurās tīklojas diaspora vai kuras ir vērstas uz diasporu, ir juridiskas personas statuss, 9% no tām ir reģistrētas Latvijā. Reģistrēto diasporas organizāciju statusu daudzveidība ir liela, vairākums no tām (63%) ir reģistrētas kā bezpeļņas organizācijas. Tas ietekmē organizāciju iespējas pieteikties un pretendēt uz dažādu veidu finansiālo atbalstu vai iegūt nodokļu atvieglojumus ziedotājiem. Iemesls neregistrēt organizāciju vai grupu pirmām kārtām ir tas, ka tās nesaskata vajadzību to darīt.

Diasporas organizācijas lielākoties ir mazas (60% – līdz 50 biedriem; 63% – līdz 10 aktīviem biedriem), to darbības gada budžets nepārsniedz 5000 eiro, darbība balstās galvenokārt uz brīvprātīgā darba pamata (82% nav algotu darbinieku), un organizācijas darba nodrošināšanai tiek vērtēts ierobežots laika daudzums (68% aktīvo darītāju velta organizācijas darbam līdz 20 stundām mēnesī).

Pēdējā gada laikā gandrīz trešajai daļai (30%) diasporas organizāciju bija ne vairāk kā 20 biedru vai dalībnieku, tikpat (30%) – 21–50 dalībnieku. Vismazākās ir organizācijas un grupas, kas veic regulāras aktivitātes savu dalībnieku lokā (kori, hobija grupas u. tml.). Taču ir arī lielas organizācijas: piektajai daļai (20%) dalībnieku skaits pārsniedz simtu. Aktīvo biedru (kodols), kas ikdienā nodrošina organizācijas/grupas pastāvēšanu

un darbību, visbiežāk nav vairāk kā desmit: **turklāt 29% organizāciju aktīvie darītāji ir tikai daži cilvēki (līdz 5)**. Tas padara šīs organizācijas trauslas un atkarīgas no konkrēto cilvēku entuziasma un iespējām. 22% aktīvo biedru organizācijai velta vairāk nekā 20 stundas mēnesī. **Tikai 18% organizāciju ir algoti darbinieki, turklāt visbiežāk ir 1 vai 2 darbinieki, kuriem parasti (53%) tas nav pamatdarbs.** Samaksa, kā norāda respondenti, bieži vien ir simboliska.

Var secināt, ka diasporas organizācijām kopumā nav raksturīga to darba profesionalizācija, jo pilna laika apmaksāti darbinieki, kuriem darbs organizācijā ir pamatdarbs, ir ļoti nelielam skaitam organizāciju.

Lielākā daļa diasporas organizāciju un grupu darbojas vai nu Eiropas Savienības un Eiropas Ekonomiskās zonas valstīs (38%), vai ASV, Kanādā un Austrālijā (39%). 15% veic darbību Apvienotajā Karalistē. 9% diasporas organizāciju darbojas (arī) Latvijā. Tikai 6% organizāciju darbojas pārējā pasaules daļā ārpus ES/EEZ, Apvienotās Karalistes un ASV, Kanādas, Austrālijas un Jaunzēlandes. Vairākas organizācijas darbojas Brazīlijā un Krievijā, kur vēsturiski izveidojusies lielāka latviešu kopiena, bet visā Āfrikas kontinentā, kā arī Āzijā latviešu diasporas organizāciju gandrīz nav. Šajos pasaules reģionos gan tika identificētas vairākas *Facebook* grupas, taču atsaucība piedalīties aptaujā bija zema.

Diasporas organizācijas un grupas parasti darbojas vienā valstī, un tikai 4% darbība ir vērsta uz visām valstīm. Tas liek domāt, ka organizāciju darbs ir vērsts pamatā uz darbošanos savā mītnes valstī, nevis uz pārrobežu sadarbību ar Latviju vai diasporu citās valstīs. Tas neizslēdz pārrobežu sadarbību vai to, ka organizācija kā savu mērķa grupu redz visu diasporu.

Lielākā daļa (61%) diasporas organizāciju orientējas uz Latvijas diasporu konkrētajā mītnes zemē (piemēram, Īrijā, ASV), gandrīz trešā daļa (32%) par savu mērķa grupu uzskata visu Latvijas diasporu. 18% savā darbībā cenšas iesaistīt arī ārzemniekus, kas nepieder pie Latvijas kopienas, 12% par savu mērķa grupu uzskata (arī) Latvijas iedzīvotājus, 3% – remigrantus, 12% – pilnīgi jebkuru. Lielākā daļa

organizāciju ir ļoti atvērtas un gatavas pieņemt jaunus dalībniekus.

Raksturojot savus mērķus, **diasporas organizācijas un grupas visvairāk norādīja, ka to darbība vērsta uz latviešu valodas, identitātes, kultūras mantojuma uzturēšanu un popularizēšanu gan latviskā vidē, gan informējot par savām aktivitātēm mītnes zemes iedzīvotājus, kā nākamo atzīmējot dalībnieku tīklošanos un kopienas uzturēšanu.**

Diasporas organizācijas raksturo noturīgums laikā. **Gandrīz puse (46%) aptaujāto Latvijas diasporas grupu un organizāciju savu darbību sākušas vēl pirms Latvijas neatkarības atjaunošanas un darbojas jau vairāk nekā 30 gadus.** Tikai 16% organizāciju ir ne vecākas par 5 gadiem, turklāt tikai 5% darbojas ne vairāk kā divus gadus. No vienas puses, tas liecina par organizāciju noturību un pieredzi, no otras, jaunu diasporas grupu un organizāciju dibināšanas aktivitāte ir zema. Iespējams, to var skaidrot ar veiksmīgu jaunās diasporas iekļaušanos jau esošajās vecās diasporas organizācijās un struktūrās, un jaunās organizācijas vairāk veidojas tur, kur vēsturiski nav bijusi liela latviešu kopiena vai parādās jaunas intereses.

Diasporas organizācijas ir savstarpēji cieši satīklotas – gan horizontāli (diasporas apdzīvotās vietās), gan vertikāli (apvienojoties štata, pavalsts, federālā līmenī, pēc tam valsts līmenī – kā ALA, LNAK vai Latviešu kultūras biedrība Brazīlijā vai Latviešu biedrība Beļģijā) – un pārnacionālā līmenī – kā ELA apvieno Eiropas valstu latviešu diasporas organizācijas vai PBLA apvieno visas centrālās organizācijas). Apdzīvotās vietās ar lielāku Latvijas iedzīvotāju vai latviešu pēcteču skaitu veidojas daudzveidīga sabiedriskā dzīve, kurā bieži vienā lielākā organizācijā (latviešu centrs, draudze, cits) iekļāvušas vairākas mazākas. **Gandrīz puse aptaujāto diasporas organizāciju un grupu ir daļa no kādas lielākas organizācijas. Ceturtajai daļai aptaujāto organizāciju vai grupu ir arī pašai savas apakšorganizācijas.** Starp šādām apakšorganizācijām visbiežāk minētas nedēļas nogales skolas, kori, tautas deju kopas, grāmatu klubiņi un dažādas citas brīvā laika pavadīšanas grupiņas. 77% diasporas

organizāciju un grupu sadarbības arī ar citām diasporas organizācijām.

Aptaujas dati apstiprina centrālo organizāciju lideru teikto ar mazliet citiem akcentiem: organizāciju darbības priekšplānā ir **valodas un kultūras uzturēšana, kopības un piederības veidošana**. Nākamā svarīgā ir **valodas, kultūras un identitātes nodrošana nākamajām paaudzēm, seko Latvijas interešu pārstāvēšana mītnes zemē un diasporas interešu pārstāvēšana Latvijā**. Latvijas diaspora rada rosīgu sabiedrisko dzīvi, uztur daudzveidīgas saites starp tautiešiem savā mītnes zemē, citur pasaulē un Latvijā. Diasporas organizācijas palīdz uzturēt noturīgu etniskās grupas kopības izjūtu ilgstošā laika periodā, grupas atšķirīgo (no mītnes zemes) latvisko identitāti un kultūru, kā arī nodrošina radošu un bagātinošu pašrealizāciju uzņemošajās sabiedrībās. Aptauja mazāk atklāja diasporas organizāciju darbības jomas, kas skar pārmaiņu un attīstības veicināšanu Latvijā, kā arī Latvijas vārda nešanu pasaulē, bet to drīzāk var skaidrot ar aptaujas instrumenta ierobežojumiem, jo gan šā, gan citu pētījumu kvalitatīvie dati parāda arī šīs jomas kā pietiekami nozīmīgas. Raksturojot diasporas organizāciju darbību mītnes zemēs, dažās intervijās tika norādīts, ka darbība organizācijās savā ziņā sekmē arī iekļaušanos mītnes zemes sabiedrībā, jo nozīmīga ir pilsoniskā aktivitāte – **organizācijas sniedz iespēju būt aktīviem arī savas mītnes zemes sabiedrībā caur aktīvu darbu latviešu sabiedrībā**.

Izaicinājums gandrīz visur ir **slikta latviešu valodas prasme vai valodas neprasme otrajai, trešajai un sevišķi nākamajām paaudzēm**. Kaut gan vēsturiski tieši latviešu pasākumi ļāva uzturēt latviešu valodu ārpus ģimenes loka, arvien biežāk arī latviešu diasporas pasākumos tiek lietota mītnes zemes valoda – lai iekļautu latviski nerunājošos dzīvesbiedrus, kā arī latviski nerunājošās nākamās paaudzes. Sevišķi būtiski tas ir no Latvijas tālās diasporās, kur izbraucēju pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas ir mazāk.

Intervijās **vairākkārt parādījās sajūta par pirmās un otrās šķiras latviešiem, un tika uzdots retorisks jautājums, vai visi diasporas latvieši ir vienlīdz vērtīgi Latvijas sabiedrības un valsts acīs**. Pie pirmās šķiras latviešiem pieder tie, kuriem ir

pilsonība un kuri teicami pārvalda latviešu valodu. Pārējie ir otrās šķiras, kaut Diasporas likums attiecas arī uz viņiem. Otrās, trešās un ceturtās paaudzes latviešu pēcnācēji bieži vairs nerunā latviski vai viņu latviešu valodas prasme ir vāja. Šī atšķirība bieži iezīmējās starp Eiropas (tuvā diaspora) un citām (tālā diaspora) latviešu kopienām. Aptaujas rezultāti par finansējuma piesaisti arī parāda, ka vislielāko atbalstu saņem Eiropas diasporas organizācijas, ko intuitīvi saskatījuši pārējo reģionu diasporas līderi. Finansējuma sadalījumu daļēji var izskaidrot ar to, ka Eiropas diaspora arī objektīvi ir lielākā, turklāt tai ir mazāk citu finansējuma avotu, tomēr daļēji to var skaidrot ar jaunās diasporas pārsvaru Eiropā, kurai ir objektīvi labāka latviešu valodas prasme, kā arī “projektu valodas” prasmes. **No Latvijas tiek sagaidīts, ka visi ir vienlīdz vērtīgi un piederīgi. No Latvijas tiek sagaidīta lielāka izpratne par tuvās un tālās diasporas būtiskajām atšķirībām, kas attiecīgi arī prasa mazliet atšķirīgu pieeju sadarbības formātos un atbalsta sniegšanā**.

Rekomendācijas. Ņemot vērā lielu un mazu, formālu un neformālu diasporas organizāciju, kas darbojas visdažādākajās jomās, būtisko lomu identitātes, valodas un kultūras uzturēšanā, kā arī piederības un kopības sajūtas stiprināšanā, pateicoties nesavtīgam un brīvprātīgam darbam, ieteicams Latvijas valsts vadītājiem un sevišķi atbildīgo ministriju (Ārlietu, Kultūras, Izglītības un zinātnes ministrijas) vadošajiem darbiniekiem biežāk rast iespēju simboliski novērtēt diasporas sabiedrisko darbošanos un ieguldījumu. Novērtējums neprasa līdzekļus, bet var sniegt sajūtu, ka visi ir vienlīdz vērtīgi, pamanīti un piederīgi.

Plānojot tiešsaistes darba grupas, sapulces vai pasākumus ar diasporas piedalīšanos, ieteicams pievērst uzmanību laika joslu atšķirībām starp Latviju un laika joslu, no kuras būs plānotie diasporas dalībnieki, un iespēju robežās meklēt kompromisu. Tāpat ieteicams ņemt vērā, ka diasporas organizācijas lielākoties nav profesionālas nevalstiskās organizācijas, kopienu līderi ir dažādās profesijās strādājoši cilvēki, kuri darbojas galvenokārt uz brīvprātīgā darba pamata, tāpēc nevajadzētu sagaidīt no viņiem tādu ieguldījumu darba un laika ziņā, kādu var gaidīt no attiecīgajā jomā pilnu laiku nodarbinātiem profesionāļiem.

DIASPORAS SKOLAS UN NOMETNES BĒRNIEM UN JAUNIEŠIEM

Diasporas nedēļas nogales skolām un nometnēm tika veltīta dziļāka uzmanība, jo tieši skolu darbs līdzās ģimenēm ir būtisks latviskās identitātes, piederības, valodas un kultūras nodošanā nākamajām paaudzēm. **Diasporas skolas visbiežāk (57% gadījumu) darbojas ik nedēļu, 27% – reizi vai dažas reizes mēnesī.** 39% skolu bērnu skaits ir bijis no 10 līdz 20, 51% skolu pēdējā gada laikā iesaistījušies 21–40 bērni. Nometnēs 2/3 gadījumu iesaistījušies vairāk nekā 40 bērnu. Aptuveni pusē diasporas nedēļas nogales skolu ir tikai daži (līdz 4) skolotāji, desmitajā daļā skolu ir vairāk nekā 10 skolotāju.

Pusei organizāciju, kas riko regulāras aktivitātes bērniem un jauniešiem (nedēļas nogales skolas, nometnes u. c.), pēdējo 10 gadu laikā ir samazinājies dalībnieku skaits. Diasporas skolas un nometnes arī visbiežāk norādījušas, ka pēdējo 10 gadu laikā samazinājušas arī dalībnieku zināšanas un prasmes, trešdaļai samazinājusies arī sasniegtā auditorija (32%). Var secināt, ka diasporas skolām būtu nepieciešams lielāks atbalsts cilvēkresursu attīstīšanā un skolēnu piesaistē.

Skolotāju trūkums parādījās kā būtiska problēma gan aptaujas datos, gan intervijās. Intervijās iegūtā informācija ļāva secināt, ka mūsdienās latviskuma uzturēšana vairs nav visaptverošs dzīvesveids, dzīves centrālā dzīves ass un cilvēki nav gatavi latviskajai identitātei un sabiedrībai upurēt visas citas dzīves aktivitātes. Tas varētu palīdzēt izskaidrot to, kādēļ visās diasporas kopienās arvien mazāk bērnu vecāku ir gatavi strādāt sestdienas skolās un vasaras nometnēs, kas prasa ļoti lielus laika un materiālos resursus (gatavot stundas saturu, meklēt un gatavot materiālus, dienu veltīt ceļam uz skolu un skolas aktivitātēm, segt ceļa izmaksas, vēl ieguldīt

laiku profesionālajā pilnveidē vai pedagoģijas pamatu apgūšanā). Papildu apgrūtinājums tālajām diasporām ir Latvijā rīkoto diasporas skolotāju apmācību nepieejamība. Kaut arī mācības notiek tiešsaistē, laika joslu atšķirību dēļ tālajām diasporām tās iekrīt lielākoties naktī. Intervijās arī parādījās uzsvars uz būtiskām kvalitātes atšķirībām, kur ar bērniem strādā profesionālas skolotājas un kur – entuziastes mammas. Vecāki ļoti novērtē un sagaida skolotāju profesionālu darbu, sevišķi gadījumos, kad tiek maksāts līdzmaksājums.

Rekomendācijas. Atbalsts diasporas sestdienas skolām ir jāturpina un, visticamāk, arī jāpalielina, paredzot elastīgākas atbalsta iespējas, kas precīzāk atbilstu konkrēto skolu vajadzībām (piemēram, ceļa izdevumu kompensācija skolotājām, materiālu izmaksas, bērnu apdrošināšana u. c.). Izskanēja ierosinājums uz tālajām diasporām sūtīt skolotājus no Latvijas uz visu mācību gadu, un viņu uzdevums lielā mērā varētu būt profesionāli izglītot skolotājas, lai paaugstinātu apmācību kvalitāti sestdienas skolās. Vēl tika ierosināts izveidot motivējošas balvas labākajām skolotājām vai domāt par citiem skolotāju darba novērtēšanas paņēmieniem.

Ieteicams būtu izstrādāt tālmācības programmu, kuru vecāki, kas ir ar mieru veltīt brīvo laiku savu un citu bērnu mācīšanai, varētu apgūt sev ērtā laikā un tempā. Tāpat jādomā, kā varētu labāk diferencēt materiālus bērniem, kuriem latviešu valoda ir pirmā svešvaloda, kā arī jādomā par ērti pieejamiem latviešu valodas apguves materiāliem pieaugušajiem bez latviešu valodas priekšzināšanām. Materiāli pieaugušajiem varētu būt pieejami par atbilstošu samaksu. Iespējams, šajā ziņā varētu sadarboties ar speciālistiem, kuri trešvalstniekiem Latvijā māca latviešu valodu kā svešvalodu.

INFORMĀCIJAS APMAIŅA UN SABIEDRĪBAS INFORMĒŠANA

Aptaujā noskaidrots, ka diasporas organizāciju biedri vai dalībnieki ar informāciju visbiežāk apmainās e-pasta sarakstē (76%), 58% saziņai izmanto *Facebook*, 43% – *WhatsApp*, 40% sazvanās. Pētījums liecina, ka lielākajai daļai (71%) aptaujāto diasporas organizāciju

un grupu ir savs *Facebook* konts, pusei (50%) ir sava mājaslapa. *Instagram* un/vai *WhatsApp* ir piektajai 21% organizāciju.

Organizācijas un grupas ir samērā aktīvas, uzrunājot arī auditoriju ārpus savu dalībnieku loka. Lielākā daļa diasporas organizāciju katra

atsevišķi sasniedz samērā nelielu cilvēku skaitu. Plašāko auditoriju sasniedz diasporas mediji. Informācijas izplatīšanai auditorijai ārpus biedru loka visbiežāk tiek izmantota organizācijas Facebook lapa (71%). 44% informāciju izplata savā mājaslapā, gandrīz tikpat – citos savos sociālajos medijos. 35% organizāciju informāciju izplata kādu citu diasporas organizāciju lapās un kanālos, tikpat – latviesi.com (31%) vai citos diasporas medijos (34%). Organizācijas plašāk varētu izmantot iespējas izplatīt informāciju un popularizēt viena otru gan savās mājaslapās, gan ar diasporas mediju starpniecību. Organizācijas, kas veic regulāras aktivitātes savu

dalībnieku lokā vai aktivitātes bērniem un jauniešiem, visbiežāk neizvieto informāciju mājaslapā, tās informāciju izplata vairāk *Facebook*. **Facebook joprojām ir dominējošais kanāls, kurā diasporas grupas apmainās ar informāciju un kur iespējams par tām atrast informāciju arī citiem interesentiem.**

Aptuveni puse diasporas organizāciju ir centušās pārstāvēt savu biedru un dalībnieku intereses politiskā līmenī, bet tikai 13% ir piedalījušies Diasporas konsultatīvās padomes sēdēs. Tātad aktīvāk varētu popularizēt iespējas līdzdarboties Diasporas konsultatīvajā padomē, vērot sanāksmes un arī pretendēt uz vietu tajā.

DIASPORAS ORGANIZĀCIJU RESURSI UN VAJADZĪBAS

Organizāciju darbībai ir nepieciešami resursi – cilvēki, telpas, finanses un citi. Visvairāk diasporas organizāciju savu darbību finansē **no biedru naudas (48%) vai ziedojumiem (47%)**. 35% organizāciju un grupu finansējumu pēdējo trīs gadu laikā ir ieguvušas Latvijas valsts grantu konkursos (Sabiedrības integrācijas fonda, Ārlietu ministrijas u. c.), 12% – citos grantu konkursos. Latvijas valsts pastāvīgu finansējumu saņem 40% diasporas nedēļas nogales skolu, 21% no tām saņem mītnes zemes finansējumu. Labdarības organizācijas, fondi lielākoties (71%) līdzekļus iegūst no ziedojumiem. Kā liecina aptauja, 61% organizāciju gada budžets nepārsniedz 5000 EUR, 16% nav vispār nekādu ienākumu. Budžets virs 50 000 EUR 2022. gadā bija tikai 13% organizāciju, visbiežāk ASV, Kanādā, Austrālijā un Jaunzēlandē. Eiropā ievērojami vairāk organizāciju radušas iespēju darboties bez jebkāda finansējuma, iespējams, pateicoties plašākai telpu pieejamībai bez maksas (tostarp vēstniecības, pašvaldību telpas u. c.). Iespējams, to var skaidrot arī ar darbības mazo mērogu un neformālu raksturu, kas ļauj sanākt pie grupas dalībniekiem mājās, kā arī ar darbības formu tikai tiešsaistē. Vienlaikus atbildes liecina, ka organizācijas ES un EEZ valstīs visvairāk bijušas atkarīgas no ārējā finansējuma. Tas sasauca ar iepriekšējo pētījumu datiem, ka Eiropā pārsvarā ir jaunā diaspora, kas ir mazāk vērsta uz ziedošanu.

Kopumā tikai aptuveni trešajai daļai diasporas organizāciju, kurām ir kādi ienākumi, darbība nav vai gandrīz nav atkarīga no ārējā finansējuma (papildus biedru iemaksām, ja tādas ir). **Var secināt: lai diasporas organizācijas varētu veiksmīgi darboties, ir kritiski svarīgs kaut neliels Latvijas valsts atbalsts.**

Tikai 15% organizāciju norādījušas, ka tām īpašumā ir savas telpas, 21% ir pastāvīgi irētas telpas. Trešajai daļai (34%) organizāciju nav pastāvīgu telpu, bet tās ir pieejamas nepieciešamības gadījumā vai tiek irētas atsevišķiem pasākumiem, 15% organizāciju telpu nav. **Aptuveni puse organizāciju uzskata, ka savas telpas tām ir kritiski svarīgas vai svarīgas.** Būtiski, ka telpu nav aptuveni 10% organizāciju, kuru darbībai tās ir kritiski svarīgas, un pat tām organizācijām, kam telpas ir, 25% ir kādas problēmas ar tām. Gan intervijās, gan aptaujas atvērtajās atbildēs iezīmējās, ka latviešu centri, kuri celti vai iegādāti un renovēti pagājušā gadsimta otrajā pusē, ir fiziski un morāli novecojuši. Daudzviet latviešu nami un dievnami jau ir pārdoti. Tie, kurus kopienas saviem spēkiem vēl spēj uzturēt, netiek pārdoti, tomēr arī neviena kopiena vairs nevar atļauties ēku kapitālo remontu. Tas ir nopietnu diskusiju jautājums, vai un kāpēc Latvijas valstij vajadzētu atbalstīt latviešu namu uzturēšanu diasporā, tomēr valsts iesaiste varētu būt nozīmīga, lai izdotos saglabāt un atjaunot esošos latviešu centrus. Var secināt, ka nepieciešams padziļināti apsvērt

iespējas atbalstīt diasporas organizācijas, kuras bez telpām darboties nevar, ar telpu nodrošinājumu, sniegt atbalstu telpu atjaunošanā vai vismaz palīdzēt segt komunālos maksājumus.

Pēdējo 10 gadu laikā daļu organizāciju skārušas pozitīvas, daļu – negatīvas pārmaiņas. **38% samazinājies dalībnieku skaits, 32% – pieejamie resursi.** Dalībnieku skaits samazinājies pusē organizāciju, kas rīko regulāras aktivitātes bērniem un jauniešiem (nedēļas nogales skolas, nometnes u. c.), kā arī formālās organizācijās, kuras ir vērstas uz konkrētu mērķa grupu (jauniešu, profesionāļu organizācijas, draudzes). Resursi visvairāk samazinājušies organizācijām, kas nodarbojas ar līdzekļu vākšanu, finansiālu palīdzību citiem (labdarības organizācijas, fondi u. c.), neraugoties uz to, ka pārlicība par to darbības nepieciešamību ir pieaugusi. Esot pastāvīgā resursu trūkuma izraisītā stresā, daudzas organizācijas palīdzību līdzšinējā apmērā vairs nevarēs atļauties sniegt.

Pēdējo 10 gadu laikā notikušas arī pozitīvas izmaiņas – **diasporas organizācijas kļuvušas profesionālākas, efektīvākas, redzamākas un arvien skaidrāk izjūt savu lomu un nozīmi.**

Atšķirības vērojamas organizāciju dinamikā dažādos pasaules reģionos. Dalībnieku skaita ievērojamu kritumu piedzīvojušas diasporas organizācijas ASV, Kanādā, Austrālijā un Jaunzēlandē: **gandrīz divām trešdaļām (64%) samazinājies dalībnieku vai biedru skaits, 44% – sasniegtā auditorija.** Daudzām no tām (38%) samazinājušies arī resursi, turklāt 31% uzskata, ka dalībniekiem ir vajākas zināšanas (iespējams, tas saistīts ar vecākās un pieredzējušākās paaudzes pakāpenisku aiziešanu). Vienlaikus **spēcīgākas kļūst diasporas organizācijas Eiropā.** Var secināt, ka organizācijām ASV, Kanādā, Austrālijā un Jaunzēlandē, kas līdz šim galvenokārt paļāvušās uz savu biedru iekšējiem resursiem, ziedojumiem un atbalstu (pretstatā Eiropas organizācijām, kas vairāk guvušas labumu no Latvijas valsts grantu konkursiem), nākas konkurēt par resursiem ar Eiropas organizācijām Latvijas grantu konkursos. Intervijas liecina, ka tālās diasporas (ASV, Kanādā, Austrālijā, Jaunzēlandē un Dienvidamerikā) šajā konkurencē zaudē, jo otrās, trešās un ceturtās

paaudzes diasporas cilvēkiem ir būtiski sliktākas latviešu valodas un projektu rakstīšanas prasmes. Tāļajai diasporai ir sajūta, ka viņu vajadzības Latvijā saprot mazāk, jo ir tikuši noraidīti projekti augsto ceļa izmaksu dēļ (to parāda arī aptaujas dati). Tāļajai diasporai lielākais izaicinājums ir segt arvien pieaugošās ceļa izmaksas, kas milzīgo attālumu dēļ ir lielas. Intervijās arī dzirdējām – pārējo mēs varam paši, bet ceļa izdevumus segt kļūst arvien grūtāk. Turklāt jāņem vērā, ka diasporas organizācijas Krievijā politiskās situācijas un Krievijas izvirzīto nosacījumu dēļ vispār nevar saņemt finansiālu atbalstu no Latvijas.

Resursu un vajadzību atšķirības dažādos pasaules reģionos pētījumā identificētas saistībā ar organizāciju izkliedi mītnes zemē un attālumu no Latvijas. Jo lielāka izkliede mītnes zemē un jo lielāks attālums no Latvijas, jo būtiskāki resursi nepieciešami ceļa izdevumiem. Turklāt izkliede mītnes zemē parādās kā nozīmīga vismaz divos aspektos – organizāciju un grupu dalībnieku izkliede konkrētā apdzīvotā vietā (ietekmē organizāciju individuālo biedru laika patēriņu un ceļa izdevumus, lai nokļūtu latviešu centrā, uz pasākumiem, amatiermākslas kolektīvu mēģinājumiem, sestdienas skolu u. c., kas savukārt tieši ietekmē brīvos līdzekļus, ko var atļauties ziedot organizācijām) un diasporas organizāciju un grupu izkliede mītnes zemē (tālajās diasporās, lai centrālo organizāciju vadītāji varētu personīgi tikties ar organizācijas biedriem arī attālās valsts vietās vai organizācijas varētu satīties kopīgos pasākumos, laika patēriņš ceļā un ceļa izdevumi ir nozīmīgi lielāki, nekā tas ir Eiropā, kur pat no Latvijas līdz Portugālei ceļš ir īsāks un lētāks, nekā tas ir, piemēram, ASV, Kanādā vai Austrālijā no viena krasta līdz otram. Tas pats attiecas arī uz Dienvidameriku). Lai uzturētu ciešas saites ar Latviju, nepietiek ar virtuālo saskarsmi internetā, taču atkarībā no mītnes zemes ceļa izmaksas ir būtiski atšķirīgas, ja grib apmeklēt Latviju (vai uzaicināt viesus no Latvijas).

Organizācijas visbiežāk saskaras ar cilvēkresursu trūkumu: 50% tie ir drīzāk vai ļoti nepietiekami. Trūkst skolotāju, aktīvu dalībnieku pašdarbības kolektīvos un biedru.

Kā lielākos izaicinājumus organizācijas vai grupas darbībā respondenti minējuši **jaunatnes, jaunu cilvēku iesaistīšanu (30%),**

ar telpām un finansējumu saistītu jautājumu atrisināšanu (22%), to cilvēku, kuri ir aizņemti un zaudē interesi, motivēšanu (20%), cilvēkresursu nodrošināšanu un uzturēšanu (18%). Tas sevišķi attiecas uz organizācijām ASV, Kanādā un Austrālijā, kuras pieredz būtisku biedru skaita samazinājumu. Laika trūkums un lieli attālumi, pēc respondentu domām, ir galvenie iemesli, kas kavē jaunu dalībnieku piesaisti. Daudzi (28%) kā problēmu minējuši arī to, ka mazinās piederības sajūta Latvijai un daļa potenciālo dalībnieku neprot latviešu valodu (18%). Arī intervijās ar centrālo organizāciju vadītājiem un ELA biedru kopsapulces atvērtajā dienā tika skarta jaunu dalībnieku iesaiste kā nopietna organizāciju problēma. Daudzviet ārpus Eiropas organizācijas ir pārgājušas uz pasākumiem mītnes zemes valodā, tomēr to neatbalsta jaunā diaspora (valstīs, kurās tā ir pietiekami nozīmīga), kura vēlas pasākumus latviešu valodā.

Jaunu dalībnieku piesaiste un esošo motivēšana ir izaicinājums daudzām organizācijām. **Izplatītākais veids, kā organizācijas veic dalībnieku piesaisti, ir dalībnieku personiska uzrunāšana (68%) un informācijas izplatīšana savos kanālos (62%).** Tikai puse organizāciju piesaista dalībniekus, izplatot publiskus uzaicinājumus iesaistīties. Tātad interesentiem ir ierobežotas iespējas uzzināt par iespēju līdzdarboties šajās organizācijās. ELA biedru kopsapulces atvērtajā dienā tieši personiska uzrunāšana tika atzīta kā efektīvākā iesaistes stratēģija (liela daļa pašreizējo kopienu lideru tikuši iesaistīti šādi). 16–17% organizāciju saskaras ar grūtībām atrast un uzrunāt potenciālos dalībniekus – vai arī pašām trūkst kapacitātes jaunu dalībnieku piesaistē. Tas liecina, ka diasporas organizāciju saraksts vai kartējums būtu lietderīgs instruments, lai informētu plašāku potenciālo dalībnieku loku par iespējām tikloties un iesaistīties dažādu organizāciju un grupu darbībā.

38% trūkst finanšu resursu, 11% – kritiski. Situācija nākamgad īpaši pasliktināsies Zviedrijā, kur samazināsies Zviedrijas atbalsts šīm organizācijām. 27% trūkst darbībai nepieciešamo materiālo resursu (tērpi, mācību līdzekļi, tehnika u. c.). **64% organizāciju sagaida finansiālu atbalstu no**

Latvijas valsts, taču pašlaik tikai ceturtdaļa organizāciju (24%) ir drīzāk vai pilnībā neapmierinātas ar iespējām pieņemt valsts atbalstu savai darbībai. Viedokļi par to, vai diasporas organizāciju atvēlētajiem projektiem finansējums ir pietiekams (piemēram, caur Sabiedrības integrācijas fonda, Ārlietu ministrijas projektu konkursiem), atšķiras. **37% organizāciju un grupu uzskata, ka tas ir nepietiekams, 24% – ka pietiekams.** Kā problēma, ar ko saskaras organizācijas finansējuma piesaistē, visbiežāk minēta lielā birokrātija gan projektu iesniegšanā, gan atskaišu sistēmā; arī neskaidrības konkursu prasībās un neskaidrības ar juridisko valodu.

Rekomendācijas. Ņemot vērā tālajās diasporās sarūkošos iekšējā finansējuma resursus (biedru nauda, ziedojumi, testamentārie novēlējumi) un tuvajā diasporā ļoti vājos iekšējā finansējuma resursus, ieteicams nākotnē palielināt finansējumu diasporas organizāciju atbalstam konkursu veidā. Rekomendējam pēc iespējas samazināt birokrātisko slogu un piedāvāt konsultācijas pieteikumu sagatavošanā. Tā kā gandrīz ceturtdaļa diasporas organizāciju nav skaidrības un trūkst informācijas par to, kā vispār iespējams saņemt finansējumu, nepieciešams arī paplašināt informācijas izplatīšanas kanālus par iespējām iegūt Latvijas valsts atbalstu. Ieteicams dziļāk analizēt finansējuma sadalījumu starp dažādām diasporas organizācijām grantu konkursos un pievērst uzmanību tam, kā tiek pieņemti lēmumi par projektu finansēšanu. Viens aspekts būtu līdzsvarotāks finansējuma sadalījums starp tuvās un tālās diasporas organizācijām, otrs – vairāk pievērst uzmanību projekta būtībai un vajadzību atšķirībām starp tuvo un tālo diasporu, ņemot vērā, ka tālajās diasporās literārās latviešu valodas un “projektu valodas” prasme ir zemāka, kā arī vajadzības var būtiski atšķirties. Piemēram, diasporas atbalsta projektu vērtēšanā būtu jāņem vērā ceļa izdevumu izmaksu atšķirības dažādos pasaules reģionos. Ieteicams apsvērt, ka tālajās diasporās ir daudz mazu kopienu, kuras balansē uz izzušanas robežas, tāpēc, lemjot par atbalstu organizācijām un domubiedru grupām, svarīgākajam kritērijam nevajadzētu būt paredzamajam projektā sasniegto cilvēku skaitam. Varbūt tieši tur, kur palikuši

vairs tikai daži, atbalsts ir vajadzīgs visvairāk. Savukārt diasporas centrālajām organizācijām rekomendējam visām reģistrēt savu pārstāvniecību Latvijā, kas ļautu atvērt bankas kontu un palīdzētu dalīborganizācijām no

savām mītnes zemēm aktīvāk pretendēt uz diasporas atbalsta pasākumu finansējumu un vieglāk to saņemt, ņemot vērā banku sistēmas atšķirības dažādās valstīs un starpvalstu pārvedumu izmaksas.

SADARBĪBA AR LATVIJU UN LATVIJAS VĒSTNICĪBU VAI PĀRSTĀVNICĪBU MĪTNES ZEMĒ

Lielākajai daļai diasporas grupu un organizāciju ir laba sadarbība ar Latvijas vēstniecību vai pārstāvniecību viņu mītnes zemē, turklāt puse (49%) sadarbību raksturojušas kā ļoti labu. Tikai piektajai daļai (visbiežāk ASV, Kanādā, Austrālijā un Jaunzēlandē) nav sadarbības ar vēstniecību vai pārstāvniecību. Nedaudz vairāk nekā pusei (55%) Latvijas diasporas organizāciju un grupu (visbiežāk Eiropā) izveidojusies sadarbība arī ar mītnes zemes pašvaldību un/vai vietējām institūcijām, turklāt tā parasti ir diezgan laba.

Gandrīz 40% diasporas organizāciju un grupu pārstāvju trūkst informācijas par jaunumiem, kas var skart Latvijas diasporu, Diasporas konsultatīvās padomes darbu un diasporas organizācijām pieejamo atbalstu Latvijā un mītnes zemē, turklāt sestajai daļai – kritiski. Tas liecina, ka nepieciešams aktīvāk izziņot dažādos kanālos jaunumus, ka skar diasporu, tostarp sadarbojoties ar diasporas medijiem un tos popularizējot. Intervijās aptaujas atvērtajās atbildēs tika pausts, ka kādreiz konkursiem ir ļoti īsi pieteikšanās termiņi, kuros pilnu laiku strādājošiem cilvēkiem, kuri diasporai velta brīvo laiku, ir ļoti grūti iekļauties.

Tikai aptuveni puse zina par Ārlietu ministrijas mājaslapā pieejamo diasporas organizāciju sarakstu vai latviesi.com organizāciju kartējumu. 18% aptaujāto organizāciju jau ir kādā no šiem sarakstiem, divas trešdaļas (66%) labprāt tādā būtu. Var secināt, ka ir liels potenciāls papildināt šos sarakstus, lai tie kļūtu par nozīmīgu vietu, kur organizācijām un to potenciālajiem dalībniekiem vienam par otru uzzināt.

Rekomendācijas. Diasporas organizāciju aktīvie cilvēki ļoti novērtētu iespēju vienkopus atrast informāciju par dažādām finansējuma piesaistes iespējām, gaidāmiem vai esošiem konkursiem, kā arī savlaicīgu konkursu izsludināšanu ar pietiekami garu pieteikšanās termiņu, lai pagūtu kvalitatīvi izstrādāt projekta pieteikumu. Nepieciešams aktīvāk izziņot dažādos kanālos jaunumus, ka skar diasporu, tostarp sadarbojoties ar diasporas medijiem un tos popularizējot. Rekomendējam rast iespējas regulāri atjaunot un papildināt latviesi.com un Ārlietu ministrijas mājaslapā esošo diasporas organizāciju sarakstu, lai tās būtu vieglāk atrodamas potenciālajiem interesentiem un arī sadarbībai.

LITERATŪRAS SARAKSTS

- Dijkzeul, D., & Fauser, M. (2020). Studying diaspora organizations in international affairs Introduction. In D. Dijkzeul & M. Fauser (Eds.), *Diaspora Organizations in International Affairs* (pp. 1–24).
- Carpenter, I. G. (1989). *Being Latvian in Exile. Folklore as Ideology*. Indiana University [unpublished].
- Cohen, R. (2008). *Global Diasporas*. Routledge.
- Hazans, M. (2020). *Diasporas apjoma novērtējums. Pētījuma rezultāti*. Rīga: LU Diasporas un migrācijas pētījumu centrs.
- Ķikuts, T. (2015). *19.–21. gs. migrācijas un latviešu diaspora Latvijas Nacionālā vēstures muzeja krājumā un pagaidu pamatekspozīcijā*. [referāts] Konference “Izceļošanas un diasporas tēma Latvijas muzeju ekspozīcijās”, 10.12.2015. Rīga.
- Mieriņa, I. (2015). *Latvijas emigrantu kopienas: cerību diaspora*. Rīga: LU Filozofijas un socioloģijas institūts.
- Mieriņa, I. & Jansone, R. (2019). *Diasporas satiklošana: iesaistišanās prakse un sadarbības iespējas*. Rīga: LU Diasporas un migrācijas pētījumu centrs. Pieejams: https://www.diaspora.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/diaspora/petijumi/Diasporas_tiklosanas_-_Zinojums.pdf

Avoti par latviešu diasporu

Amerikas latviešu apvienība [mājaslapa] www.alausa.org

Eiropas latviešu apvienība [mājaslapa] www.ela.lv

Gedulis, G. (2014; 2018). *Latvieši dienvidamerikā un karību reģionā. 3. daļa – Arhentina un Čīle*. Izgūts: <https://daklakongress2018.wordpress.com/2018/11/08/latviesi-dienvidamerika-un-karibu-regiona-3-dala-arhentina-un-cile/>

Gedulis, G. (2014; 2018). *Latvieši dienvidamerikā un karību reģionā. 4. daļa – Venesuela*. Izgūts: <https://daklakongress2018.wordpress.com/2018/11/08/latviesi-dienvidamerika-un-karibu-regiona-5-dala-venesuela/>

Latviešu apvienība Austrālijā un Jaunzēlandē [mājaslapa] www.laaj.org.au

Latviešu Nacionālā apvienība Kanādā [mājaslapa] www.lnak.org

Pasaules Brīvo latviešu apvienība [mājaslapa] www.pbla.lv